Graziella

Alphonse de
Lamartine

"Sana *beni seviyor musun?*
diye asla sormayacağım
ama ben, seni seviyorum,
seni seviyorum, seni seviyorum!"

ROMAN

bky

Graziella

Alphonse de Lamartine

Babıali Kültür Yayıncılığı (2007)

Derecelendirme: ★★★★★

Etiketler: Aşk, İlişkiler, Orjinal

Sana beni seviyor musun? diye asla sormayacağım ama ben seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum!" Yüreğini bu üç kelimeye odaklamış gibi görünüyordu. Şimdi, hor gör beni, alay et, ayaklarınla ez! Paçavralarının içinde kraliçe olduğunu sanan bir deliymişim gibi dalga geç benimle istersen. Beni herkesin ağzına sakız et! Evet onlara da şunu söyleyeceğim: Evet, onu seviyorum! Siz de benim yerimde olsanız, aynı şeyi yapar, ya ölürdünüz ya onu severdiniz... Romantik ekolün üstadı Alphonse de Lamartine'den, duyguların ve hayallerin eşsiz anlatımıyla, klasikleşmiş bir roman Graziella.

Graziella

ALPHONSE DE LAMARTINE

Türkçesi

İrem Özkaşıkçı

ROMAN

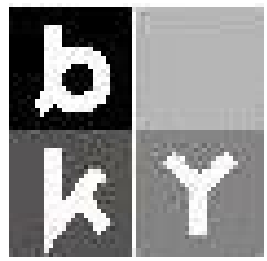

babıali kültür yayıncılığı

Graziella
Alphonse de Lamartine
Türkçesi İrem Özkaşıkçı
Editör Ömer Faruk Turan - Abdullah Arvas
Tasarım BKY Ajans

babıali kültür yayıncılığı
29 Ekim Cad. No: 23, 34530 Yenibosna/İSTANBUL
Tel: (0212) 454 21 65 • (0212) 454 21 67 • (0212) 454 21 69
GSM: (0505) 584 03 79 Faks: (0212) 454 21 71
www.bky.com.tr • bky@bky.com.tr

Birinci Bölüm

- I -

Ailem beni, kocasının işleri gereği Toskana'ya gitmek zorunda olan bir akrabamıza emanet ettiğinde on sekiz yaşındaydım. Bu yolculuğum, baba ocağından ve sosyal etkinlik olmamasından dolayı ruhumun gençlik tutkularını körelten bu taşra kentlerinin aylaklığından kendimi sıyırmam için bir fırsattı. Doğanın ve hayatın göz kamaştırıcı sahne perdelerinin açılışını görecek olan bir çocuğun tutkusuyla yola çıktım.

Çocukluğumdan beri uzaktan gördüğüm, Milly tepesinin üstünde, ufuk çizgisindeki sonsuz karlarıyla parıldayan Alpler; seyyahların ve şairlerin zihnimde onlarca defa parlak imgelerini canlandırdıkları deniz; Corinne'in sayfalarından ve Goethe'nin mısralarından "Mersinlerin çiçek açtığı bu toprakları tanıyor musun?" sıcaklığını ve sakinliğini içime çektiğim İtalyan gökleri; düşüncemi dolduran taptaze bilgilerimdeki Roma'nın ilkçağlarından beri hâlâ ayakta duran anıtlar; nihayetinde özgürlük; uzakta kalan şeylere caka sattıran mesafe; maceralar, genç hayal gücünün öngördüğü, önceden tadını çıkararak zevkle tasarladığı, uzun seyahatlerin kaçınılmaz kazaları; dil değişimi, yüzlerin ve adetlerin değişimi, yepyeni bir dünyayla tanışmak gibi, bütün bunlar beni büyülüyordu. Yola çıkana kadar geçen günlerde tıpkı bir sarhoş gibi yaşadım. Savoie'da, İsviçre'de, Cenevre Gölü üzerinde, Simplon buzullarında, Como Gölü'nde, Milano'da ve Floransa'da doğanın görkemiyle her gün yenilenen bu coşkum dönünceye kadar sürdü.

Şartlar gereği akrabamın işlerinin Livorno'da sürekli uzaması üzerine, Fransa'ya geri dönmem düşünüldü. Üstelik, Roma ve

Napoli'yi görmeden… Tam kavuşacağım sırada rüyamı elimden almışlar gibi gelmişti bana bu. Böyle bir fikre içten içe karşı çıkıyordum. İtalya'ya olan gezime yalnız devam etmeme izin vermesi için babama mektup yazdım ve cevabı beklemeden, ki zaten olumlu olmasını beklemiyordum, çareyi itaat etmemekte buldum. "Eğer izin verilmezse" diyordum kendime, "ben öğrendiğimde çok geç olacak. Azarlanacağım, ama affedileceğim; geri geleceğim, ama görmüş de olacağım." Çok kısıtlı olan bütçemi hızlıca gözden geçirdim; annemin bir akrabasının Napoli'de oturduğunu ve dönmem için gerekli olacak bir miktar parayı da ondan alabileceğimi tahmin ediyordum. Güzel bir gecede, Roma'ya giden posta arabasıyla Livorno'dan ayrıldım.

Kışı, İspanya Alanı'na açılan karanlık bir sokağın küçük odasında, beni ailesine pansiyoner olarak alan Romalı bir ressamın evinde yalnız geçirdim. Yüzüm, gençliğim, coşkum, yabancı bir ülkedeki yalnızlığım, Floransa-Roma yolundaki yol arkadaşlarımdan birinin dikkatini çekmişti. Kısa sürede dost olduk onunla. Aşağı yukarı benim yaşlarımda genç bir delikanlıydı. İtalya tiyatrolarının ilk ünlü tenoru olan ünlü şarkıcı David'in oğlu ya da yeğeni olmalıydı. Yaşını almış bir adam olan David de bizimle yolculuk ediyordu. Napoli'de, Saint-Charles Tiyatrosu'nda son kez şarkı söyleyecekti.

David bana bir baba gibi davranıyor, genç arkadaşı da inceliği ve iyiliğiyle beni çok mutlu ediyordu. Onların bu yaklaşımlarına ben de elimden geldiğince iyi niyetle ve saflıkla karşılık veriyordum. Bu yakışıklı gezginle sıkı dost olduğumuzda daha Roma'ya bile gelmemiştik. O günlerde, posta arabasıyla Floransa'dan Roma'ya gitmek üç günü aşıyordu. Kaldığımız hanlarda, yeni arkadaşım bana sözcülük yapıyordu; arabada yanındaki en iyi koltuğu bana ayırıyordu; daldığım anlarda, eminim ki başım yastık yerine onun omzuna düşüyordu.

Toskana'nın ya da Sabina'nın tepelerine uzun tırmanışlar yapmak için arabadan indiğimde, o da benimle iniyordu; bana ülkeyi anlatıyor, şehirlerin isimlerini söylüyor, anıtları gösteriyordu. Hatta çiçekler topluyor, yol üzerinden güzel incirler ve üzümler satın alıyor, bütün bu meyveleri ellerime ve şapkama dolduruyordu. David, yol arkadaşının bu yabancı gence gösterdiği şefkati keyifle izliyordu. Kimi zaman zeki ve kurnaz, aynı zamanda da iyi niyetli bir tavırla bana bakıp gülüşüyorlardı.

Gece Roma'ya geldiğimizde, doğal olarak onlarla aynı hana girdim. Beni odama götürdüler; uyandığımda genç arkadaşım kapıyı çalıyor ve beni kahvaltıya davet ediyordu. Çabucak giyindim ve yolcuların toplandığı salona indim. Bütün yüzlerde bir gülümseme belirdiğinde, tokalaşmak için arkadaşımı arıyordum.

David'in oğlunun ya da yeğeninin yerine, yanında zarif giyimli, örgülü siyah saçları alnının yanlarından bant yapılmış, Tivolili köylü kadınların hâlâ kullandığı gibi inci başlı altın iki uzun firketeyle arkadan bağlanmış, çekici yüzlü Romalı genç bir kızın olduğunu fark ettim. Bu, Roma'ya gelişimizle yeniden cinsiyetine ve giysilerine bürünen arkadaşımdı.

Gülüşünün zarafetinden ve bakışlarının sevecenliğinden bunu tahmin etmeliydim. Ne var ki hiç şüphelenmemiştim.

"Kalbimiz kıyafetle değişmez" dedi güzel Romalı kızararak, "yalnızca artık omzumda uyumayacak ve benden almak yerine siz bana çiçekler sunacaksınız. Bu macera size ileride karşılaşacağınız dostane görünüşlere aldanmamayı öğretecek; bu bambaşka bir şey de olabilirdi." Genç kız David'in öğrencisi ve gözdesi bir şarkıcıydı. Yaşlı şarkıcı her gittiği yere onu da beraberinde götürüyor ve olabilecek dedikoduları engellemek için onu erkek kılığına sokuyordu. Bir gözetmenden çok baba gibi

davranıyordu ona ve aramızda oluşmasına izin verdiği masum ve tatlı samimiyeti hiç kıskanmıyordu.

- II -

David ve öğrencisi birkaç hafta boyunca Roma'da kaldılar. Buraya gelişimizin ertesi günü genç kız yeniden erkek kılığına girdi. Saint-Pierre'den başlayarak, Colise, Frascati, Tivoli ve Albino'ya kadar pek çok yeri gezdirdiler bana. Böylece turistlere Roma kadavralarının anatomik yapısını uzun uzun anlatan, bir dizi isim ve tarihle sizin izlenimlerinizin zihninizde canlandırdığı güzel hislerin yönünü değiştiren o rehberlerin, gereksiz ve yorucu teranelerinden kurtulmuştum.

Camilla sadece kitap bilgisiyle dolu değildi; Roma'da doğmuştu ve bilgilerine çocukluğunda gördüğü yerlerin eşsiz güzelliklerinin ve görkemli görünümlerinin hislerini de ekliyordu.

Bana gezdireceği en iyi yerleri ve oraları gezmek için en uygun saatleri bulmak için hiç düşünmüyor, antik kentin hayranlık uyandıran bütün kalıntılarını bana gösteriyordu. Sabah Monte Pincio'nun geniş tepelerindeki çamların altına, akşam Saint-Pierre'in sütunlarının serin gölgelerine, ay ışığında Colise'nin çevresindeki sessiz duvarlara, güneşli sonbahar günlerinde Albino'ya, Frascati'ye ve Tivoli Şelaleleri'nin buğusuyla yankılayan, ışıl ışıl parıltılı Sibylle Tapınağı'na gidiyorduk. Camilla, bu neşeli ve şen şakrak haliyle zamanın ve ölümün kalıntıları arasında gençlik abidesi gibiydi. Cecilia Metella'nın gömütü üzerinde dans ediyor ve ben bir taşın üstüne oturmuş hayal kurarken, o Diocletien Sarayı'nın[1] kubbelerini, sahnedeymişçesine çıkardığı sesiyle çınlatıyordu. Akşam şehre arabamız çiçeklerle ve heykel kırıntılarıyla dolu geliyor, işleri

gereği Roma'dan ayrılamayan David'e eşlik ediyorduk. Benden birkaç yaş daha büyük olan şarkıcı kız bana karşı şefkatli bir arkadaşlığın dışında başka hiçbir duygu belli ettirmemişti. Ben ise ona duygularımı belli ettirmek için fazlaca çekingendim; zaten onun güzelliğine ve benim gençliğime rağmen başka tür şeyler de hissetmemiştim. Giydiği erkek kıyafetleri, tamamen erkekçe samimiyeti, sesindeki erkeksi ton ve tavırlarının rahatlığı onu yakışıklı bir delikanlı, bir dost ve bir arkadaştan farklı görmememi sağlıyordu.

- III -

Camilla'nın gidişiyle, Roma'da bana gezdirdiği anıtlardan, sitelerden ve harabelerden başka hiçbir şey bilmeden, elimde hiçbir tavsiye mektubu olmadan kalakaldım. Evinde kaldığım yaşlı ressam, yalnızca pazar günleri ayine gitmek için, eşi ve kendisi kadar çalışkan olan on altı yaşındaki kızıyla dışarı çıkıyordu. Sanatçının evi, işinin, ya sade bir yemek ya da dua için bölündüğü bir tür mabetti.

Akşamları ressamın yüksek tavanlı odasının pencerelerinde güneşin son damlaları da kaybolunca ve komşu manastırın çanları İtalya'nın ahenkli güne vedası olan Ave Maria'yı[2] çaldığında, ailenin tek dinlencesi hep birlikte tespih çekmek ve uykuyla zayıflayan sesler, gece rüzgarıyla yatışan dalgalar gibi önce belirsiz ve tek düze bir mırıltıya dönüp, sonra da iyice kesilene kadar kısık bir sesle ilahi söylemekti…

Göğe yükselen üç ruhun ilahisiyle biten bir iş gününün, geceleri sahne alan o sakinliğini ve dindarlığını seviyordum. Bu bana, annemin de bizi akşam olunca topladığı, kâh kendi kâh Milly'nin küçük bahçesinin kumlu ara yollarında, alacakaranlığın son ışıklarına kadar dua ettiğimiz baba ocağının

hatıralarını yaşatıyordu. Aynı alışkanlıkları, aynı dini, aynı tavırları gördükçe bu bilmediğim ailenin yanında, kendimi evimin çatısı altında hissediyordum. Daha önce, Romalı ressamın bu denli içine kapalı, bu denli yalnız, bu denli çalışkan ve bu denli soylu evi gibisini hiç görmemiştim.

Ressamın bir erkek kardeşi vardı ama kendisiyle kalmıyordu. Kışlarını Roma'da geçiren yabancılara İtalyanca dersi veriyordu. O bir dil öğretmeninden çok, önemli bir Romalı bir aydındı. Genç ve yakışıklıydı; ilkçağlara özgü bir karakteri vardı. Romalı cumhuriyetçilerin ülkelerinde özgürlüğü tesis etmek için yaptıkları devrim girişimlerinde başarıyla rol almıştı. Zamanın Rienzi'lerindendi, halk temsilcilerinden biriydi. Fransızların yol açtığı, Mack ve Napoliler tarafından bastırılan ilkçağ Roması'nın kısa süreli canlanmasında, ilk saflarda rol almış, Capitole halkına nutuk çekmiş, bağımsızlık bayrağını göndere çekmiş ve cumhuriyetin önemli makamlarında görev almıştı. Devrime tepki gösterildiği zamanlarda takip edilmiş, hırpalanmış hatta tutuklanmıştı; cumhuriyetçileri kurtaran Fransızlar onun da kurtuluşu olmuştu, ne var ki cumhuriyeti ele geçiren yine aynı Fransızlardı. Devrimci ve felsefeci Fransa'ya bayılan bu Romalı, imparatorluktan ve imparatordan nefret ediyordu. Bütün liberal İtalyanlar için olduğu gibi, onun için de Bonaparte, özgürlüğün Sezar'ıydı. Gençliğime rağmen, ben de aynı hisleri paylaşıyordum.

Aramızdaki bu fikir uyumu kendini göstermekte gecikmedi. Şair Monti'nin yürek yakan dizelerini ya da Alfieri'nin cumhuriyetçi sahnelerini okuduğumuz zamanlarda, kâh gençliğime özgü, kâh çocukça bir coşkuyla titrediğimi görünce, benimle konuşabileceğini anlamıştı. Böylece ben de onun öğrencisi olmaktan öte dostu oldum.

- IV -

Gençliğin ilk hayali olması, ancak yüreğin solup ruhun gücünü yitirdiği, cesaretin kırıldığı vakit yok olması; özgürlüğün, insanın kutsal ülküsü olduğunun kanıtıdır. Yirmi yaşında olup da cumhuriyetçi olmayan bir tek ruh yoktur. Köleleşip de yıpranmayan tek yürek yoktur.

Kaç defa öğretmenim ve ben Villa Pamphili'nin tepesine gidip oturduk; ki buradan, Roma'nın katedrallerini, harabelerini, Ponte Rotto'nun kesik kemerinin altından, sessiz ve utangaç akan kirli Tiber Irmağını görebilmek, pınarlarının dertli mırıltılarını, ıssız sokaklarında sessizce yürüyen insanlarının suskun adımlarını duyabilmek mümkündü. Bütün zorbalıklara teslim edilmiş, felsefenin ve özgürlüğün her yerde lekelenmek, ihanet edilmek ve ezilmek için İtalya'da ve Fransa'da yalnızca yeniden canlanmak istermiş gibi göründüğü bu dünyanın kaderi üzerine defalarca acılı gözyaşları döktük. Yüreklerimizden, insan aklını ezen zorbaya karşı, yalnızca onu yok edecek gücü almak için ve halkları bir kez daha önyargılara ve esaretlere teslim etmek için yeniden güçlenmiş bu taçlı askere karşı nice alçak sesli lanetler yükseliyordu. İnsan ruhunun özgürleşmesine ve olgunlaşmasına duyduğum sevgi ve kâh hislerimle kâh mantığımla desteklediğim, yüzyılın bu kahramanına karşı duyulan bu entelektüel nefret, o dönemde şekillenmişti. Bu nefreti hafızalarda kalan pohpohlamalara rağmen sadece zaman ve düşünce doğruluyordu.

- V -

Roma'yı, tarihini ve anıtlarını bütün bu izlenimlerin hakimiyeti altında inceliyordum. Sabahları, şehrin keşmekeşi bir hayranının düşüncesini dağıtmadan, yalnız çıkıyordum.

Koltuğumun altında, Roma'nın tarihçilerini, şairlerini ve tasvir ustalarını da beraberimde götürüyordum. Gidip Forum[3]'un, Colise[4]'nin ve Roma kırlarının ıssız yıkıntılarını geziyor, oralarda oturuyordum. Kâh bakınıyor, kâh okuyor, kâh düşünüyordum. Roma hakkında bir inceleme yapıyordum, ama fiili bir inceleme. Bu benim en iyi tarih dersim olacaktı. Antik çağ bir sıkıntı değildi artık benim için, bir sevgiydi. İç güdülerimden başka bir plan izlemiyordum incelemelerimde.

Rast gele yürüyordum, ayaklarım beni nereye götürürse oraya. Antik Roma'dan modern Roma'ya, Panteon[5]'dan X. Leon'un sarayına, Horace[6]'ın evinden Raphael'in Tibur'daki evine geçiyordum. Şairler, ressamlar, tarihçiler, büyük adamlar... hepsi karışık olarak önümden geçiyorlardı; ve ben o gün hangileri daha çok ilgimi çekerse onları durduruyordum.

Saat on bir civarı, yemek için ressamın evindeki küçük odama dönüyordum. Bir parça ekmeği ve peyniri çalışma masamın üzerinde okuyarak yiyordum. Bir fincan da sütümü içip, akşam yemek saatine kadar çalışıyordum, notlar alıyordum, yazıyordum. Bizim için yemeği ev sahibimin hanımı ve kızı hazırlıyorlardı.

Yemekten sonra, başka geziler için tekrar çıkıyordum ve gece son bulurken geri dönüyordum. Bu sakin günleri aile ile birlikte yaptığımız birkaç saatlik sohbetler ve uzun gece okumaları ile sonlandırıyordum. Hiçbir toplumsal ihtiyacım yoktu, bu yalnızlığımdan memnundum bile. Roma ve ruhum bana yetiyorlardı. Hiçbir bezginlik ve sıkıntı hissetmeden, ekim ayından nisan ayına kadar, bütün bir kışı böyle geçirdim. Bu izlenimlerimin hatıralarıyla da, on yıl sonra Tibur üzerine dizeler yazdım.

- VI -

Sonunda, Roma'ya doyunca, Napoli'yi görmek istedim. Virgile'nin mezarı ve Tasso[7]'nun beşiği beni oraya çekiyordu. Ülkeler benim için hep insanlarla bütünleşir. Napoli de Virgile ve Tasso'dur benim için. Sanki daha dün yaşıyorlarmış ve külleri henüz ılıkmış gibi gelirdi bana. O güzel ve şefkatli dehaların atmosferi arasında, Pausilippe'i, Sorrente'i, Vezüv[8]'ü ve denizi önceden görüyordum.

Napoli'ye mart ayının son günlerinde gittim. Yolculuk masraflarını azaltmak amacıyla yol arkadaşı arayan bir Fransız tüccarla beraber, posta arabasında seyahat ediyordum. Velletri'den biraz ötede, yolun kenarına devrilmiş tekerlekleri delik deşik olmuş Roma'dan Napoli'ye giden başka bir posta arabasına rastladık. Postacı, bir posta arabası sürücüsü ve iki at öldürülmüşlerdi. Adamları yakınlardaki bir viraneye götürmüşlerdi. Parçalanmış telgraf ve mektup parçacıkları havada uçuşuyorlardı. Haydutlar Abruzzes yoluna gidiyorlardı. Fransız süvari ve piyade birliği Terracine'de karargâh kurmuş kolluk kuvvetleri ise kayaların arasında haydutları takip ediyordu. Yerli askerlerin ateş sesleri duyuluyordu ve dağın eteklerinde tüfek patlamalarının dumanları görülüyordu. Bazen de yola sıralanmış Fransız ve Napolili birliklere rastlıyorduk. Napoli Krallığı'na işte böyle giriyorduk.

Bu eşkıyalık siyasi özellikliydi. Napoli Kralı Mareşal Murat'ın[9] saltanat sürdüğü yıllardı. Calabriolular hâlâ direniyorlardı; kral Ferdinand, Sicilya'ya çekilmiş, dağlardaki gerilla şeflerine mali destek veriyordu. Ünlü Fra Diavolo eşkıyaların başında savaşıyordu. Başarıları cinayetleriydi. Ancak Napoli civarında güven ve huzur bulabildik.

Bir nisanda oraya vardım. Birkaç gün sonra, lisede kardeşçe bağlı olduğum yaşıtım bir genç bana katıldı. İsmi Aymond de Virieu idi. Onun hayatı ve benimki birbiriyle o kadar bütünleşmişti ki çocukluktan ölüme kadar varlığımız birbirinin bir parçası oldu ve ben, kendimden bahsetmem gerektiği her anda ondan da bahsettim.

Epizod

- I -

Napoli'de de, Romalı yaşlı ressamın evindekine denk, düşünmeyle geçen bir hayat sürüyordum; yalnızca, eski çağın kalıntıları arasında gezinmektense Napoli Körfezi'nin kıyılarında ve sularında gezerek geçiriyordum günlerimi. Akşamları, annemin akrabalarından birinin ayarladığı manastırın çatısındaki küçük odama dönüyordum. Çiçek saksıları ve sarmaşıklarla süslü odamın balkonundan denizi, Vezüv'ü, Castellamare'yi ve Soranto'yu görebiliyordum. Sabah manzara berrak olduğunda, dalgaların dikine kestiği, sarı kayanın falezine tıpkı bir kuğu yuvası asılıymış gibi duran, Tasso'nun beyaz evinin pırıltılarını görüyordum. Bu manzaraya bayılırdım. Bu evin ışığı ruhumun derinlerine dek girerdi. Sanki ruhumun ve bilinmeyen adımın üzerinde parlayan zafer ışığı gibiydi. Tasso'nun Homeros vari hayatının o sahnesini hatırlıyordum; hapisten çıktıktan sonra tek zenginliği olan dehasına dek ezilmişti, küçük insanların hasedinden, büyüklerin de iftiralarından yakasını kurtarmak, biraz huzur ve şefkat bulabilmek için Soranto'ya gelmişti. Kendini dilenci kılığında saklayıp, çok sevdiği kız kardeşinin onu tanıyıp tanımayacağını görmek istemiş.

"Hastalıklı soluk benzine, ağaran sakalına ve yırtık mantosuna rağmen" diyor biyografi yazarı, "kız kardeşi onu tanımıştı. Sanki Ferrare saray halkının altın giysileri içinde görmüş gibi şefkat ve merhametle onun kollarına atıldı. Sesi uzun süre hıçkırıklarında boğuldu; ağabeyini bağrına bastı. Ayaklarını yıkadı, ona babasının mantosunu getirdi ve ziyafet sofrası gibi masa hazırladı. Ancak ikisi de masadaki yemeklere dokunamadı,

yürekleri o kadar gözyaşıyla doluydu ki; ve tüm günü hiç konuşmadan ağlaşarak, denizi izleyerek ve çocukluklarını hatırlayarak geçirdiler.”

- II -

Tepecikleri, beyaz evleri ve asmaların örttüğü kayalarla çevrili, gökyüzünden daha mavi olan denizi çevreleyen Napoli Körfezi’nin, dalgalarla beyazlamış eski yeşil bir kupayı andırdığı, sarmaşıklarının ve üzüm dallarının küçük koylarını ve sahillerini süslediği bir yaz günüydü; bu mevsimde, kulübelerini kayalara tutturan, ağlarını ince kum plajlarına seren Pausilippe’li balıkçılar kıyıdan iç huzuruyla ayrılır, geceleri iki-üç mil yol alarak Capri, Procida, Ischia falezlerine kadar, Gaete Körfezi’nin ortalarına kadar gider avlanırlardı.

Kimileri balıkları kandırmak için yaktıkları reçineli meşaleler bulundururlardı yanlarında. Balıklar da günün ışıdığını sanarak suyun yüzeyine çıkarlardı. Balıkçı suyun derinliklerinde avını fark etmeye ve ağına düşürmeye çalışırken, sandalın provasına çömelmiş bir çocuk da meşaleyi sessizce suya doğru eğerdi. Fırıncı ocakları gibi kıpkırmızı olan bu ateşler, yakamozlar gibi denizin durgun sularında dalgalanan uzun çizgiler gibi yansır. Dalgaların hareketi onları titretir ve bu göz kamaşmasını, ilk dalganın sonrakilere ilettiği ölçüde ondan ona yayardı.

- III -

Arkadaşım ve ben, bütün saatlerimizi çoğunlukla ya kör bir kayanın ya da Kraliçe Jeanne’ın sarayının nemli yıkıntıları üzerinde oturup bu hayali ışıkları izleyerek ve zavallı balıkçıların seyyar ve umursamaz hayatlarına imrenerek geçirirdik.

Napoli'de geçirdiğimiz birkaç aydan sonra, kırlara ve deniz kenarına her gün yaptığımız gezilerde halkla olan ahbaplığımız bizi mimiklerin ve bakışların kelimelerden daha da önemli olduğu, vurgulu ve tınılı dillerine alıştırmıştı. Sezgilerimiz sayesinde bilgeleşmiş, daha tanımadığımız hayatın boş didinmelerinden bezmiştik; Napoli plajını ve rıhtımını dolduran, günlerini sandallarının gölgesinde, kumların üzerinde, uyuyarak, ozanların doğaçlamalarını dinleyerek; akşamlarını, deniz kenarında kendi kastlarından genç kızlarla çardak altlarında tarantel danslarını[10] yaparak geçiren bu mutlu lazaronileri kıskanıyorduk. Alışkanlıklarını, karakterlerini ve âdetlerini hiç içine girmediğimiz kibar dünyanınkinden daha iyi biliyorduk. Bu hayat hoşumuza gidiyordu ve zaman; genç erkekleri düşünmeye ya da hareket etmeye çağırmadan onların hayal güçlerini tüketen, ruhumuzun ateşli devinimlerini uyutuyordu. Arkadaşım yirmi yaşındaydı, ben ise on sekiz: yani ikimiz de gerçeklerle düşleri birbirine karıştırmaya müsait bir yaştaydık. Sonunda bu balıkçılarla tanışmaya ve birkaç günlüğüne bu hayatı tatmak için denize açılmaya karar verdik. Dalgalarla titreyen bu beşiğin içinde ve derin, yıldızlı gökyüzünün, yelkenlinin altında geçirilecek bu ılık ve aydınlık geceler, yalnızca anlatmak için bile olsa bize doğanın tanınması ve anlaşılması gereken en gizli zevkiymiş gibi görünüyordu. Özgürdük; hareketlerimizden ve yokluğumuzdan kimseye karşı sorumlu değildik, ertesi gün hayalimizi gerçekleştirmeye koyulduk. Virgile'in mezarının altında uzanan, Pausilippe Dağı'nın eteğinde, Napolili balıkçıların kayıklarını kuma çektikleri ve ağlarını onardıkları Margellina kumsalında dolanırken hâlâ dinç bir ihtiyar gördük. Parlak renklere boyanmış ve üzerinde Aziz François'nın heykelciği bulunan kayığına av takımlarını yüklüyordu. Tek kürekçisi olan on iki yaşındaki bir çocuk da o sırada sandala iki ekmek, plajdaki

çakıllar misali parlak altın sarısı sert bir manda peyniri, birkaç incir ve içinde su olan toprak bir testi getiriyordu.

İhtiyarın ve çocuğun yüz ifadeleri ilgimizi çekti. Konuşmaya başladık. Bizi de yanına kürekçi olarak almasını ve beraberinde denize götürmesini önerdiğimizde balıkçı gülmeye başladı.

“Küreğin sapını tutmak için gerekli olan nasırlı ellere sahip değilsiniz” dedi bize. “Beyaz elleriniz tahta değil kalem tutmak için yaratılmış; onları denizde sertleştirmek yazık olur.”

“Biz genciz” diye cevapladı arkadaşım, “ve içlerinden birini seçmeden önce tüm meslekleri denemek istiyoruz. Sizinki hoşumuza gitti çünkü denizin üzerinde ve gökyüzünün altında icra ediliyor.”

“Haklısınız, dedi ihtiyar kayıkçı, azizlerin himayesinde kalbi mutlu, ruhu güvenilir kılan bir meslektir bu. Balıkçı doğrudan gökyüzünün korumasındadır. İnsanoğlu rüzgarın ve dalganın nereden geleceğini bilemez. Rende ve eğe işçinin elindedir, zenginlik ve lütuf kralın, ama sandalın kaderi Yaradanın himayesindedir.

Kayıkçının bu inançlı düşüncesi, bizi onunla gitme fikrine daha da bağladı. Israrlarımızın sonunda razı oldu. Ona eğitimimizin ve yiyeceğimizin bedeli olarak günde ikişer karlin[11] vermeyi kararlaştırdık.

Çocuğu, bu sözleşmenin akabinde biraz daha ekmek, şarap, peynir ve meyve alması için Margellina’ya gönderdi. Gün batımıyla beraber kayığını suya indirmesine yardım ettik ve yola çıktık.

- IV -

İlk gece çok güzeldi. Deniz İsviçre dağlarının arasındaki bir göl gibi sakindi. Sahilden uzaklaştıkça, sarayın camlarının ve Napoli rıhtımının ateşten dillerinin karanlık ufukta kayboluşunu gördük. Kıyı yalnızca fenerlerle seçilebiliyordu. Onlar da Vezüv'ün kraterinden fırlayan hafif ateş dizisinin yanında sönük kalıyordu. Balıkçı ağını atıp çekerken ve çocuk yarı uyur vaziyette meşalesini titretmeyi bıraktığında biz de kayığı yavaşça ilerletiyor ve küreklerimizden süzülen tınılı su damlalarının denize düşmesindeki ahengi dinliyorduk, sanki bir avuç inci, gümüş bir havuza düşüyor gibiydi. Pausilippe Burnu'nu çoktan dönmüş, Pouzzole ve Baia Körfezleri'ni Miseno Burnu ile Procida Adası arasındaki Gaete Körfezi kanalını geçmiştik. Denizin tam ortasındaydık; uyku bastırmıştı. Kerevetlerimizin altına, çocuğun yanına uzandık.

Balıkçı üzerimize kayığın ucunda katlı duran ağır yelkeni serdi. Böylece iki dalga arasında uyumuştuk, ancak direği eğecek kadar çalkalanan denizin hissedilmeyen salınışı beşik gibi gelmişti bize. Uyandığımızda gün çoktan ağarmıştı. Güneşin ışıkları denizde ateşten hareler oluşturuyor ve bilmediğim bir sahilin beyaz evlerinin üzerine düşüyordu.

Bu topraklardan gelen hafif bir esinti başımızın üzerindeki yelkeni titretiyor ve bizi koydan koya, kayadan kayaya itiyordu. Burası, sonradan epeyce oturacağım ve epeyce seveceğim Ischia Adası'nın girintili çıkıntılı ve dik olan kıyısıydı. İlk bakışta bu karayı ışığın içinde dans ediyor, denizden çıkıp göğün maviliğinde kayboluyor ve şairin bir yaz gecesi rüyasından doğuyor sanmıştım.

- V -

Gaete Körfezi'ni Napoli Körfezi'nden ayıran ve kendisi de dar

bir kanalla Procida Adası'ndan ayrılan Ischia Adası, doruğu beyaz ve çentik çentik dişlerini gökyüzüne batırır gibi yıldırım çarpmış sivri bir dağdan ibarettir. Vadicikleri, çayları ve sel yatakları ile oyulmuş sarp yamaçları tepeden tırnağa kestane ağaçlarıyla kaplıdır. Denizin dibindeki dalgaların üzerine meyillenmiş yaylaları köylü kulübeleri, kır villaları ve yarısı asmalar altına gizlenmiş kasabalarla doludur. Bu kasabaların her birinin kendi donanmaları bulunur, ada balıkçılarının kayıklarının yüzdüğü ve birkaç geminin direğinde Latin yelkenlilerin sallandığı bu küçük liman böyle isimlendirilir. Serenler ağaçlara ve asmalara dek uzanır.

Dağın eteklerinde asılı duran, çay yataklarının derinlerinde gizli, yaylaların birinin üzerinde piramitler oluşturan, burunlardan birinin üzerine fırlatılmış, sırtını kestane ağaçlarına dayamış, çam öbeklerince gölgelenen, beyaz kemerlerle çevrelenmiş ve sarkan asma dallarıyla süslenmiş evlerin hiçbirinin, bir şairin ya da bir aşığın hayalindekinden farklı olma ihtimali yoktur.

Gözlerimiz bu şöleni izlemekten usanmıyordu. Sahil balık doluydu. Balıkçı bereketli bir gece geçirmişti.

Yakınlardaki bir kaynaktan su çekmek ve kayaların üzerinde dinlenmek için küçük bir koya yanaştık. Gün batımında kerevetlerimizin altına uzanıp Napoli'ye geri döndük. Procida ve Miseno Burnu'ndaki falezler boyunca gitmek ve küçük sandalımızın altındaki suyun yüzünü dalgalandırmak için provanın üzerindeki küçük bir direğe yerleştirilmiş kare yelken yeterliydi. Yaşlı balıkçı ve çocuk, bizim de yardımımızla kayıklarını kumsala çektiler ve balık sepetlerini Margellina kayalıklarının altındaki küçük evlerinin bodrumuna taşıdılar.

- VI -

İlerleyen günlerde de yeni mesleğimize neşeli bir şekilde devam ettik. Sırayla Napoli denizinin tüm sularını dalgalandırdık. Nereye estiğine aldırış etmeden rüzgarı takip ediyorduk. Hayal gücünün Tiber'in uğursuz gölgesini bile reddettiği Capri Adası'nı; sık yapraklı defnelerin ve yabani incir ağaçlarının altında kalan Cumes'ü ve tapınaklarını; zamanında gençliği ve zevkleri barındırmış Romalılar gibi yaşlanmış ve saçları ağarmış Baia'yı ve kasvetli plajlarını; Vezüv'ün külleri ve lavları altında gülümseyen Portici ve Pompei'yi; denize kadar uzanarak koyun hırıltılı sularını daima koyu yeşile boyayan yüksek ve karanlık defneleri ve yabani kestane ağaçlarıyla Castellammare'yi hep bu şekilde dolaştık. Yaşlı kayıkçının, her yerde deniz kabarıp Napoli'ye dönmemizi engellediği zamanlarda, bize misafirperverlik gösterecek birkaç balıkçı tanıdığı vardı.

İki ay boyunca hiçbir handa konaklamadık. Halkla birlikte halkın basit yaşamını paylaşıyorduk. Doğaya daha yakın olmak için biz de halkın içine karışmıştık. Neredeyse halk gibi giyiniyorduk. Onların dilini konuşuyorduk ve alışkanlıklarının sadeliği adeta safiyane duygularını bize anlatıyordu.

Ayrıca bu değişim arkadaşıma ve bana çok ucuza mal oluyordu. İkimiz de ailelerimizi yıkıp dağıtan devrimin fırtınalı günlerinde kırlardaydık, böylesi bir hayatı çocukluğumuzda çok yaşamıştık: O, Gresivaudan Dağları'nda, annesi hapsedildiğinde ona bakan süt ninesiyle; ben ise, Maconnais Tepeleri'nde, annemle babamın tehlikedeki yuvalarını yeniden kurdukları küçük köy evinde. Bizim dağlarımızın çobanından ya da çiftçisinden Napoli Körfezi'nin balıkçısına, yalnızca şehir, dil ve meslek farkı vardı. Toprak ya da dalga, toprağı ya da suyu işleyenlere hep aynı düşünceleri ilham ediyorlardı. Doğa kendisiyle birlikte

oturanlara, ister dağda ister denizde, hep aynı dilden konuşuyordu.

Bunu anlıyorduk. Bu sade insanların arasında, hiç de garip durmuyorduk. Aynı içgüdüler, insanlar arası akrabalıklar kurar. Hayatın bu tekdüzeliği bir yandan bizi sıkıyor, öbür yandan hoşumuza gidiyordu. Yazın sonunun geldiğini, güzün ve bizi ülkemize dönmek zorunda bırakacak kışın yaklaştığını, acıyla görüyorduk. Tedirgin olan ailelerimiz artık bizi çağırıyorlardı. Bu dönüş fikrinden mümkün olduğunca kaçıyorduk, bu hayatın asla bitmeyeceği düşüncesini seviyorduk.

- VII -

Eylül, yağmurları ve gök gürültüleriyle birlikte gelmişti. Deniz artık daha az tatlıydı. Daha da zorlaşan mesleğimiz zaman zaman tehlikeli oluyordu. Esintiler serinliyor, dalgalar köpürüyor ve bizi sıklıkla ıslatıyordu. Dalgakıran üzerindeki satıcıdan, ikimiz de birer tane gemicilerin ve Napolili lazaronilerin kış boyunca omuzlarına attıkları kahverengi kaba yünlü kaputlardan almıştık. Bu kaputların geniş kolları çıplak kolların yanında sallanır. Arkada dalgalanan ya da başa geçirilmiş kapüşonlar, havaya göre, ya denizcinin başını soğuktan ve yağmurdan korur ya da güneş ışınlarının ıslak saçlarında oynaşmasına izin verir. Bir gün hiçbir rüzgarın karıştıramadığı çarşaf gibi bir denizde, bu mevsimde akıntının Cumes kıyılarına getirdiği tonları ve barbunyaları avlamak için Margellina'dan yola çıktık.

Yamacın ortasında savrulan, sabahın kızılımsı sisleri akşamın rüzgarlı olacağını haber veriyordu. Biz de ondan önce davranıp sakin deniz hareketlenmeden önce Miseno burnunu geçecek zamanı bulmayı umuyorduk. Deniz bonkördü. Fazladan birkaç

ağ daha atalım istedik. Rüzgar aniden bastırdı; Ischia'ya hakim olan heybetli Epomeo Dağı'nın zirvesinden kopan rüzgar, sanki dağı da denize atacakmış gibi gürültülü ve ağır esiyordu. Önce etrafımızdaki tüm sıvı alanı ayağa kaldırdı, adeta bir tapanın tarlayı ayağa kaldırıp sonra düzlemesi gibiydi. Sonra, bütün sürpriziyle gelen dalga, hırıltılı bir şekilde oyularak kabardı ve birkaç dakika içinde öylesine yükseldi ki, öbür yakayı ve adaları görmemiz imkansızlaştı.

Anakaradan ve Ischia'dan eş uzaklıktaydık ve yarıya kadar Miseno burnunu Procida'nın Yunan adasından ayıran kanalın içine girmiştik. Yapılacak tek şey vardı: tamamıyla kanalın içine girmek ve eğer başarabilirsek, onu geçip kendimizi soldaki Baia Körfezi'nin sakin sularına atmak.

Yaşlı balıkçı hiç tereddüt etmedi. Kayığın dengesiyle bir anlığına bir köpük girdabında asılı kalmamıza sebep olan bir dalganın tepesinden, yolunu aramak için ağaca tırmanmış biri gibi, hızlıca bir bakış fırlattı etrafına ve hemen dümene yapıştı. Bize de:

"Küreklerinizin başına çocuklar" diye bağırdı; "burna rüzgardan önce varmak zorundayız, aksi halde mahvoluruz."

Bedenin içgüdüye itaati gibi hemen onu dinledik.

Hangi yönü gösterdiğini anlamak için hemen gözlerimizi onun gözlerine diktik. Küreklerimizin üzerine eğilerek ve kâh zar zor kabaran dalgaları aşarak, kâh köpükleriyle beraber dalganın dibini boylayarak, küreklerimizin suyun içindeki direnciyle tırmanışımızı hızlandırmaya, düşüşümüzü yavaşlatmaya çalışıyorduk. Birbirinden büyük sekiz on dalga daha gelince kendimizi kanalın dar bir yerinde bulduk. Ama ihtiyarın dediği gibi rüzgar bizden önce davranmıştı. Adanın ucuyla burnun

arasına öyle şiddetle girmişti ki, kızgın bir lavın kaynamalarıyla denizi kaldıracak kadar büyük bir güç kazanmıştı. Dalga, kendisini iten fırtınadan kaçacak yer bulamayınca, kendi üzerine yığılıyor, geri düşüyor, sel gibi akıyor, kudurmuş bir deniz misali her yana saçılıyordu. Bir türlü kurtulamadığı kanaldan kaçmaya çalışırken Miseno Burnu'nun sivri kayalarına çarpıyor ve oralarda döküntüleri üstümüze kadar sıçrayan köpük dizileri oluşturuyordu.

- VIII -

Böylesine zayıf ve tek bir dalga ile tamamen dolup batabilecek bir kayıkla bu zorluğu atlatmayı denemek saçmalıktı. Balıkçı oluşan dalga sıralarının arasından buruna öyle bir baktı ki asla unutamam ve ardından:

"Geçmek imkansız" diye bağırdı; "açık denize geri çıkmak daha da beter, yapacak son bir şeyimiz kaldı. Procida'ya ulaşmak ya da ölmek."

Denizcilikte çok toy olmamıza rağmen bu fırtınada öylesi bir manevranın zorluğunu hissediyorduk. Rüzgar, bizi bir yandan buruna doğru sürüklüyor bir yandan pupadan esip bizi önünde kovalıyordu; bizimle birlikte kaçan denizi izliyorduk, dalgalar da bizi tepelerine yükselterek onlarla beraber yukarı kaldırıyordu. Yani onların bizi, oydukları uçurumlara gömme ihtimali daha azdı. Ama sağımızda gece ateşlerinin parladığını seçebildiğimiz Procida'ya ulaşmak için dalgaları yanlamasına karşılamalıydık ve tıpkı sandalın yanını dalgalara, ince kenarlarını rüzgara tanıtır gibi vadilerinden kıyıya doğru kaymalıydık.

Oysa şartlar tereddüt etmemize izin vermiyordu. Balıkçı, bize küreklerimizi havaya kaldırmamızı işaret ederek, iki dalga

arasındaki fırsatı yan dönmek için değerlendirdi. Bu şekilde dümeni Procida'ya çevirdik ve bir deniz bitkisinin sapının dalgadan dalgaya atılışı, sudan alınıp suya fırlatılması gibi yol aldık.

- IX -

Yavaş ilerliyorduk; gece çökmüştü. Damlalar, dalgalar, rüzgarın parça parça kanala doğru yuvarladığı bulutlar, karanlığı ikiye katlıyordu. İhtiyar; çocuğa gerek denizin derinlerinde yaptığı manevraları aydınlatmak, gerekse Procida denizcilerine kanalın içinde batma tehlikesi geçiren bir kayık olduğunu göstermek ve onlardan yardım değil dua istemek için meşalelerden birisini yakmasını söyledi.

Bir eliyle pruvanın küçük direğine yapışmış, diğeriyle de alevi ve dumanı rüzgarda savrulan ve parmaklarını, saçlarını yakan kızıl ateşli meşaleyi başının üstünde kaldıran çocuğun görünüşü, muhteşem bir o kadar da korkunçtu.

Bir an dalgaların tepesinde görünüp bir an derinliklerinde kaybolan, hep sönmeye hazır ama hep yeniden canlanan bu kıvılcım, gecenin karanlığı ve acıları içinde hayatla ölüm arasında mücadele eden dört insanın hayatının sembolü gibiydi.

- X -

Dakikaları, onları hesaplayan düşünceler kadar uzun olan üç saat böyle geçti. Ay yükseldi ve alışıldığı üzere, rüzgar da iyice sertleşti. Eğer küçük de olsa bir yelkenimiz olsaydı, rüzgar bizi yirmi kez alabora etmiş olurdu. Her ne kadar kayığın alçak kenarları pek fırtına almıyor olsa da, sandalın omurgasının sulardan kopar gibi olduğu ve dalından düşen bir kuru yaprak

gibi fırıl fırıl döndüğümüz zamanlar da vardı.

Kayığımız çok su alıyordu; ama boşaltırken, içeri dolan su kadar hızlı olamıyorduk. Kimi zaman altımızdaki tahtaların, mezara inen tabut gibi çöktüğünü hissediyorduk. Suyun ağırlığı, kayığı iyice kontrolden çıkartabildiği gibi, iki dalga arasına düşünce de çıkışını iyice yavaşlatabiliyordu.

Bir saniyelik gecikme her şeyin sonu olabilirdi.

Gözleri yaşlarla dolan ihtiyar, konuşamadan, sandalın dibindeki her şeyi suya atmamızı işaret etti. Su testileri, balık sepetleri, iki büyük yelken, demir çapa, halatlar, balıkçının ağır giysi çıkınlarına kadar, hatta bizim kaba yünlü kaputlarımız dahi, kenarlardan suyun dibine atıldı. Zavallı kayıkçı bir an bütün zenginliğinin yüzüşünü izledi. Kayık yükseldi ve yükü boşaltılmış bir koşucu gibi dalgaların üzerinde hafifçe koştu.

Farkında olmadan, Procida'nın batı ucundaki daha korunaklı sakin bir denize girdik. Rüzgar hafifledi, meşalenin alevi doğruldu, ay bulutların arasında mavi bir yol açtı; dalgalar uzayarak sakinleşip kafalarımızın üzerinde köpürmeyi bıraktılar. Sular yavaş yavaş alçaldı ve neredeyse sakin bir koydaymış gibi çalkantılı bir hal aldı. Procida falezinin karanlık gölgesi bizi ufuk çizgisinden ayırdı. Adanın ortasındaki sulardaydık artık.

- XI -

Deniz, liman aramak için fazla kabarıktı. Adaya yanlarından ve kör kayalarının ortasından yanaşmaya mecburduk.

"Artık kaygılanmayın çocuklar" dedi balıkçı, meşalenin ışığında sahili tanıyarak. "Kurtulduk, karaya ulaştık ve bu gece

benim evimde uyuyacağız.”

Margellina’daki karanlık bodrumdan başka evi olduğunu bilmediğimizden aklını kaybettiğini sandık. Düşüncelerimizi okumuş gibi:

“Sakin olun gençler” diye devam etti, “hiçbir dalgadan ıslanmadan varacağız oraya.”

Ardından, bize, Procidalı olduğunu, babasının adanın bu tarafında bulunan kulübesiyle bahçesine sahip olduğunu, küçük miçomuz Beppino’nun kız kardeşinin ve diğer iki çocuğun incirleri kurutmak ve Napoli’de üzümlerini sattıkları bağların bozumlarını yapmak için evde olduklarını anlattı.

“Birkaç kürek daha çektikten sonra” diye ekledi, “Ischia’nın şarabından daha berrak olan kaynağın suyunu içeceğiz.”

Bu sözler bizi yüreklendirdi, Procida’nın dalgalı sağ kıyısı boyunca, yaklaşık bir mil daha, kürek çektik. Ara sıra, çocuk elindeki meşaleyi kaldırıp sallıyordu. Meşale, titrek ışığını kayalara savuruyor ve bize her yanda aşılamaz duvarlar gösteriyordu. Nihayet, bir burç gibi denizin içinde ilerleyen granitten bir burnu dönerken falezin yarıldığını ve bir sur duvarının gediği gibi oyulduğunu gördük; bir dümen darbesi bizi doğrudan kıyıya döndürdü, son üç kürek hareketi de bitap kayığımızı dalgaların kaynadığı iki kör kayanın sığlığına attı.

- XII -

Kayaya çarpan kayığımızın ön tarafından, ters düşüp kırılan bir tahtanınkine benzer kuru ve gürültülü çatırtılar geldi. Suya atladık, kalan halatların mümkün kıldığı ölçüde kayığı bağladık ve önümüzden yürüyen ihtiyarla çocuğu takip ettik.

Falezin yanından, deniz sularının kayganlaştırdığı, farklı açılarla yontulmuş kayalardan oluşan bir çeşit rampayı tırmandık. Kimi zaman ayaklar altında kaybolan bu keskin kayalıklı merdiven, duvardaki deliklere sivri uçları saplanmış, üzerine de eski kayıkların ziftli tahtaları ya da kestane dallarının ve kuru yaprakların oluşturduğu çalı çırpılar atılmış, titrek birkaç basamakla yer değiştirmişti.

Böyle yavaşça aşağı yukarı dört-beş yüz basamak çıktıktan sonra kendimizi gri taşlı bir korkulukla çevrelenmiş, küçük asma bir bahçenin içinde bulduk.

Bahçenin uç tarafında, kilere açılıyormuş gibi izlenim veren iki kemer açılıyordu. Bu kalın kemerlerin üzerinde, yuvarlak ve basık iki kolon kenarları fesleğen ve biberiye saksıları dolu olan çatıyı taşıyordu. Kolonların altında, ay ışığında altın şamdanlar gibi parlayan mısır koçanlarının asıldığı bir oyuk dikkat çekiyordu. Bu oyuğa, tahtaları iyi monte edilmemiş bir kapıyla giriliyordu. Bu küçük kapının oransız bir biçimde oturtulduğu toprak, sağda mağaranın düzayak girişine kadar yükseliyordu. Koca bir incir ağacı ve eğilip bükülmüş birkaç asma kütüğü evin köşesine doğru uzanıyor, yapraklarını ve meyvelerini mağaranın giriş kısmında birbirine karıştırıyor, böylece kemerlerin destek duvarlarına iki üç nakış daha ekliyorlardı. Bu ağaçların dalları, bahçeye açılan iki pencereye, yarı yarıya parmaklık hizmeti veriyordu; eğer bu pencereler de olmasa bu kunt, kare ve basık ev; rahatça o yakaya has gri kayalardan biri, ya da kestane ağacının, sarmaşığın ve asmanın sarmalayıp dallarının içine gömdüğü Castellammareli ve Sorrenteli bağ şarabını, bağ kütüğünün yanı başında saklamak için özel olarak oyulmuş büyük bir mağara veya soğumuş lav kütlelerinden biri sanılabilirdi.

Yaptığımız hızlı ve uzun tırmanışın ve omuzlarımızda taşıdığımız küreklerin ağırlıklarının etkisiyle nefes nefese kalmıştık, biraz soluklanmak için ihtiyarla birlikte bu bahçede durduk. Oysa çocuk, omuzundaki küreği bir çalı yığının üzerine atıp merdiveni çabucak çıkarak, elinde hâlâ yanan meşalesiyle camlardan birine vurmaya başladı; bir yandan da neşeli bir sesle:

"Anneciğim, kardeşim! Madre! Sorellina" diye bağırıyordu, "Gaetano!" "Graziella!", "Uyanın; açın kapıyı, babam ve ben geldik; yanımızda da yabancılar var."

Evin içinden gelen, tam uyanamamış ama net ve tatlı, belli belirsiz şaşkınlık nidaları atan bir ses duyduk. Ardından pencerelerden birinin uçuşan bir yerden çıkan çıplak ve beyaz bir kolun ittiği kanadı yarıya kadar açıldı ve çocuğun ayaklarının ucunda yükselerek pencereye doğru kaldırdığı meşalenin ışığında daha da açılmış panjurların arasından harikulade bir genç kız yüzünün belirdiğini gördük.

Uykusunun ortasında duyduğu kardeşinin sesiyle şaşıran Graziella'nın geceliğini düşünecek zamanı olmamıştı. Yataktan çıktığı haliyle, çıplak ayaklarıyla pencereye atılmıştı. Uzun siyah saçlarının yarısı yanaklarından birinin üzerine düşüyordu; diğer yarısı da boynuna dolanıyor, ardından güçlü esen rüzgarla omzuna savruluyor, aralık duran panjura çarpıyor ve rüzgarda uçuşan bir karganın kanadı gibi yüzünü kamçılıyordu.

Genç kız, dirseklerini kaldırarak ve uyanıp uykusunu dağıtmak isteyen bir çocuğun edasıyla omuzlarını genişleterek, ellerinin tersiyle gözlerini ovuşturuyordu. Boynundan bağlı geceliği, yalnızca kumaşın altındaki gençlik kıvrımlarıyla biçimlenen ince uzun boyunu seçmemize izin veriyordu.

Büyük ve oval gözleri, bakışındaki nemle ışımaları yumuşatan,

kadın gözlerine ruhun sevecenliğini ve tutkunun enerjisini eşit oranlarda dağıtan, zeytin karası ile deniz mavisi arasındaki o belirsiz renkteydi; Asyalı ve İtalyan kadınların gözlerinin bu semavi rengi; denizlerinin, göklerinin ve gecelerinin dingin maviliklerinden, gündüzlerinin de kızıl ateş gibi olmasından kaynaklanmalıydı. Yanakları dolgun, yuvarlak, hatları belirgindi ama teni biraz soluk, biraz da iklimin etkisiyle esmerleşmişti; ancak, Kuzey'in hastalıklı solgunluğunda değil de, Güney'in asırlarca havaya ve dalgalarına katlanmış mermerine benzeyen beyazlıktaydı. Dudakları bizim iklimimizin kadınlarınınkinden daha açık ve daha kalın olan ağzında saflığın ve iyiliğin çizgileri vardı. Kısa fakat parlak dişleri, meşalenin dalgalanan ışığında, güneşin suya vuran parıltılarıyla deniz kenarında ışıldayan sedef kabukları gibiydi.

Kardeşiyle konuştuğu andaki canlı, vurgulu ve biraz sert sözlerinin yarısı esintinin içinde savruluyor ve kulaklarımızda bir müzik gibi çınlıyordu. Yüzündeki ifade, kendisini aydınlatan meşalenin ışıkları gibi hareketliydi; bir anda şaşkınlıktan ürküntüye, ürküntüden neşeye, şefkatten gülüşe dönüverdi. Sonra da koca incir kütüğünün arkasında bizi görünce pencereden geri çekildi; elleriyle tuttuğu, duvara çarpıp duran panjuru bıraktı. Büyük annesini uyandıracak ve şöyle bir giyinecek kadar zaman geçirdikten sonra gelip bize kemerlerin altındaki kapıyı açtı, heyecanla büyük babasını ve kardeşini öptü.

- XIII -

Az sonra yaşlı anne kapıda belirdi. Elinde zayıf, soluk yüzünü ve masanın üzerindeki örekenin etrafında yumaklanan yün çileleri kadar beyaz saçlarını aydınlatan, kırmızı topraktan yapılmış bir lamba tutuyordu. Eşinin elini, çocuğun alnını öptü.

Bu satırlarla anlatıla gelen bütün bir hikâye birkaç kelime ve birkaç mimikle bu zavallı ailenin fertleri arasında konuşuluverdi.

Biz, her konuşulanı duyamıyorduk. Ev sahiplerimizi dertleşirken rahatsız etmemek için biraz uzakta duruyorduk. Onlar fakirdiler; biz yabancıydık: onlara saygı göstermeliydik. Kapıya yakın ama geride duruşumuz bunu anlatıyordu onlara sessizce.

Graziella ara sıra bize şaşkın ve derin bir düş gibi bakış fırlatıyordu. Baba anlatmayı bitirdiği zaman, yaşlı anne ocağın yanına dizlerinin üstüne çöktü; Graziella, terasa çıkarak, bir dal biberiye ve geniş beyaz yıldızlar gibi birkaç portakal çiçeği getirdi. Bir sandalye aldı; önünde ışık yanan, kapının üzerindeki isli Meryem Ana heykelciğinin önünde, oluşturduğu buketi saçından aldığı uzun firketelerle tutturdu. Anladık ki, kardeşini ve büyük babasını kurtardığı için ona bir minnet davranışıydı bu; biz de onun bu şükran ve minnet duygularını paylaştık.

- XIV -

Evin içi de dışı kadar çıplaktı ve kayalara benziyordu. Sıvasız, kireçle beyazlatılmış duvarlardan başka bir şey yoktu. Işıkla uyanan kertenkeleler, taşların küçük aralıklarında ve çocuklara yataklık yapan eğrelti otu yapraklarının arasında hışırdıyorlardı. Kara başlarını çıkartışlarını ve kaygılı gözlerini gördüğümüz kırlangıçların yuvaları, çatıyı oluşturan ağaç kabuğu kaplı kirişlere asılıydı. Graziella ve büyük annesi, ikinci odada, yelken parçalarıyla kaplı tek bir yatakta beraber yatıyorlardı. Döşemenin üzerinde meyve sepetleri ve bir katır semeri vardı.

Bir nevi utançla bize dönen balıkçı, hanesinin fakirliğini

gösterdi; ardından bizi, Doğu'da ve İtalya'nın güneyinde şeref köşesi olan terasa çıkardı. Küçük çocuğun ve Graziella'nın yardımıyla, küreklerimizin birer ucunu terasın korkuluk duvarının üzerine, diğer ucunu da döşemeye dayayarak bir tür sundurma oluşturdu. Bu barınağın üzerini, dağdan taze koparılmış kestane dallarından oluşan bir düzine demetle örttü; bu sundurmanın altına birkaç demet eğreti otu yaydı. Bize iki parça ekmek, soğuk su ve incir getirdi ve bize uyumamızı tavsiye etti.

Günün yorgunlukları ve telaşları bizi hemencecik derin bir uykuya daldırdı. Uyandığımızda kırlangıçlar yatağımızın etrafında bağrışıyor, akşam yemeğimizin kırıntılarını aşırmak için terasa sıyırıyorlardı. Oldukça yükselmiş olan güneş ise, bize çatılık yapan demetlerin yapraklarını bir fırın gibi kızıştırıyordu.

İnsanın, hareket edecek gücü toplamadan önce iç dünyasına yolculuk yapabildiği bu yarı uyku halinde, uzun süre uzanmış vaziyette kaldık. Sessizliği, uyku aralarında ağzımızdan çıkan belli belirsiz birkaç kelime bölüyordu. Önceki günün avı, ayaklarımızın altında sallanan kayık, azgın deniz, erişilmez kayalar, Graziella'nın meşalenin ışığında iki panjurun arasındaki siması… Tüm bu görüntüler birbirine karışıyor, bulanıyordu.

Bu uyuşukluktan, yaşlı büyük annenin eşiyle konuşurken duyduğumuz hıçkırıkları ve sitemleriyle sıyrıldık. Kapağı terasta olan baca, seslerin ve konuşmaların bir kısmını bize taşıyordu.

Zavallı kadın, su testilerinin, çapanın, yeni sayılabilecek halatların, hele el emeği kenevirinden bizzat kendisinin dokuduğu ve bizim hayatımızı kurtarmak amacıyla denize atma kabalığını yaptığımız yelkenlerin yitirilişine hayıflanıyordu.

"O iki yabancıyı, o iki Fransız'ı yanına alman çok mu lazımdı"

diyordu kadın şaşkınlıktan dili tutulan ihtiyara. “Onların uğursuzluğu ve dinsizliği yanlarında getiren putperestler olduklarını bilmiyor muydun? Sahip olduğumuz her şeyi kaybettik, ruhumuzu kurtardığımıza dua et.”

Zavallı adam ne diyeceğini bilemiyordu. Ama Graziella, büyük annesinin her şeyine müsamaha gösterdiği bir çocuğun yetkisi ve sabırsızlığıyla bu haksız ithamlara karşı çıktı ve yaşlı adamdan yana cevap verdi:

“Bu yabancıların putperest olduğunu da kim söyledi? Putperestler fakir insanlara böyle merhametli mi davranırlar? Peki öyleyse, şunu da söyleyeyim ki, dün siz Tanrıya şükretmek için diz çöktüğünüzde ve benim Meryem Ana heykelinin önünde buketi bağladığım sırada onlar da dua eder gibi başlarını önlerine eğmişlerdi ve göğüslerinde haç işareti yapıyorlardı; hatta en genç olanın gözünde bir damla yaşın parladığını ve elinin üzerine düştüğünü bile gördüm.”

“O saçlarından süzülen bir damla deniz suyuydu” dedi yaşlı kadın ters bir biçimde.

“Size onun gözyaşı olduğunu söylüyorum” diye cevapladı sinirlenen Graziella. “Esen rüzgar, kıyıdan tepeye çıkana kadar saçlarını çoktan kurutmuştu. Yineliyorum, yaşaran gözleriydi.”

Anladık ki evin içinde bizi koruyan güçlü biri vardı, çünkü büyük anne ne cevap verdi, ne de bir daha söylendi.

- XV -

Bize, misafirperverce davranan bu yoksul aileye teşekkür etmek için çabucak aşağıya indik. Bir önceki gün hırpalanan kayığa bakmak, hâlâ devam eden fırtınalı havanın çetinliğine

dayanacak kadar iyi bağlanıp bağlanmadığını görmek için kıyıya inmek üzere olan balıkçıyı, yaşlı anneyi, Beppo'yu, Graziella'yı ve diğer küçük çocukları bulduk. Başımız önde, bir aileye uğursuzluk getirmiş ve aile bireylerine karşı ne hissettiği bilinmeyen konuklar gibi, onlarla beraber kıyıya indik.

Balıkçı ve eşi bizden birkaç basamak öndeydiler; kardeşlerinden birinin elinden tutan, bir diğerini kucağında taşıyan Graziella ise onların peşindeydi. Biz en arkadan, sessizce onları izliyorduk. Kayaların birinin sivri köşesi yüzünden yalnızca köpükleri görebildiğimiz rampalardan birinin son dönemecinde, balıkçının ve eşinin ağzından çıkan acı bir çığlık duyduk. Çıplak kollarını göğe kaldırışlarını, ellerinin umutsuzlukla çırpınışını, alınlarını yumrukladıklarını, rüzgarın kayaların etrafında uçurduğu beyaz saçlarını görüyorduk.

Az sonra, Graziella'nın ve küçük çocukların sesleri de bu çığlıklara karıştı. Hepsi birden rampanın son basamaklarını atlayarak deliler gibi kör kayalara doğru atıldılar, dev dalgaların karaya doğru kovaladığı köpüklere doğru ilerlediler ve kimi diz üstü, kimi sırt üstü, yaşlı kadın elleri yüzünde ve başı ıslak kumlara gömülü, kumsala düştüler.

Biz ise en son küçük çıkıntının üzerinde, ne ilerleyecek ne gerileyecek takatimiz olmadan, bu çaresizlik sahnesini seyre kalmıştık. Kayık, kayalara hâlâ bağlıydı ama pupasında onu zaptedecek bir çapası bulunmadığından gece boyunca dev dalgalarca havalandırılmış ve onu koruması gereken kör kayaların köşelerine çarparak parçalanmıştı. Mahvolan insanların, boğuk ve ümitsiz iniltiler içinde kaybolan sesleri gibi yaman bir gürültüyle çırpınıyordu.

Teknenin gövdesinin diğer parçaları, pupası, direği, ıskarmozları[12], boyalı tahtaları, savaştan sonra kurtların

parçaladığı cesetlerin uzuvları gibi kumsalın orasına burasına serpilmişti. Kumsala vardığımızda, yaşlı adam bu parçaların birinden diğerine koşturuyordu. Onları yerden kaldırıyor, kuru gözlerle bakıyor, ardından daha ileri gitmek için ayaklarının dibine atıyordu.

Graziella yere oturmuş, başını önlüğüne gömmüş ağlıyordu. Çıplak bacaklarıyla denizin içinde koşturan çocuklar, bağrışarak tahta kalıntılarını kıyıya doğru itmeye çalışıyorlardı.

Yaşlı kadın ise, bir türlü söylenmekten ve sızlanarak konuşmaktan vazgeçmiyordu. Havayı yaran ve yürekleri sızlatan yakınmalarının yalnızca vurgularını ve belirsiz birkaç parçasını algılayabiliyorduk.

“Ey zalim deniz! Sağır deniz! Cehennemdeki iblislerden beter deniz! Vicdansız, şerefsiz deniz” diye bir yandan hakaretler yağdırıyor, bir yandan da yumruğunu sallıyordu.

“Bizleri neden almadın sanki? Hepimizi alsaydın! Nasılsa ekmek kapımızı aldın elimizden! Al, al, al! Madem ki beni tamamen almadın, parça parça al bari!”

Bunları söylerken oturduğu yerden ayağa fırlıyor, yolduğu saçlarını denize fırlatıyordu. Dalgaları dövüyor, köpükleri tepiyordu; ardından, öfkesi yakınmaya, çırpınmaları yakarışa dönüşüyor, tekrar kumlara oturuyor, alnını ellerine yaslıyor ve ağlayarak kör kayaları döven tahta kırıklarını izliyordu. Bu kırık parçalar sevdiği bir insanın uzuvlarıymış gibi:

“Zavallı sandal” diyordu. “Senin sonunu böyle mi görecektik? Biz de seninle ölsek olmaz mıydı? Yaşarken olduğu gibi ölürken de beraber olsaydık? Orada! Bütün gece bize seslenerek parçalandığın, ufalandığın ve öldüğün o kör kayanın üzerinde! Sana yardıma gelmemiz gerekirdi! Bizim hakkımızda ne

düşünüyorsun kim bilir! Sen bize elinden gelen en iyi şekilde hizmet ettin, oysa biz sana ihanet ettik, seni mahvolmaya terk ettik! Evin hemen yakınında, sahibinin sana ulaşabileceği kadar yakınında öldün! Sadık bir köpeğin cesedini onu boğazlayan sahibinin ayaklarına atan dalgalar, seni de aynı öyle kıyıya attılar!"

Az sonra gözyaşları sesini bastırıyordu; ardından kayığının tüm niteliklerini birer birer saymaya başlıyor, onun için yaptığı bütün masrafları ve onu bu kırık parçalara bağlayan tüm hatıraları anlatıyordu.

"Son ton balığı avından sonra, bunun için mi onardık ve boyadık onu" diyordu. "Bunun için mi zavallı oğlum, üç çocuğunu yetim bırakıp, ölmeden önce, büyük bir fedakarlık ve sevgiyle, kendi elceğiziyle yapmıştı onu? Ambara balık sepetlerini almaya geldiğim zaman tahtaya indirdiği balta darbelerini duyardım da ona içimden öpücükler yollardım. Şimdi ise onun el emeği olan tahtaları köpek balıkları ve yengeçler öpecek! Kış gecelerinde Aziz François'nın resmini kamayla bir tahtaya oymuş ve onu kötü zamanlarda korunmak için pruvaya monte etmişti. Ey acımasız aziz! Bunu mu layık gördün bize? Oğluma, karısına ve zavallı çocuklarının hayatlarını devam ettirmemiz için bize bıraktığı sandala neler yaptılar? Kendini nasıl korudu, dalgalara oyuncak olan resim nerede?"

"Anne, anne!" diye bağırdı çocuklardan biri. Dalgalardan birinin kumsala attığı tahta parçasını, iki kayanın arasından alarak:

"Azizin resmi işte burada" dedi.

Biçare kadın tüm öfkesini ve yakınmalarını unutarak suyun

içinde ilerledi, oğlunun oyduğu tahta parçasını aldı, gözyaşları arasında dudaklarına yapıştırdı. Sonra da gidip yeniden oturdu ve başka hiçbir şey söylemedi.

- XVI -

Sandalın bütün parçalarını toplamaları için Beppo'ya ve ihtiyara yardımcı olduk. Hasar gören omurgayı kumsalın daha ilerisine çektik. Kimi tahtaları ve demir parçalarını, bu zavallı insanların işine yarayabilecek kalıntıları üst üste yığdık; olur da deniz yeniden kabarırsa dağılmasınlar diye üstlerine kocaman taşlar yuvarladık. Ev sahiplerimizin epey gerisinden, üzgün bir şekilde yeniden eve çıktık. Kayığın olmayışı ve denizin durumu gitmemize imkan vermiyordu. Graziella'nın bize getirdiği ekmek parçalarını ve keçi sütünü, incir ağacının altında, ırmağın kıyısında yiyip içtikten sonra, evi kendi yaslı havasına bırakarak yüksek asma çardağına ve adanın yüksek yaylasındaki zeytinliklerin altına dolaşmaya gittik.

- XVII -

Arkadaşım ve ben pek konuşmuyorduk ama ikimiz de aynı şeyleri düşünüyorduk. İçgüdüsel olarak, adanın doğusuna yönelen ve bizi Procida'nın en yakın kentine götürmesi gereken patikaları izliyorduk.

Birçok defa, karşılaştığımız keçi çobanları ve yerel kıyafetler giyinmiş, başlarında yağ testileri taşıyan genç kızlar, bizi doğru yola yönlendirdiler. Bir saatlik bir yürüyüşün ardından kente varabildik.

"Ne kederli bir macera" dedi sonunda arkadaşım.

"Bu iyi insanlar için onu mutluluğa çevirmek gerekiyor" diye

cevapladım.

“Ben de öyle düşünüyorum” diye devam etti arkadaşım deri kemerindeki altınları şıngırdatarak.

“Ben de. Ama benim yalnızca beş-altı altınım var. Oysa felaketin yarısını paylaştığım gibi, çözümün yarısına da ortak olmam gerekiyor.”

“İkimizin arasında ben daha zenginim” dedi arkadaşım; “Napolili bankacıların birinde kredim var. Şimdilik hepsini ben ödeyeceğim, Fransa’ya döndüğümüz zaman hesaplaşırız.”

- XVIII -

Böyle konuşarak Procida’nın yokuşlu sokaklarını iniyorduk. Çok geçmeden marinaya vardık.

İtalya sahillerinde ve takımada limanlarının ya da koylarının yanındaki kumsallara bu isim veriliyordu. Fırtınanın sığınmak zorunda bıraktığı Ischialı, Procidalı ve Napolili birçok kayık kumsala çekilmişti. Denizciler ve balıkçılar güneşte, dalgaların gürültüleri eşliğinde uyuyorlar ya da dalgakıranın üzerinde gruplar halinde çene çalıyorlardı. Kıyafetlerimizle ve saçlarımızı örten kırmızı yün berelerimizle bizim de yağ veya şarap taşıyan Ischialı gemilerden birinin Procida’ya bıraktığı Toskanalı veya Cenovalı genç gemicilerden olduğumuzu sandılar.

Gözlerimizle sağlam, iyi donatılmış, iki kişinin rahatça kullanabileceği, ebatları ve biçimiyle kaybettiğimize oldukça benzeyen bir balıkçı sandalı arayarak marinayı baştan başa dolaştık. Aradığımızı bulmamız çok zor olmadı. Bunun gibi daha birçoğuna sahip, adanın zengin balıkçılarından birine aitti bulduğumuz bu sandal ve yalnızca birkaç aylıktı. Limandaki

çocukların tarifi üzerine, sahibinin evine gittik.

Bu adam neşeli, hassas ve iyi biriydi. Geceki felaketi ve Procidalı yoksul hemşehrisinin perişanlığını anlatmamız onu oldukça etkiledi. Kayığının fiyatında bir kuruşluk bir indirim yapmadı gerçi ama değerini de abartmadı. Kayığı arkadaşımın ödediği otuz iki altına satın aldık. Bu fiyata, bu balıkçı teknesinin fiyatına yepyeni bir donanım, yelkenler, su testileri, halatlar ve demir çapa da dahildi; böylece hepsi bizim oldu.

Bir de limandaki dükkanlardan birinden ihtiyara ve çocuğa birer kırmızı yün kaput alarak bu donanımı tamamladık. Çeşitli ağları, balık sepetlerini ve kadınların ihtiyacı olan sıradan birkaç kap kaçağı da bunlara ekledik. Teknenin sahilin belirttiğimiz yerine aynı gün getirtilmesi karşılığında da ertesi gün fazladan üç altın daha vereceğimizi söyledik. Fırtınanın yavaşlaması ve adanın yüksek tarafı rüzgarı bir nebze de olsa kırması dolayısıyla adam bu teklifimizi kabul etti, biz de Andrea'nın evine karadan geri döndük.

- XIX -

Her ağacın altında, her çardağın gölgesinde oturarak, muhabbet ederek, hayal kurarak, her Procidalı genç kızla elindeki incir, muşmula ve üzüm sepetleri üzerine pazarlık ederek ve akıp giden zamanı saatlere bırakarak ağır aksak yol alıyorduk. Bir burnun tepesinden, sahilin gölgesinde ihtiyatla yol alan teknemizi görünce, kürekçilerle aynı anda varabilmek için adımlarımız sıklaştırdık.

Ne küçük evden ne de onu çevreleyen bağdan hiç ses gelmiyordu. Tüylü geniş ayakları ve siyah benekli beyaz kanatları olan iki güzel güvercin terasın korkuluk duvarı

üzerinde mısır tanelerini gagalıyorlardı. Evdeki tek hayat belirtisi bu kuşlardı.

Sessizce çatıya çıktık; tüm aile derin bir uykudaydı. Sevimli başlarını Graziella'nın kolunun üzerinde yan yana koyarak dinlendiren çocukların dışında herkes, acının sebep olduğu bitkinlikle uyuyordu. Yaşlı anne başını dizlerine koymuştu, nefes alıp verişi hıçkırıklarını andırıyordu. Babanın kolları iki yana açılmış, güneşin altında sırtüstü yatıyordu. Kırlangıçlar kır saçlarının üzerinde uçuşuyordu. Terli alnı sineklerle örtülmüştü. Ağzına dek uzanan iki çukur, erkek gücünün tükendiğini ve gözleri yaşlı uyuya kaldığını gösteriyordu.

Bu manzara yüreğimizi parçaladı ama o zavallıcıklara sunacağımız mutluluğun düşüncesiyle avunduk.

Onları uyandırdık. Graziella ile kardeşlerinin ayak ucundaki çatı döşemesine yolda aldığımız taze ekmekleri, peyniri, tuzlu eti ve balığı, üzümleri, portakalları, incirleri koyduk. Genç kız ve çocuklar adeta etraflarına gökten dökülen bu bereket yağmurunun altında doğrulamıyorlardı. Aile adına baba teşekkür ediyordu bize. Büyük anne bu olanları donuk gözlerle izliyordu. Yüzündeki ifade ilgisizlikten çok öfkeyi andırıyordu.

"Haydi Andrea" dedi arkadaşım ihtiyara, "emek ve cesaretle yeniden satın alabileceği şeylerin uğruna gözyaşı dökmemeli insan. Ormanlarda tahtalar, yetişen kenevirlerde de yelkenler dolu. Yalnızca üzüntüyle harcanan insan hayatı geri gelmez. Bir günlük gözyaşı, bir yıllık çalışmadan daha çok güç tükettirir. Eşinizi ve çocuklarınızı alıp bizimle beraber inin. Biz sizin gemicileriniziz; batan kayığınızın kalıntılarını avluya çıkarmanız için size yardım edeceğiz. Onlardan aileniz için çit, yatak, masa, mobilya yaparsınız. Dalgaların üzerinde sizi beşik gibi sallayan tahtaların üzerinde sakin bir uyku uyumak yaşlandığınız

günlerde hoşunuza gidecektir.”

“Onlardan bize yalnızca tabut olur” diye usulca söylendi büyük anne.

- XX -

Bununla birlikte, kalktılar ve bizi takip ederek kıyının basamaklarını indiler; ama denizin görüntüsünün ve dalgaların sesinin onları mutsuz ettiğini görüyorduk. Yamacın son basamağına geldiğimizde eski kayığın kalıntılarının yanına çekilmiş güneşte parlayan güzel tekneyi fark ettikleri ve arkadaşım; “bu sizin” dediği zaman bu zavallı insanların yaşadığı sürprizi ve neşeyi anlatmağı beceremeyeceğim. Hepsi birden, yıldırım çarpmış gibi, bulundukları basamakta, Allah’a şükretmek için dizlerinin üzerlerine çöktüler. Bize teşekkür edecek kelime bulamayacak kadar mutluydular. Onların bu mutluluğu bizim için yeterli bir teşekkürdü zaten.

Arkadaşımın onlara seslenmesi üzerine ayağa kalktılar, kayığa doğru koştular. Önce uzaktan ve saygılı bir şekilde etrafını turladılar, adeta onda masalsı bir şey arıyor ya da olağanüstü bir rüyanın yok olmasını bekliyor gibiydiler. Sonra biraz daha yaklaştılar, ona dokundular, ardından da dokundukları ellerini alınlarına ve dudaklarına götürdüler. Nihayet hayranlık ve neşe çığlıkları attılar ve yaşlı kadından çocuklara kadar hepsi birden el ele tutuşarak teknenin etrafında dans etmeğe başladılar.

- XXI -

Kayığa ilk Beppo bindi. Pruvanın sintine güvertesinde ayakta durarak, doldurduğumuz tüm donanımı birer birer çıkarttı. Çapa, halatlar, dört kulplu su küpleri, yeni güzel yelkenler,

sepetler, geniş manşetli kaputlar; çapayı öttürüyor, kürekleri başının üzerine kaldırıyor, yelkeni açıyor, paltoların yumuşak tüylerini parmaklarıyla eziyor, bütün bu zenginliği çığlıklarla ve mutluluk tepinmeleriyle büyük babasına, büyük annesine, kız kardeşine gösteriyordu. Baba, anne ve Graziella bir bize, bir sandala bakarak ağlıyorlardı.

Kayaların arkasına gizlenmiş, tekneyi getiren denizciler de ağlıyorlardı. Herkes bize şükranlarını sunuyordu. Minnettarlığında en ciddi olan Graziella, başı önünde büyük annesine yaklaştı ve parmağıyla bizi göstererek fısıldayan sesinden anladığım kadarıyla:

"Bir de bunların putperest olduğunu söylüyordunuz, ne demiştim size, olsa olsa melek olur bunlar dememiş miydim! Hangimiz haklıymışız" dedi.

Yaşlı kadın kendini ayaklarımıza atarak şüpheleri yüzünden özür diledi. O andan itibaren bizi de neredeyse küçük kızı ya da Beppo kadar çok sevdi.

- XXII -

Önceden konuştuğumuz üç altını ödedikten sonra, Procidalı denizcileri gönderdik. Her birimiz geminin ambarındaki donanımın bir parçasını yüklendik. Eve, kalıntıların yerine mutlu ailenin varlığını taşıdık. Gece, akşam yemeğinin sonrasında, Beppo babasının yonttuğu ve babaannesinin yatağının başucunda duran Aziz François resminin bulunduğu kırık tahtayı çıkarttı; lambanın ışığında, testereyle kesti düzeltti, ardından bıçağıyla temizledi. İyice parlattıktan sonra yeniden boyadı. Bunu, ertesi gün, yeni kayıkta da eskiyi hatırlatan bir şeyler bulunması için pruvanın iç ucuna yerleştirmeyi

düşünüyordu. Antik çağın insanları da ne zaman ki eskisinin yerine yeni bir tapınak inşa etseler, modern olanın içinde de eski ve kutsal bir şey bulunmasını isterler ve kalıcı bir hatıranın yeni tapınağın baş yapıtları arasında kalmasını, dolaysıyla kalplerdeki saygınlığını elde etmesi için inşaata eski yapının malzemelerinden birini, hiç olmazsa bir kolonu dahil ederlerdi. İnsan her yerde insandır. Hassas yaradılışı hep aynı içgüdüleri barındırır; ister Roma'nın Parthenon'unda, Saint-Pierre'inde olsun, ister Procida'nın kayaları üzerindeki fakir bir balıkçının kayığında.

- XXIII -

Kayadan çıktığından toz haline dönünceye kadar, İlahi kaderin bu eve yazdığı gecelerin en mutlusu bu geceydi herhalde. Zeytinliklerdeki rüzgarın, sahildeki dalgaların sesinde, ayın terasımıza vuran ışıklarının altında uyuduk. Uyandığımızda gökyüzü mavi bir kristal gibi temizlenmiş, deniz sanki suyu hızdan ve yorgunluktan terlemiş gibi daha da koyu mavi olmuş, köpüklerle beneklenmişti.

Oysa rüzgar gittikçe şiddetlenen uğultusunu sürdürüyordu. Dalgaların Misene Burnu'nun ucuna sürüklediği beyaz toz, bir önceki günkünden daha fazla yükseliyordu. Bu toz bir yükselip bir düşen aydınlık bir sis devinimi içinde, bütün Cumes sahilini sulara gömüyordu. Ne Gaete Körfezi'nde ne de Baia Körfezi'nde tek bir yelkenli seçilebiliyordu. Doğal ortamları fırtına olan ve gemilerin batması sırasında aynı ölüler koyunun melun sakinlerinin, denizcilerin mahvoluşlarını beklemesi gibi neşeli çığlıklar atan deniz kırlangıçları, beyaz kanatlarıyla dalgaları dövüyordu.

Arkadaşım ve ben, hava şartları sebebiyle balıkçının evine ve

bağına hapis olmuş olmaktan, birbirimize söylememiş olsak dahi, gizli bir sevinç duyuyorduk. Durumumuz bize, çocuklarıymış gibi bağlandığımız bu zavallı aileyle beraber mutlu olma fırsatı veriyordu.

Rüzgar ve dalgalı deniz bizi tam dokuz gün orada alıkoydu. Biz ise, özellikle de ben, fırtınanın hiç dinmemesini, elimizde olmayan ve kaçınılmaz bir gerekliliğin bizi öyle tutkun öyle mutlu olduğumuz burada, yıllarca alıkoymasını diliyorduk. Bununla birlikte, günler belli belirsiz bir tekdüzelilikle akıp gidiyordu. Kişinin gönlü genç olduğunda ve her şeyden zevk alabildiğinde azıcık bir şeyin bile nasıl yeterli geldiğini bundan daha iyi hiçbir şey kanıtlayamazdı. İştahın baharat eklediği ve uzuvların sapasağlam olduğu durumda, işte böyle en sıradan besinler bile vücuda yeterli gelir ve onu yeniler.

- XXIV -

Uyuduğumuz terasın yapraklı çatısına değerek uçuşan kırlangıçların çığlıklarıyla uyandık. İki yabancının uykusunu kaçırmaktan korkarak kısık sesle şarkı söyleyen Graziella'nın çocuksu sesini dinlemek; ince kumun suyun derinliğinin saydamlığında parladığı ve açık denizin deviniminin, dalgalarının giremediği küçük koyda suya dalıp yüzmek için hızlıca kumsala inmek; yüzerken ıslanan saçlarımızı ve omuzlarımızı kurutarak aheste aheste yukarıya çıkmak; bağda, genç kızın getirdiği ve bizimle paylaştığı manda peyniri ve bir parça ekmekle kahvaltı etmek; dudaklarımızın ağzımıza yapıştığı sırada genç kızın kızararak kolunun üzerine eğdiği uzun toprak testiyle kuyudan doldurduğu buz gibi berrak suyu içmek; sonra aileye bin türlü küçük ev ve bahçe işinde yardım etmek; bağı çevreleyen ve terasa destek olan duvarı yükseltmek; kışın bu duvarların üzerinden bağ fidelerinin üzerine

yuvarlanan ve asma kütüklerinin arasında yapılabilecek tarıma engel olan büyük taşları topraktan sökmek; bir adamın ancak bir tanesini taşıyabileceği iri balkabaklarını kilere taşımak; ardından geniş yapraklarıyla toprağı kaplayan ve oluşturdukları ağlarla insanın ayaklarına dolanıp adım atmasını engelleyen saplarını kesmek; yağmur suyunun toplanıp kuru toprağı uzun zaman sulaması için yüksek asma çardaklarının altındaki her kütüğün arasında küçük kanallar açmak; yine aynı maksatla incir ve limon ağaçlarının dibine huni biçimli bir çeşit kuyular kazmak… Güneş çatının, bahçenin, avlunun tam tepesine geçip de bizi asma çardaklarının altına saklanmaya zorladığı saate kadar, her sabah bu işlerle meşgul oluyorduk. Asma yapraklarının saydamlığı ve yansımaları burayı sıcak ve biraz yaldızlı bir gölgenin rengine boyuyordu.

İkinci Bölüm

- I -

Graziella, büyük annesinin yanında ip eğirmek ya da öğle yemeğini hazırlamak için eve dönüyordu. Yaşlı balıkçı ve Beppo ise, bütün günlerini deniz kenarında, yeni kayığı istifleyerek, yeni bir şeye sahip olmanın tutkusuyla içlerinden gelen düzenlemeleri yaparak ve kör kayaların sığınağında ağlarını deneyerek geçiriyorlardı. Her gün öğlen yemeği için, birkaç yengeç ya da yeni eritilmiş kurşundan daha parlak pulları olan yılan balıkları getiriyorlardı. Evin annesi, onları zeytin yağında kızartıyordu. Aile bu yağı, ülkede âdet olan şekilde, evin hemen yakınındaki kayalara oyulmuş ve asma kilitli büyük bir kayayla kapatılmış küçük bir kuyunun dibinde saklıyordu. Aynı şekilde kızartılan birkaç salatalık ve deniz yemişi denilen midye gibi taze deniz kabukları, bizim için en kanaatkâr ve günün en lezzetli öğününü oluşturuyordu. Sabahları Graziella'nın topladığı, dalları ve yapraklarıyla beraber geniş hasır sepetlerle sunulan uzun sarı salkımlı misket üzümleri de tatlı menümüzdü. Napolili çiftçilerin ve denizcilerin de yaptığı gibi, kahve ve likör yerine, anason kokusu dudaklarda kalan, bibere batırılmış, çiğ ve yeşil bir iki dal rezene yiyorduk. Yemeğin sonrasında, arkadaşımla beraber, falezin üstünde Baia Körfezi'ne bakan, serin bir gölgelik bulup oraya sığınıyor, günün en kavurucu saatlerini akşamüzeri dörde beşe kadar orada manzara izleyerek, hayal kurarak ve okuyarak geçiriyorduk.

- II -

Dalgaların arasından, serisi bozulmuş üç taneden başka kitap

kurtaramamıştık. Bunlar da denize atmak zorunda kaldığımız çantaların içinde olmadıkları için kurtulabilmişti. Bir tanesi, Ugo Foscolo[13]'nun "Jacopo Ortis'in Mektupları"[14] isimli İtalyanca bir kitaptı. Genç bir İtalyan'ın ülkesi için beslediği özgürlük tutkusunun, güzel bir Venedikli'ye duyduğu tutkuya karıştığı, yarı politik yarı romansı bir kitaptı. Sevgili ve yurttaş ateşleriyle beslenen bu ikili tutku Ortis'in ruhunu öyle bir alevlendirir ki, hassas ve hastalıklı bir erkek böylesi kuvvetli bir nöbete dayanamaz ve intihar eder. Goethe'nin Werther[15]'inin edebî fakat ışıklı ve renkli bir kopyası olan bu kitap, yüreklerinde bu çift hayali beslemeye layık olan bütün gençlerin elindeydi: Aşk ve özgürlük.

- III -

Bonaparte'ın ve Murat'ın polisi, kitabı ve yazarını boş yere takip ediyordu. Yazar, bütün İtalyan vatanseverlerin ve Avrupalı liberallerin gönüllerinde barınıyordu. Kitabın mabedi de bizim gibi gençlerin göğsüydü; daha çok içimize çekebilmek için onu orada saklıyorduk. Kurtardığımız diğer kitaplardan biri, Bernardin de Saint-Pierre[16]in masum aşk kitabı "Paul ve Virginie"[17]si idi. Kitap, insanlığın gönül tarihinden koparılmış, tüm saflığıyla muhafaza edilmiş ve on altıncı yaşın gözyaşlarına bulanmış gibi, dünyanın çocukluğunun bir sayfasını andırıyordu.

Öteki ise, Tacitus[18]'un bir kitabıydı. Sayfalar ahlâksızlık, utanç ve kanla lekelenmişti, ama metanetli bir erdem tarihin çelik kalemini ve görünen duyarsızlığını, zorbalığın kinini, büyük fedakarlıkların gücünü ve cömert ölülerin susuzluğunu anlayanlara ilham olmak için eline almıştı.

Bu üç kitap, tesadüfen, ne zamandır bir önsezi gibi yüreğimizi

titreten duygulara birebir denk düşüyordu: aşk, İtalya'nın ve Fransa'nın kurtuluşu için coşku ve Tacitus'un bize resmettiği, uğurlarına ruhlarımızı fırçasının kanına ve antik çağların erdemine batırdığı büyük şeylerin devinimi ve siyasal hareket için tutku. Kâh hayranlıkla, kâh gözyaşlarıyla, kâh hayallerle, sıra sıra okuyorduk. Bu okumaları uzun sessizlikler ve karşılıklı haykırışlarla kesiyorduk. Bunlar bizim için rüzgarın hayallerimizle birlikte getirdiği, izlenimlerimizin düşünülmemiş yorumuydu.

- IV -

Kendimizi, şairin ya da tarihçinin bizim için anlattığı sanal veya gerçek durumların kahramanları yerine koyuyor, hikâyelerinden birine yerleşiveriyorduk. Hayatı gizli veya aleni, mutlu veya erdemli ideal birer sevgili, yurttaş oluveriyorduk. Bu büyük durumları, devrim zamanının tesadüflerini tasarlamak bize keyif veriyordu ki, zaten adı sanı duyulmamış insanlar böyle zamanlarda ortaya çıkar, isimleriyle olduğu gibi dehalarıyla da kitleleri uyandırır, zorbalıkla mücadele eder, ulusları kurtarırlar; ardından da istikrarsız ve nankör halklar yüzünden değerini bilmeyen zamanın ve öçlerini alacak gelecek kuşaklar karşısında idam sehpasının kurbanı oluverirler.

Ne denli kahramanca olursa olsun, ruhumuzun yetişemeyeceği hiçbir aşama yoktu. Her şeye hazırdık, olur ya bir gün hayat fikrimizde canlanan o büyük deneyimleri gerçekleştirmemize yardımcı olmaz diyerek hayatı da hor görerek önceden intikam alıyorduk. İçimizdeki güçlü ruhların tesellisi vardı: Eğer hayatımız yararsız, basit ve karanlık geçecek olursa, talih bizi ıskalamış olacaktı, biz onu kaçırmış olmayacaktık!

- V -

Güneş alçalırken, adada uzun yürüyüşler yapıyorduk. Yolumuz her yönden geçiyordu. Andrea'nın bahçesinde olmayan sebzeleri ve ekmeği kentten alıyorduk. Bazen, denizciyi denizde canlandıran, karada ise teselli eden denizci afyonu denilen bir tütünden getiriyorduk. Karanlık çökerken alçak gönüllü cömertliğimizle, ellerimiz ve ceplerimiz dolu eve dönüyorduk.

Akşam, uyku saatlerini beklerken, Napoli'de Astrico ismi verilen çatıya toplanırdık. Bu iklimin güzel gecelerinde, Astrico'nun ay ışığındaki görünümünden daha çekici hiçbir şey yoktur.

Kırdaki basık ve kare ev, canlı topluluklar ve hareketli heykeller taşıyan antik bir ayaklığa benzer. Tüm sakinleri birbirinden farklı oturuş, davranış, çıkış sergilerler; ayın aydınlığı veya lambanın ışıkları bu profilleri göğün mavi derinliğinde yansıtır ve hareketlendirir. Orada, yaşlı annenin ip eğirişini, babanın saz sapından yapılma pişmiş toprak piposunu tüttürmesini, küçük oğlanların pervaza yaslanıp denizci ezgilerinin ya da kırsal melodilerin tekdüze notalarını söylemesini görebiliriz. Bu şarkıların ağdalı ya da titrek şivesinde dalgalarla hırpalanan ağaçların yakınmasından, ağustos böceklerinin güneşin altındaki o keskin seslerine kadar çok aşina notalar bulunur. Bir de genç kızları görürsünüz o mavilikte; kısa elbiseleri, altın ve ipek şeritlerle bezenmiş, yeşil, uzun, kolsuz ceketleri, enselerinden düğümlenmiş uzun siyah saçları rüzgarda uçuşur.

Bu genç kızlar genellikle yalnız, bazen de kız kardeşleriyle dans ederler; birisi elindeki gitarı, bir diğeri başının üzerine kaldırdığı, etrafı bakır zillerle çevrili bir tefi çalar. Birinin dertli ve hafif sesi, diğerinin tekdüze ve boğuk sesine karışan bu iki enstrüman; insan kalbinin almaşık iki notasını, hüznü ve neşeyi, neredeyse sanatsız bir şekilde dile getirir. Yaz geceleri, Napoli'deki kırların,

o adadaki çatıların, hatta kayıkların hemen hepsinde onları dinlersiniz; denizden dağlara kadar her yerde kulağınızı kovalayan bu hafif konser, güzelim gökyüzünün altında sıcağın etkisiyle vızıldayan bir böceğin mırıltılarına benzer. Bu zavallı böcek ise, elbette insandır! Kimi zaman gençliğine ve aşklarına besteler yapan, kimi zaman da ölüm sessizliğine gömülen insan! Astrico'ların üstünden yayılan bu ezgileri bir defa olsun, kalbim sıkışmadan, yürüyorsam eğer durmadan, benden daha güçlü olan melankoliyi, ya da sevincimi dışa vurmadan dinleyemedim.

- VI -

Andrea'nın evinin çatısından duyulan müzikler, sesler ve davranışlar da birbirine benziyordu. Graziella gitar çalıyor, Beppino minik parmaklarıyla, vaktiyle beşiğinde uyutmak için kullanılmış tefi çalarak ablasına eşlik ediyordu. Enstrümanlar neşeli, davranışlar sevincin aynası olduğu halde, ortam hüzünlüydü, ağır ve seyrek notalar derinden derine, yüreğin ince tellerini kıstırıyordu. Ne zamanki müzik kulak oyunu olmak yerine ruhun tutkularının ahenkli iniltilerinin sesi olur, hep bu manzara ortaya çıkar. Tüm vurgular bir iç çekiş, tüm notalar bir hıçkırıktır sese eşlik eden. Doğa öylesine büyük bir hüzün barındırır ki aslında, onu hareketlendiren şey dudaklarımıza öylesine acı bir tortu, gözlerimize öylesine yakıcı bulutlar yükseltir ki, gözyaşları boşalmadan insan oğlunun yüreğine azıcık kuvvetli vurması yeterlidir!...

- VII -

Genç kız, bizim ricalarımız üzerine, büyük bir mütevazılıkla kardeşinin çaldığı tefin ezgileriyle tarantel dansı yapmak için ayağa kalktığında ve bu ulusal dansın fır döndüren

hareketleriyle savrularak, kolları zarifçe havaya kalkmış, parmak şıkırtılarıyla kastanyet[19] seslerini taklit ederken ve adımlarını terasa düşen yağmur damlaları gibi hızlandırırken bile, havada, davranışlarda, coşkunun hareketli sayıklamalarında hep aynı ağırbaşlılık ve hüzün vardı. Sanki bütün neşe geçici bir çılgınlıkmış, sanki bir mutluluk kıvılcımı yakalamak için gençliğin ve güzelliğin bile sarhoş olana kadar sersemlemeye ve çıldırana kadar hareket etmeye ihtiyacı varmış gibi!

- VIII -

Ev sahiplerimizle sık sık ciddi konular hakkında muhabbet ediyorduk; hayatlarını, geleneklerini, aile anılarını bize anlatıyorlardı. Sayfaları karıştırmayı bilenler için her aile bir hikâye hatta bir şiirdir. Bu aile de uzaklarda kalan bir asalete, zenginliğe, saygınlığa sahipti.

Andrea'nın dedesi, Egina Adası'nda yunanlı bir tüccarmış. Atina paşası tarafından din yüzünden baskı görünce, karısını, kızlarını, oğullarını, taşıyabildiği tüm varlığını bir gecede sahip olduğu ticaret gemilerinden birine yüklemiş. Halkının onun gibi Rum asıllı olduğu ve tüccar tanıdıklarının oturduğu Procida Adası'na sığınmış. Orada geniş araziler satın almış, ne var ki onlardan geriye şu an bulunduğumuz küçük çiftlikle, kent mezarlığında atalarının ismini taşıyan birkaç mezar taşından başka bir şey kalmamış. Kızlar adadaki manastırda rahibe olarak ölmüşler. Oğlanlarsa varlıklarını gemilerini batıran fırtınalarda kaybetmişler. Aile yoksulluk derecesine kadar çökmüş. İsimlerini bile Procidalı bir balıkçının bilinmeyen ismiyle değiştirmişler.

"Bir ev çöktüğü zaman, en son taş parçasına kadar temizlenir enkazı" diyordu Andrea. "Dedemin sahip olduklarından geri

yalnızca iki küreğim, bana geri verdiğiniz kayığım, sahiplerini beslemekten aciz bu kulübe ve bir de ilahi lütuf kaldı.”

- IX -

Büyük anne ve genç kız, şimdi de bizim kim olduğumuzu, hangi ülkeden geldiğimizi, ailelerimizin neyle meşgul olduğunu anlatmamızı istediler; babamız, annemiz, kardeşlerimiz, evimiz, incirliklerimiz, bağlarımız varsa eğer, neden bu genç yaşta tüm bu nimetleri bırakıp Napoli Körfezi topraklarında kürek çekmeye, okumaya, yazmaya, güneş altında hayal kurmaya heves etmiştik? Ne kadar söylediysek bir işe yaramadı, bir türlü denizi ve gökyüzünü izlemek, ruhumuzu güneşte buharlaştırmak, gençliğimizin içimizde mayalandığını hissetmek ve belki ileride, elimizde bulunan kitaplara benzer şekilde Napolili ozanların dalga kıran üzerinde denizcilere anlattığı gibi izlenimlerimizi, duygularımızı, fikirlerimizi dizelere dökmek için bu yolculuğa çıktığımızı anlatamadık.

“Benimle dalga mı geçiyorsunuz siz” diyordu Graziella bir yandan kahkahalar atarak; “siz ve şairlik! İyi ama marinada bu ismi verdikleri kişilerin kabarık saçları ve şaşkın gözleri yok ki sizde! Siz ve şairlik, ha! Ve gitarda bir nota bile çalmayı bilmiyorsunuz! Peki yapacağınız şarkılara neyle eşlik edeceksiniz?”

Ardından, dudaklarını hınzırca büküyor, gerçeği bir an önce söylememiz için sabırsızlanıyordu.

- X -

Bazen kızın içine hin kuşkular düşüyor, bakışlarına şüphe ve korku yerleşiyordu. Ama uzun sürmüyordu. Çok kısık bir sesle

büyük annesine:

"Bu mümkün değil, adi bir suç yüzünden ülkelerinden firar eden kaçaklar olamaz bunlar" dediğini duyuyorduk. "Kötülüğü bilmek için çok genç ve çok iyi yürekliler."

Böyle durumlarda, sebep olduğumuz korkunç cinayetleri Graziella'ya anlatarak eğleniyorduk. Sakin ve pırıl pırıl alınlarımızın, duru gözlerimizin, gülen dudaklarımızın ve açık yürekli tavrımızın işlediğimizi varsaydığı olağanüstü suçlarla oluşturduğu tezat, kardeşini de onu da güldürüyor, güvensizlik ihtimallerini yok ediyordu.

- XI -

Graziella, sık sık gelip, bütün gün ne okuduğumuzu soruyordu. Bunların dua kitabı olduğunu sanıyordu, çünkü kilisede rahibin sözlerini takip etmek için kullanılanlardan başka kitap görmemişti. Bütün günümüzü gizemli sözleri mırıldanarak geçirdiğimiz için, bizi çok dindar sanıyordu. Napoli'deki papaz okulunda veya adalardaki kimi manastırlarda papaz yahut keşiş olmayışımıza bir anlam veremiyordu. Onun bu yanılgısını düzeltmek için, iki üç kez Foscolo'dan bölümler, Tacitus'umuzdan alıntıları halk diline çevirerek okumaya çalıştık.

İtalyan sürgününün vatansever iç çekişmelerinin ve imparatorluk Roma'sının büyük trajedilerinin saf dinleyicimizi çok etkileyeceğini düşünüyorduk, zira halkın vatanı içgüdülerinde, kahramanlığı duygularında ve dramı bakışlarındadır. Akılda kalan büyük yıkımlar ve güzel ölümlerdir. Fakat kısa sürede fark ettik ki bizim üzerimizde büyük etkisi olan bu yakarışlar ve sahneler bu basit ruhları hiç

etkilemiyordu. Siyasal özgürlük duygusu, imkan sahibi insanların bu özlemi, halkın içine kadar işlemez.

Bu zavallı balıkçılar, hayatın gerçek keyiflerini tatmak dururken, Ortis'in neden ümitsizliğe düşüp intihar ettiğini anlayamıyorlardı: Brenta'nın yeşil ve verimli kırlarında aylak aylak gezmek, güneşi görmek, bir cananı sevmek, dua etmek…ne büyük nimetlerdi.

"Neden böyle acı çektiriyorlar ki kendilerine" diyorlardı. "Yüreğe kadar işlemeyen fikirler için hem de? Milano'da Fransızların ya da Avusturyalıların hükmetmesi ona ne ki? Bunları dert edinmek için deli olmalı bu adam." Ve sonrasını dinlemiyorlardı.

- XII -

Tacitus'u ise hiç dinlemiyorlardı. İmparatorluk veya cumhuriyet, birbirini öldüren bu adamlar, kimileri hükmetmek, kimileri kölelikten kurtulmak için savaşanlar, taht uğruna cinayetler, zafer uğruna erdemler, gelecek kuşaklar uğruna ölümler…onları cezbetmiyordu. Tarihin bu şimşekleri, onları etkileyemeyecek kadar yukarıda çakıyordu. Tarihin bu anları onlar için, dağın erişemeyecekleri kadar üstünde, yalnızca doruklarda gürleyen, ne balıkçının yelkenini ne çiftçinin evini sarsan boş gök gürültüleri gibiydi. Tacitus ancak siyasetçiler ve filozoflar arasında tanınır; tarihin Platon[20]'udur. Onun hassasiyeti halk için çok incedir. Onu anlamak için, kamu alanlarının kargaşasını ve sarayların gizemli entrikalarını yaşamış olmak gerekir. Bu sahnelerin özgürlüğünü, tutkusunu ve zaferini yok edin, ne kalır ki geriye? Onlar yaşanan dramların başrol oyuncularıdır oysa bu tutkular halka yabancıdır, zira zihnin tutkularıdır ve halk yalnızca kalbin tutkularını tanır.

Bunu okuduğumuz bölümlerin çevremize yaydığı soğukluktan ve şaşkınlıktan anladık.

Bu akşam da onlara Paul ve Virginie'yi okuyalım dedik. Bu kitabı neredeyse ezbere bildiğim için ben onlara çeviriyordum. İtalya'da geçirdiğim süre içinde dillerine iyice aşina olmuştum, bu yüzden tabirlerin karşılığını bulmam çok kolay oluyor, sözcükler dudaklarımdan ana dilimmiş gibi dökülüveriyordu.

Okumaya başladığımızdan beri, dinleyicilerin yüz ifadeleri değişti ve ciddi, dalgın bir hal aldı; yürekleri heyecanlanmıştı. Nihayet her yaştan, her kesimden insanın ruhunda uyumla çınlayan o notaya rastlamıştık; sanatın ebedi gerçeğini tek bir seste toplayan o duyarlı, o evrensel nota: doğa ve ilahi aşk.

- XIII -

Henüz birkaç sayfa okumuştum ki, yaşlı çift, genç kız ve çocuk çoktan tavır değiştirmişti. Dirseğini dizine yaslamış balıkçı kulak kesilmiş, piposunu bile içmeyi unutmuştu. Yaşlı büyük anne tam karşıma oturmuş, mabetlerin zemininde çömelip ruhani sözler dinleyen zavallı kadınların edasıyla ellerini çenesinin altında birleştirmişti. Az önce teras duvarlarının üzerinde oturan Beppo, aşağıya inmişti. Elindeki gitarı sessizce yere koydu. Rüzgarın telleri tıngırdatmasından korkarak elini sapına dayamıştı. Genellikle biraz uzakta duran Graziella, kitabın gizlediği bir çekim gücüyle büyülenmişçesine bana doğru yaklaşmıştı.

Terasın benim de dibinde oturduğum duvarına yaslanmış olan genç kız, sol eliyle topraktan destek alarak, yaralı bir gladyatör gibi benden yana geliyordu. Fal taşı gibi açılan gözleriyle bir bana, bir hikâyenin döküldüğü dudaklarıma, bazen de gözleriyle kitabı bana okuyan görünmez ruhu aramışçasına, dudaklarımla

kitap arasındaki boşluğa bakıyordu. Graziella'nın, dramın heyecanına göre, bir hızlanıp bir duraklayan nefesini hissediyordum, dağa tırmanıp ara sıra soluklanan dağcılar gibiydi.

Daha hikâyenin yarısına gelmeden, zavallı çocuk aramızdaki yabani mesafeyi kaldırmıştı bile. Nefesinin sıcaklığını ellerimde hissedebiliyordum. Saçları alnıma değiyordu. Yanaklarından süzülen birkaç damla gözyaşı, parmaklarımın ucundaki sayfayı ıslatıyordu.

- XIV -

Bu aileye kalplerinin şiirini çeviren ağır ve tekdüze sesimden başka duyulan tek ses, ayaklarımızın altında uzanan yamacı döven denizin boğuk darbeleriydi. Bu gürültü bile okumamızla armoni içindeydi. Hikâyenin daha başında hissedilen ve devamındaki havadan kesin emin olunan çözüm gibiydi.

Hikâye devam ettikçe, alçak gönüllü dinleyicilerimiz daha bir bağlanıyorlardı. Olur da doğru deyişi bulmakta tereddüde düşersem, lambayı, önlüğünün siperiyle rüzgardan koruyan Graziella, sayfalara daha bir yaklaşıyor ve sanki ateşin ışığı anlamamı kolaylaştıracakmış, kelimeleri dudaklarımdan akıtacakmış gibi kitabı yakacak kadar yakına uzatıyordu. Bakışlarımı sayfadan ayırmadan, elini tebessüm ederek itiyor ve gözyaşlarının sıcaklığını parmaklarımda hissediyordum.

- XV -

Okumayı ertesi güne bıraktığımda teyzesi tarafından Fransa'ya çağırılan Virginie, benliğinin adeta ikiye bölündüğünü hissetmiş, yine de Paul'u avutmak için onu geri getirecek olan

denizi göstererek dönüşten bahsetmeye başlamıştı.

Bu davranışım zavallı insanları derinden sarsmıştı. Graziella, hikâyeye devam etmemiz için benim, ardından da arkadaşımın önünde diz çöktü. Ama boşuna uğraşıyordu. Virginie'ye duyulan ilgiyi, bizim deneyimizin de çekiciliğini artırmak istiyorduk. O zaman kitabı elimden çekti. Sanki yapabilecekmiş gibi, büyük bir istekle kapağını açtı, harfleri anlamayı denedi. Kitapla konuşuyor, onu öpüyordu. Ardından, yalvaran bakışlarla onu dizlerimin üzerine geri koydu. Biraz ciddi, ama huzurla gülümseyen berrak çehresi, hikâyenin tutkusundan ve acıklı oluşundan olsa gerek, aniden, dramın canlılığının, düzensizliğinin ve dokunaklılığının izlerini almıştı. Ani bir devrim, etten ve gözyaşından oluşan o güzelim mermeri bozmuş gibiydi. Genç kız, uyuyan ruhunun Virginie'nin ruhunda uyandığını hissetmişti. Son yarım saatte altı yıl olgunlaşmış gibiydi. Tutkunun karışık renkleri, alnını, gök mavisi gözlerini ve yanaklarını ebrulamıştı. Güneşin, rüzgarın ve gölgenin ilk kez çarpıştığı korunaklı sakin bir su gibiydi. Bu halini izlemeye doyamıyorduk. O ana kadar bize neşe kaynağı olan bu kıza saygı duymaya başlamıştık. Ancak devam etmemiz için bütün ricaları nafileydi; tüm gücümüzü bir anda kullanmak istemiyorduk ve o güzel gözyaşlarını akıtmak, kaynağını bir günde kurutmak, istemeyeceğimiz kadar hoşumuza gidiyordu. Suratını asarak geri çekildi ve öfkeyle lambayı söndürdü.

- XVI -

Ertesi gün, asmaların altında görüp de konuşmak istediğim zaman, gözyaşlarını gizleyen biri gibi arkasını döndü ve cevap vermedi. Gözlerini çevreleyen ince siyah halkalar, yanaklarının donuk solgunluğu, dudaklarının köşelerinin hafif ve zarif çöküntüsü genç kızın bir önceki günün acılarına ne denli

üzüldüğünü ve geceyi uykusuz geçirdiğini gösteriyordu. Bir kitabın harikulade gücünün okuma yazma bilmeyen bir kızın kalbinde bıraktığı bir etkiydi bu; bir kitap aracılığıyla gerçeğin bütün gücüyle insan kalbinde iz bırakabileceği bu cahil ailenin üzerinde bıraktığı etkide görülüyordu!

Benim şiiri çevirmem gibi, şiir de doğayı onlara tercüme ediyordu; saraydan balıkçı kulübesine kadar, iki zavallı annenin ayağındaki iki yavrunun beşiği, masum aşkları, korkunç ayrılıkları, ölümün darbe vurduğu geri dönüş, geminin batması, muz ağaçlarının altındaki o iki mezar, hepsi herkesin hissettiği ve anladığı şeylerdi. Şairler dehayı uzaklarda ararlar, oysa o yürektedir; Allah'ın yarattığı insan kalbinde, tesadüfen ama saygıyla çınlatılan birkaç basit nota koca bir yüzyılı ağlatmaya, hatta aşk kadar popüler, duygular kadar cana yakın olmasına yeterlidir. Sanatta yücelik yorucu, güzellik kandırıcıdır; yalnızca dokunaklı olan yanılgıya düşürmez. Duygulandırmayı, etkilemeyi bilen her şeyi bilendir. Bir damla gözyaşında, dünyanın bütün müzelerindekinden ve bütün kütüphanelerindekinden daha çok yetenek vardır. İnsan, meyvesini düşürmek için sallanan bir ağaç gibidir: Gözyaşını dökmeden sarsamazsınız insanı.

- XVII -

Gün boyu eve hüzünlü bir hava hakimdi; sanki bu mütevazı aileyi üzecek bir şeyler yaşanmış gibiydi. Neredeyse hiç konuşmadan yemeğe oturduk, ardından da herkes dağıldı. Kimsenin yüzü gülmüyordu, Graziella'nın, bahçede veya çatıda yaptığı işlerle pek ilgilenmediği görülüyordu. Gözleri gün batımını bekliyordu; akşam olmasını beklediği aşikârdı.

Akşam olup da herkes Astrico üzerindeki yerini aldığında

kitabı elime aldım ve hıçkırıkların arasında okumayı bitirdim. Baba, anne, çocuklar, arkadaşım, hatta ben de hepimiz aynı duyguları paylaşıyorduk. Sesimin kaygılı ve ciddi tonu, farkında olmadan, maceraların hüznüne ve sözlerin ağırlığına uyuyordu. Kelimeler; hikâyenin sonunda, uzaktan geliyormuş da hüzünle, hatıralarla ve din ile yaşarken dünya işlerini bir kenara bırakmış, içinde yüreğin dahi atamadığı bir göğsün anlamsız sesiyle ruha düşüyor gibiydiler.

- XVIII -

Hikâye bittikten sonra, herhangi bir şey söylemek boş geliyordu hepimize. Graziella, kitabı dinleyiş tavrını bozmamış, sanki hâlâ dinliyormuş gibi hareketsiz duruyordu. Sessizliği, kalıcı ve gerçek izlenimlerin bu akışını, hiç kimse bozamamıştı. Herkes, bir başkasının düşüncelerine saygı gösteriyordu; onları içinde hissediyordu. Neredeyse tükenen lamba kendiliğinden söndü; ancak hiç kimse, yeniden yakmaya yeltenmedi. Bütün aile kalktı ve usulca çekildi. Arkadaşım ve ben yalnız kalmıştık; gerçeğin, sadeliğin ve duyguların her yaştan, her ülkeden insanı etkileyen gücüyle aklımız karışmıştı.

Aslında, başka bir heyecan yüreklerimizi derinden kıpırdatmaya başlamıştı. Graziella'nın gözyaşlarıyla güzelleşen, aşkla, acıyla tanışmış harikulâde yüzü Virginie vesilesiyle hayallerimizde uçuşuyordu. Başıboş görüntülerle birbirine karışan bu iki isim ve bu iki çocuk, uykumuzu kaçırdı, sabaha kadar bizleri kedere ve hayallere gömdü. O günün akşamı ve sonraki iki gün, aynı kitabı iki kere daha okumak zorunda kaldım genç kıza.

Yüz kere üst üste de okusak, Graziella'nın bir defa daha dinlemekten bıkacağı yoktu. Müzikte ve şiirde çeşitlilik

aramamak, güneyin hayalperest ve derin imgelerinin özelliğidir; müzik ve şiir, sanki herkesin kendi duygularını üzerine işlediği konular gibidirler: Halkın da yaptığı gibi, aynı hikâyeyle, aynı havayla bıkmadan beslenirler. Emsalsiz bir şiir, tabii bir musiki olan tabiatın bile, insanlara ilk nefesinden son nefesine kadar çarpıcı gelen ya da kederlendiren, hep aynı iki üç ibretlik halinden, iki üç notasından başka bir şeyi mi var sanki?

- XIX -

Gündönümü olan ekinoks rüzgarı, ancak dokuzuncu günün sabahı esmeye başladı ve birkaç saat içinde deniz yeniden yaz denizi oluverdi. Napoli'nin suları ve gökyüzü gibi dağları da, sanki havayı billurlaştıran ve onu buzullar gibi ışıldatan kışın ilk ürpertisini hissettirmişlercesine, sıcağıyla kavuran aylardakinden daha berrak, daha mavi bir akıntıda yüzüyorlardı.

Asmaların sararan, incir ağaçlarının esmerleşen yaprakları dökülmeye başlamıştı, bahçeye saçılıyorlardı. Üzümler toplanmıştı. Astrico'da güneş altında kurutulan incirler, kadınların deniz bitkilerinden ördükleri sepetlere doldurulmuştu. Sandal denize inmek, yaşlı balıkçı da ailesini Margellina'ya götürmek için sabırsızlanıyordu. Evi ve çatıyı temizledik. Kuruyan yaprakların ve kış sularının havuzu bozmaması için pınarı irice bir taşla tıkadık. Testilere yağ doldurduk; çocuklar da kulplarına geçirdikleri küçük sopalarla onları deniz kenarına taşıdılar. Yatak örtülerini ve şilteleri iplerle bağladık. Ocağın terkedilmiş resminin altında lambayı son defa yaktık. Meryem Ana resminin önünde son kez diz çöküp, evi, incirleri, asmalığı koruması için yalvardık. Ardından kapıyı kapattık, anahtarı, balıkçı kışın gelirse evini gezebilsin diye sarmaşıklarla örtülü bir kayanın yarığına gizledik.

Ailenin, yağı, ekmekleri ve meyveleri taşımasına yardım ederek denize indik.

Üçüncü Bölüm

- I -

Baia Körfezi ve Pausilippe'nin dolambaçlı yamaçları boyunca ilerleyerek Napoli'ye dönüşümüz, genç kız, çocuklar ve bizim için gerçek bir şenlik, Andrea için de bir zafer oldu. Margellina'ya geceleyin şarkılar söyleyerek vardık. Balıkçının yaşlı arkadaşları ve komşuları yeni kayığını hayranlıkla incelediler. İçindekileri boşaltmaya ve karaya çekmeye yardımcı oldular. Sandalı kime borçlu olduklarını söylememelerini istediğimiz için, pek dikkat çekmemiştik.

Sandalı kıyıya çekip incir ve üzüm sepetlerini, yaşlı annenin, küçük çocukların ve Graziella'nın basık tavanlı odalarının eşiğine, Andrea'nın kilerinin üzerine taşıdık, ardından da kimseye hissettirmeden oradan ayrıldık. Kalbimiz sıkışarak, Napoli'nin kalabalık sokaklarının gürültülü kargaşasını geçerek evlerimize döndük.

- II -

Birkaç gün Napoli'de dinlenip deniz izin verdiği sürece yaşlı balıkçıyla aynı hayatı devam ettirmeyi planlıyorduk. Giysilerimizin basitliğine ve sandalın çıplaklığına üç aydan beri öylesine alışmıştık ki, yatağımız, odalarımızın mobilyaları, şehirdeki giysilerimiz can sıkıcı birer lüks olmuştu bizim için. Onlardan kısa bir süre sonra kurtulacağımızı ümit ediyorduk. Oysa, ertesi gün gecikmiş mektuplarımızı postadan almaya giden arkadaşım, annesinin yolladığı mektupla karşılaştı. Kız kardeşinin düğününe katılması için hemen Fransa'ya çağırılmıştı. Eniştesi, Roma'ya onu karşılamaya gelecekti. Tarihe

bakılırsa çoktan gelmiş olmalıydı. Ertelenebilecek bir şey yoktu, hemen gitmeliydi. Ben de onunla gitmeliydim ama sebebini bilemediğim bir yalnızlık ve serüven arzusu beni alıkoyuyordu. Denizci hayatı, balıkçının kulübesi, Graziella'nın silueti birer etken olabilirdi ama pek de emin olamıyordum. Özgürlük sarhoşluğu, ülkemden üç yüz mil uzakta kendi kendime yetebilmemin gururu, belirsizliğin ve bilinmeyenin tutkusu, gençlik hayallerinin bu uçarı bakış açısı daha etkili oluyordu sanırım. Birbirimizden erkekçe bir yürek acısıyla ayrıldık. Evlatlık ve kardeşlik görevlerini bir an önce yerine getirip tekrar bana eşlik edeceğine söz verdi. Altı aydır harcamış oluğum paraya katkıda bulunmak için bana elli altın borç verip gitti.

- III -

Bir ağabey küçük kardeşinin gözünde ne kadar değerliyse benim için de bir o kadar değerli olan arkadaşımın gidişi, beni her saat daha da derinleşen ve kendimi enkaza dönüşmüş gibi hissettiğim bir yalnızlığa terk etti. Onunla konuşurken dağılıp giden bütün düşüncelerim, duygularım, sözlerim ruhumun içinde kalıyor, ruhumu yakıyor, üzüyor ve altından kalkamadığım bir yük olarak kalbime düşüyordu. Hiçbir şeyin ilgimi çekmediği bu gürültü, kimsenin ismimi bilmediği bu kalabalık, hiçbir bakışın cevap vermediği bu oda, birbirinden farksız yeni yeni insanların itişip kakıştığı, tanımadığım insanların yanındaki sessiz masalara oturduğum bu otel; sabit harflerinin hep aynı yerde, hep aynı cümlede aynı kelimeleri tekrarladığı yüz kez okuduğum bu kitaplar… Yazın yaptığımız gezilerden, serseri ve göçebe hayatımızdan önce, Napoli'de ve Roma'da cazip gelen her şey sessiz bir ölüm gibi geliyordu. Kalbim kasvet içinde boğuluyordu.

Bu hüzünden kurtulamadan, birkaç gün sokaktan sokağa,

tiyatrodan tiyatroya, okumadan okumaya dolandım durdum; ve sonunda ona yenik düştüm. Yurt özlemi dedikleri hastalığa yakalandım. Başım kazan gibiydi; bacaklarım bedenimi taşıyamıyordu. Yüzüm solmuş, çökmüştü. Yemek yiyemiyordum. Sessizlik beni üzüyor, gürültü ise rahatsız ediyordu; gecelerim uykusuz, günlerim yatakta geçiyordu. Ayağa kalkmaya ne takatim vardı ne de arzum. Benimle ilgilenebilecek tek insan annemin yaşlı bir akrabasıydı, o da birkaç aylığına, Napoli'ye otuz mil uzaklıktaki Abruzzes'e gitmişti; orada imalathaneler kuracaktı. Bir doktor çağırdım; beni muayene etti, nabzıma baktı ve herhangi bir rahatsızlığım olmadığını söyledi. Aslında, rahatsızlığımın ilacı doktorlar değildi; bir ruh ve hayal ağrısıydı benimki. Doktor yanımdan ayrıldı ve bir daha görmedim onu.

- IV -

Ertesi gün ayağa dahi kalkamayınca, kimin bana yardım edebileceğini düşündüm, kendimi çok kötü hissediyordum. Doğal olarak aklıma Margellinalı zavallı balıkçı ailesi geldi. Küçük bir çocuktan gidip Andrea'yı bulmasını, ona iki yabancıdan genç olanının hasta olduğunu, gelmesini söylemesini rica ettim. Çocuk mesajımla eve vardığında Andrea, Beppino ile denize açılmış, yaşlı anne de Chiaja rıhtımlarına balık satmaya gitmiş. Yalnızca Graziella ve küçük kardeşleri evdeymişler. Genç kız hemen kardeşlerini komşularına emanet etmiş, en yeni kıyafetlerini giymiş ve kendisine eski manastırın yolunu gösteren, önü sıra merdivenleri çıkan çocuğun ardına düşmüş.

Kapımın yavaşça tıklatıldığını duydum. Görünmeyen bir el tarafından itilmiş gibi açılıverdi: Graziella'yı fark ettim. Beni görür görmez acıma bildiren bir çığlık attı. Yatağıma yönelerek

birkaç adım attı; sonra çekildi, kavuşturduğu ellerini önlüğünün üzerine sarkıttı, acıma hareketiyle başını sol tarafa eğip öylece dikildi.

“Ne kadar solgun görünüyor” dedi kendi kendine fısıltıyla, “bu kadar kısa sürede ne kadar değişmiş yüzü; peki diğeri nerede?”

Bunu sorar sormaz gözleriyle odayı taradı, arkadaşımı arıyordu.

“O gitti” dedim, “ben Napoli’de yalnız ve yabancı kaldım.”

“Gitti mi” dedi, “sizi hasta halinizle yalnız bırakarak mı? Demek sizi sevmiyormuş! Ah! Sizin kardeşiniz olmadığım halde ve sizi fırtınalı günden beri tanımama rağmen onun yerinde ben olsaydım gitmezdim!”

- V -

Arkadaşım giderken henüz hasta olmadığımı açıkladım.

“İyi ama” diyerek biraz sakin, biraz sevecen bir tonla çıkıştı; “Margellina’da başka arkadaşlarınız olduğunu düşünmediniz mi? Ah, anlıyorum.” Elbisesinin kollarına ve eteğine bakarak ekledi:

“Tabi bizler fakir insanlarız ve bu güzel eve girmemiz sizi utandıracaktı.” Yüzümden ve yığılıp kalmış kollarımdan ayırmadığı gözlerini kurulayarak:

“Olsun, bizi hor görseler de biz gelirdik” dedi.

“Zavallı Graziella” diye cevapladım, “Tanrı beni, beni sevenlerden utanacağım günden korusun!”

- VI -

Yatağımın ayak ucundaki sandalyeye oturdu; bir müddet çene çaldık. Sesinin tonu, gözlerinin duruluğu, tavırlarındaki güvenilirlik ve sükuneti, bedeninin ve ifadesinin saflığı, adalı kadınların Doğu'daki gibi, cariyelerin aşk çırpıntılarında bile yitirmedikleri uysallığını çağrıştıran kesik ve dertli seslerine özgü vurgusu ve kulübede geçirdiğimiz güneşli güzel günlerin anısı; yüzünden, bedeninden, ayaklarından yansıyan Procida güneşi, kasvetli odamda ışıldıyordu; ona bakarken ve onu dinlerken içimden geçen bütün bu duygular bitkinliğimi ve acımı yok ediyordu, kendimi birden iyileşmiş hissettim.

Graziella buradan çıkar çıkmaz kalkıp yürüyebilecekmişim gibi geliyordu bana. Öte yandan, varlığı beni mutlu ediyor, sohbeti elimden geldiğince uzatıyor, duyduğum huzuru da alarak çabucak gitmesinden korkarak, bin türlü bahaneyle onu alıkoyuyordum.

Genç kız, günün bir bölümünde, bir kız kardeşin erkek olduğunu düşünmeden ağabeyiyle ilgilenmesi gibi, çekinmeden, yalandan sakınmalara sapmadan bana hizmet etti. Bana portakallar almaya gitti. Kabuğunu soyup parmaklarıyla suyunu bardağıma sıkmak için o güzel dişleriyle ısırdı onları. Göğsüne sakladığı, siyah bir kordonun ucuna asılı gümüş madalyonunu boynundan çıkarttı. Odamın beyaz perdesine bir iğneyle tutturdu. Bu azizin resmi sayesinde hemen iyileşeceğimi garanti ediyordu. Gün batarken, en az yirmi kere daha ne isteyebileceğimi sorup ve uyumadan önce dua etmemi defalarca tembih ederek, yanımdan ayrıldı.

- VII -

Belki resmin ve hiç şüphesiz Graziella'nın da yaptığı duaların erdemi, belki de onun çizgileri altından yayılan şefkat ve ilgi

hayalinin sakinleştirici etkisi, belki varlığıyla ve sohbetiyle beni oyalamasının sevimliliği, vücudumun rahatsızlığını hafifletmiş, onun odadan çıkmasıyla derin ve sakin bir uykuya dalmıştım.

Ertesi gün uyandığımda, yerlerdeki portakal kabuklarını, Graziella'nın tekrar oturacakmış gibi yatağıma dönük bıraktığı sandalyeyi, siyah ipek kordonundan perdeme asılı madalyonu, uzun zamandır hasret kaldığım bir kadının bakımının ve özeninin izlerini görünce, tam uyanamadığım için, annemin ya da kız kardeşlerimden birinin akşam odama geldiğini sandım. Ancak gözlerimi iyice açtığımda olup bitenler bir bir aklıma geldi ve Graziella'nın yüzü önceki gün gördüğüm gibi gözümde canlandı.

Güneş oldukça berraktı, dinlenmek bedenimi güçlendirmişti. Odamın yalnızlığı kalbime öyle ağır geliyor, tanıdık bir sesi yeniden duyma ihtiyacı beni öyle sıkıştırıyordu ki, halim olmadığı halde sendeleyerek kalktım; kalan portakalları yedim; meydandan bir arabaya bindim ve düşünmeden Margellina kıyısına yöneldim.

- VIII -

Andrea'nın küçük evine vardığımda, kilerin üzerindeki ve ailenin odalarının açıldığı sahanlığa çıkan merdivenleri tırmandım. Graziella'yı, büyük anneyi, yaşlı balıkçıyı, Beppino'yu ve çocukları Astrico'da buldum. Onlar da en güzel giysilerini giyinmişler, beni görmeye gelmek için çıkmak üzereymişler.

Her birisi, ya sepette, ya mendilde, ya da elinde hasta birine iyi geleceğini, hoşuna gidebileceğini düşündükleri birer hediye taşıyordu: Birinde mantar yerine, kabını mis gibi kokutmuş

aromalı otlardan ve biberiyeden oluşan bir tıpayla kapatılmış yaldızlı bir şişede Ischia beyaz şarabı; ötekinde, kuru incirler; berikinde muşmulalar, çocuklarda ise portakallar vardı. Graziella'nın yüreği ailenin bütün fertlerine geçmişti.

- IX -

Hâlâ solgun ve güçsüz olmama rağmen, beni ayakta ve gülümserken görünce hepsi şaşırıp kaldılar. Graziella sevinçten, önlüğündeki portakalları yere düşürdü ve ellerini çırparak bana doğru koştu. Ben koynumdan aziz resmini çıkartırken, "size söylemiştim" diye bağırdı, "sizi kandırmış mıyım?"

Resmi ona uzatırken;

"Önce onu öpün" dedi.

Resmi ve onu tutan parmaklarının ucunu öptüm. Graziella onu yeniden boynuna taktı ve ekledi:

"Tekrar ihtiyacın olursa yine size veririm, ikimizin de işine yarar."

Sabah güneşinin altında, terasta oturduk. Sanki bir erkek kardeşleri ya da oğulları uzun bir seyahatten dönmüş gibi neşeliydiler. Toplumun üst sınıflarında samimi bir arkadaşlığın kurulması için gerekli görülen zaman, alt sınıflarda söz konusu bile değildir. Duygular menfaatlerle kirletilmediği için, kalplar güvenle açılır ve çabucak kaynaşır. Akrabalık kurmaya doğal insanlar için sekiz gün bile yeterliyken, sosyete insanları için sekiz yıl bile azdır. Bu aile ve ben çoktan akraba olmuştuk.

Ayrı kaldığımız süre içinde, iyi veya kötü, başımıza ne geldiyse, bir bir anlattık birbirimize. Küçük ev mutluydu, sandal bereket getirmişti. Balık ağları bile neşeliydi; çünkü her zamankinden

çok balık vardı. Büyük annenin, kapısının önünde sattığı balıklar bir türlü tükenmiyordu. Beppino, henüz on iki yaşında olduğu halde, yirmi yaşında bir denizci gibi gururlu ve güçlüydü. Graziella da, nihayet, ailesinin mütevazı mesleğinin üstünde bir iş öğreniyordu. Bir genç kızın çalışmasına karşılık yüksek olan ve yeteneğiyle daha da artacak olan maaşı, kardeşlerinin giyimine ve beslenmesine ve evleneceği zaman çeyiz alabilmesine yetebilecekti. Bunlar ebeveynlerinin sözleriydi. Graziella, mercan işlemeyi öğreniyordu.

Mercan ticareti ve işçiliği, o dönem İtalya kıyılarındaki şehirlerin temel endüstri zenginliğini teşkil ediyordu. Graziella'nın dayılarından biri, Napoli'deki en büyük mercan fabrikasının ustabaşısıymış. Kendine göre zenginmiş. Avrupa'nın bu lüks eşyaya olan talebini anca karşılayabilen birçok işçiyi o denetliyormuş. Birkaç gün önce de yeğenini bu işçilerin arasına eklemiş. Ona gerekli malzemelerle beraber birkaç mercan getirmiş ve pek kolay olan bu sanatın ilk derslerini vermiş. Diğer işçiler toplu halde fabrikada çalışıyorlarmış.

Graziella, büyük annesinin ve büyük babasının devamlı ve zorunlu yokluklarında kardeşleriyle ilgilenmek zorunda olduğu için evde çalışıyordu. Dayısı işini sıkça bırakamadığı için, yirmi yaşında, aklı başında, mütevazı, seçkin bir işçi olan, öte yandan vücudu iyice gelişmemiş ve pek zeki olmayan oğlunu yolluyormuş. Akşamları fabrika kapandıktan sonra gelip, kuzeninin yaptıklarını inceliyor ve aletlerin kullanımı konusunda ustalaştırıyormuş. Aynı zamanda da okuma, yazma ve hesap öğretiyormuş.

Graziella kafasını çevirdiği zaman, yaşlı anne bana yönelip fısıltıyla:

“Umarım bu ikisinin de yararına olur” dedi. “Usta, nişanlısının yardımcısı olsa keşke…”

Yaşlı kadın torunu için gurur verici bir şey düşünüyordu. Ama Graziella bunu fark etmemişti.

- X -

Daha önce kesip temizlediği küçük mercan işlerini göstermek için beni odasına götürdü. Yatağının ayak ucundaki kutulara, pamukların üzerine güzelce yerleştirmişti onları. Bir tane de benim yanımda işlemek istedi. O kırmızı mercan sapını, gıcırdayarak kesen daire şeklindeki bıçkıya uzatırken, ben de karşısına oturmuş, çarkın tekerleğini ayağımın ucuyla çeviriyordum. Ardından bunları parmak uçlarıyla tutarak bileyi taşında yuvarlaklaştırıyordu.

Pembe bir toz ellerini kaplıyor, bazen de uçuşarak gözlerinin daha mavi ve daha parlak görünmesini sağlayacak şekilde yanaklarına ve gözlerine serpiliyordu. Ardından yanaklarını sildi, siyah saçlarını silkeledi. Bu defa da ben pembe toza bulanmıştım.

“Benim gibi denizin kızı için güzel bir durum, değil mi?” dedi. Büyük babamın sandalından, yediğimiz ekmekten, benden çok daha güzel ve zenginler için çalışmam bitince belki kendime de yapacağım şu kolye ve küpelere kadar her şeyi ona borçluyuz.

Sabahı bu şekilde sohbetle, eğlenceyle, işle geçirdik ve gitme fikri aklıma dahi gelmedi. Öğlen, aileyle birlikte yemek yedim. Güneş, açık hava, ruh hoşnutluğu, ekmek, kızarmış ve kilerde konservelenmiş balıklardan oluşan masanın sadeliği iştahımı açmış, bana güç vermişti. Öğleden sonra, Astrico’ya yaydığı eski bir ağın ilmeklerini onaran büyük babaya yardım ettim.

Graziella'nın ayağıyla döndürdüğü çarkın, büyük annenin çıkrığının ve kapının eşiğinde portakallarla oynayan çocukların gürültüsü, işimize ahenkle eşlik ediyordu.

Graziella ara sıra balkona çıkarak saçlarını silkiyordu, biz de bu arada birkaç kelime ya da bir tebessümle konuşuyorduk. Neden olduğunu bilmediğim bir mutluluk ruhumun derinine yayılıyordu. Bahçe çitlerine kök salan sarısabırlardan[21] ya da terasta, yakınımızda güneşte ısınan ve duvardaki çatlaklarda bu aileyle beraber yaşayan kertenkelelerden biri olmak isterdim.

- XI -

Akşam olmaya başladığında, içim kararmaya, yüzüm asılmaya başlamıştı. Gezginci odama geri dönmem gerektiğini düşündüğümde hüzünleniyordum. Bunu ilk sezen Graziella oldu. Sessizce gidip büyük annesinin kulağına bir şey fısıldadı. Yaşlı kadın çocuklarından biriyle konuşuyor gibi:

"Neden bizi böyle terk ediyorsunuz" dedi. "Procida'da birlikte iyi değil miydik? Napoli'de de aynı insanlar değil miyiz? Annesini kaybetmiş, bütün yuvaların etrafında bağrışarak dolanan kuş gibisiniz. Buyurun bizimle kalın, tabi evimizi sizin gibi beyefendiye layık görüyorsanız. Evin yalnızca üç odası var ama Beppino sandalda yatıyor. Çocukların odası da Graziella'ya yeter, gündüzleri sizin yatacağınız odada çalışabilsin kafi. Onun odasını siz alın, arkadaşınızın dönmesini burada bekleyin. Sizin gibi iyi bir genç adamın Napoli sokaklarında yalnız ve üzgün olduğunu düşünmek insana acı veriyor."

Balıkçı, Beppino, yabancıya artık alışmış olan çocuklar, hepsi iyi yürekli kadının fikrine katıldılar. Benim de kabul etmem için içtenlikle ısrar ettiler. Yalnızca Graziella susuyordu, ama sahte

bir dalgınlığın ardına gizlenerek, vereceğim yanıtı açıkça görülen bir sabırsızlıkla bekliyordu. Bu teklifi onları üzmeden reddedebilmek için ileri sürdüğüm bütün bahanelerde, isteksiz bir hareketle ayağını yere vuruyordu.

Sonunda bakışlarımı genç kıza çevirdim. Gözlerinin akının her zamankinden daha nemli ve daha parlak olduğunu, balkonda yetişen fesleğenin dallarını bir bir yolup eliyle ezdiğini gördüm. Bu hareketler uzun nutuklardan daha çok şey anlattı bana. Birlikte yaşama tekliflerini kabul ettim. Graziella ellerini çırptı, bana vazgeçme fırsatı vermekten korkar gibi arkasını dönmeden sevinçten zıplayarak odasına koştu.

- XII -

Graziella Beppino'ya seslendi. Çok kısa bir sürede, yatağını, yoksul eşyalarını, boyalı tahtayla çevrili küçük aynasını, bakır lambasını, duvarlardan sarkan iğneyle tutturulmuş Meryem Ana resimlerini, masasını ve mercan işlediği çarkı çocukların odasına taşıdılar. Kuyudan su çektiler, avuçlarıyla bunu serpiştirip mercan tozlarını itinayla temizlediler; pencerenin pervazına Astrico'da bulunan saksılardan en yeşil, en kokulu iki tanesini yerleştirdiler. Beppino evlenip, gelini o akşam babasının evine getirecek olsa, gerdek odasını ancak bu kadar özene bezene hazırlarlardı. Bu şakaya gülerek ben de onlara yardım ediyordum.

Her şey hazır olunca, Beppino ve balıkçıyı da yanıma alıp ihtiyacım olan birkaç şeyi satın almaya gittim. Küçük demir bir karyola, beyaz ahşap bir masa, hasır otundan iki sandalye, kış akşamları ısınmak için zeytin çekirdeklerinin yakıldığı bakır bir maltız satın aldım; geri kalan ihtiyacımı manastırdaki odamdan getirttiğim sandığımdaki eşyalar giderirdi. Bana adeta ailemi

geri verecek olan bu mutlu hayatın bir gecesini bile kaçırmak istemiyordum. Hemen o akşam yeni evimde yattım. Sabahleyin, pencerenin kırık camından odama giren kırlangıçların neşeli çığlıkları ve yan odada çevirdiği çarkın devinimiyle beraber şarkı söyleyen Graziella'nın sesiyle uyandım.

- XIII -

Balıkçıların ve çamaşırcı kadınların Pausilippe Dağı'nın kayalığının ve Margellina Alanı'nın içine sıkışan küçük bahçelerine açılan penceremi açtım. Bu bahçelere ve evin yakınlarına kara çakıl taşları yuvarlandı. Kayaların altında yarı ezilerek biten koca incir ağaçları, onları eğri büğrü, beyaz dallarıyla yakalayıp, hareketsiz geniş yapraklarıyla örtüyordu. Evin bu tarafından, yoksul halkın bahçelerindeki üzerleri çarklı kuyular, arklarla rezeneleri, cılız lahanaları, şalgamları sulamak için bu çarkları döndüren bir eşek; limonluklar arasına gerilmiş iplerde yün kurutan kadınlar; tek tük küçük beyaz evlerin teraslarında gömlekleriyle oynayan ya da ağlayan çocuklar görünüyordu. Ayrılageldiğim mahalle ve sokakların gürültülü kalabalıklarına ve sıkışık yüksek yamaçlarına kıyasla, büyük kentlerin varoşlarının bu sınırlı, sıradan ve kurşuni görüntüsü bana muhteşem görünüyordu. İnsanların tozlu, dumanlı, isli atmosferi yerine bu tertemiz havayı soluyordum. İnsanın ne kulağına ne düşüncesine, durup dinlenme şansı vermeyen araba gürültüleri, insanların cıyaklamaları, büyük şehirlerin bütün o keskin gürültüleri yerine, horozların ötüşlerini, yaprakların hışırtısını, denizin peş peşe mırıldanmasını dinliyordum.

Güneşin, kır gürültülerinin, kuş uçuşlarının, fikrimin kusursuz dinlencesinin tadını çıkarttığım yatağımdan kopamıyordum, ve sonra, duvarların çıplaklığına, odanın boşluğuna, mobilyaların eksikliğine bakıyor, en azından bu evin beni sevdiğini, bir lokma

sadakatin karşılığında halıların, duvar panolarının, perdelerin ne kadar değersiz kaldığını düşünüp neşeleniyordum. Dünyanın bütün altınları hassas bir insanın bir kalp atışını, bakışındaki bir sevgi ışığını satın almaya az gelir.

Yarı uyku halimde bu düşüncelerle oyalanıyordum; sağlıkla ve barışla yeniden doğmuş gibiydim. Beppino birçok defa odama gelip bir ihtiyacım olup olmadığını sordu. Yatağıma ekmek ve üzüm getirdi, ben de çekirdeklerini ve kırıntılarını kırlangıçlara atarak yiyordum. Öğlen olmak üzereydi. Kalktığımda güneş tüm ışınlarıyla odama girmiş, sonbaharın ılıklığını etrafa yaymıştı. Küçük odamın kirasını karşılamak ve ev harcamalarına katkıda bulunmak için ne kadar vereceğimi yaşlı balıkçı ve eşiyle kararlaştırdık. Vereceğim para çok değildi aslında ama onlar çok fazla buluyorlardı. Benden faydalanmak yerine, bana hiç masrafsız bir misafirperverlik göstermelerine engel olan fakirliklerine ve çok kısıtlı imkanlarına kızıyorlardı. Ailenin günlük alışverişine iki ekmek, öğle yemeği için haşlanmış ya da kızarmış balık, akşam için biraz süt ürünü ve kuruyemiş, lambam için gazyağı, soğuk günler için mangal eklendi. Napoli'nin bozuk paraları olan bakır liralardan birkaçı günlük harcamalarıma yetiyordu. Mutluluğun lüksten bu kadar bağımsız olduğunu, bir bakır metelikle, bir kese altının satın alamayacağı mutluluğa kavuşulduğunu başka yerde bu kadar iyi öğrenemezdim.

- XIV -

Sonbaharın son aylarını ve kışın ilk aylarını bu şekilde geçirdim. Napoli'nin bu aylarının aydınlığı ve sükûneti, yerini gelecek ayların kargaşasına bırakmaya başlamıştı. Hayatımız tekdüze bir sakinlikte sürüyordu. Mevsimin sık karşılaşılan fırtınaları sebebiyle ihtiyar ve torunu açık denize pek

çıkmıyorlardı. Kıyı boyunca avlanıyorlardı ve sattıkları balıklar ihtiyaçlarını karşılamalarına rahatlıkla yetiyordu.

Graziella giderek sanatında ustalaşıyordu; mercan çalışmaya başladığından beri daha yumuşak ve evcimen hayatında büyüyor ve güzelleşiyordu. Dayısının Pazar günleri getirdiği maaşı, yalnızca kardeşlerini daha temiz ve daha güzel giydirmesine, onları okula göndermesine değil aynı zamanda büyük annesine ve kendisine de adalarındaki kadınlara özgü daha gösterişli kıyafetler almasına yetiyordu: Başlarından omuzlarına sarkıtmak için kırmızı uzun ipek mendiller; yalnızca ayak parmaklarını tutan, topuksuz, gümüş payetlerle süslü ayakkabılar; siyah, yeşil çizgili ipek kolsuz ceketler: Dikiş yerleri şeritli bu ceketlerin önü açık durur, kalçalarından aşağı dökülür, bedenlerinin inceliğini ve kolyelerle süslü boyunlarının hatlarını belli ederdi; nihayet üzerine küçük inciler serpilmiş altın tellerle işli geniş küpeler… Yunan adalarının en yoksul kadınları bile böyle kuşanıp bu takıları takarlar. Hiçbir sıkıntıları bundan alıkoyamaz onları.

Güzellik duygusunun; bizim gökyüzümüzün altındakinden daha canlı ve hayatın yalnızca aşk olduğu iklimlerde, giyim kuşam lüks değildir kadınların gözlerinde. Bu onların ilk ve neredeyse tek ihtiyacıdır.

- XV -

Graziella da, pazar günleri ve bayram günlerinde bu şekilde giyinip odasından avluya çıkardı ve siyah saçlarına birkaç kırmızı narçiçeği ya da pembe zakkum çiçeği takardı; komşu kilisenin çan sesleri duyulduğunda, Graziella tavus kuşunun güneşte salınımı gibi penceremin önünden bir oraya bir buraya geçer, pırıl pırıl süslü pabuçlarına sıkışan ayaklarını onlara

bakarak bezgince sürüklediğinde omzuna dökülen saçlarını ve ipek mendilini savurmak için gerdan kırardı. Ona baktığımı hissettiği zaman böyle güzel olmaktan utanmışçasına biraz kızarırdı. Böyle zamanlarda güzelliğinin yeni pırıltıları sanki onu ilk defa görüyormuşum gibi beni çarpıyordu ve aramızdaki samimiyetin gözümü kamaştıran ve çekingen bir hal aldığını hissediyordum.

Oysa o benim gözümü kamaştırmaya çalışmıyordu; onun doğal giyim içgüdüsü her türlü gurur ve beğenilme merakından uzaktı. Öyle ki dini törenler biter bitmez, aceleyle zengin kıyafetlerini, takılarını çıkartır, sade yeşil yünlü ceketini, kırmızı siyah çizgili basma elbisesini giyer, Doğulu cariyelerin takunyaları gibi, bütün bir gün avluda çınlayan topuklu beyaz terliklerini ayaklarına geçirirdi.

Genç arkadaşları veya kuzeniyle kiliseye gidemediği zaman, genellikle ben ona eşlik ederdim. Ve o çıkana kadar avlunun merdivenlerinde beklerdim. Çıkışta, sanki kız kardeşim ya da nişanlımmış gibi gururlanırdım; sevimli yüzünün arkadaşlar ve Margellinalı denizciler arasında uyandırdığı hayranlığın fısıltılarını duyardım. O bunların hiçbirini duymaz, beni görür görmez en üst basamaktan gülümser, kutsal suya batırdığı parmaklarıyla duasını yaparak, gözleri benim durduğum basamakta, büyük bir ölçülülükle inerdi.

Yortu günlerinde bu şekilde sabah akşam kiliseye kadar eşlik ediyordum ona. Sevdiği ve bildiği tek kutsal eğlence buydu. Bugünlerde, varlığımın kimseyi şaşırtmaması ve onun kardeşi ya da akrabası sanmaları için adanın genç denizcileri gibi giyinmeye özen gösteriyordum.

Diğer günler dışarı çıkmıyordu. Ben ise, yavaş yavaş eğitim hayatıma ve Graziella'nın tatlı arkadaşlığı ve ailesinin varlığıyla

uzak kaldığım yalnızlık alışkanlıklarıma geri dönüyordum. Her dilin şairlerini, tarihçilerini okuyordum. Ara sıra yazıyordum; bazen İtalyanca, bazen Fransızca, nesir ya da nazımla, kelimeler onları kaldırana kadar, yüreğe çökmüşe benzeyen ruhun kaynamalarını anlatmaya çalışıyordum.

Söz, sanki insanın tek talihiymiş, ağacın meyvesini doğurması gibi insanın da düşüncelerini doğurabilmesi için varolmuş gibi geliyordu bana. İnsan kendi içini kemiren şeyi dışa vuramadıkça rahatlayamaz. İnsanın düşüncesini yazıyla ifade etmesi; kendini tanıması ve varlığının farkında olması için gerek duyduğu bir aynadır. Kendini eserlerinde görmedikçe, yaşadığını hissedemez insan. Ruhun da beden gibi olgunluk, ergenlik dönemi geçirmesi gerekir.

Ben de ruhumun sözlerle beslenmeye ve çoğalmaya ihtiyaç duyduğu yaşlardaydım. Ama, her zaman olduğu gibi bende de içgüdü güçten önce oluştu. Yazdıklarımdan memnun olmuyor, tiksintiyle çöpe atıyordum onları. Kaç defa Napoli'nin dalgaları ve rüzgarları, geceki düşüncelerimin, duygularımın gündüz yırtılan ve benden uzaklaşan parçalarını sulara gömdüler!

- XVI -

Kimi zaman uzun süre odama kapandığımı ve olağandan daha sessiz olduğumu gören Graziella, inatçı okumalarım ve uğraşlarım arasından beni sıyırmak için sessizce odama giriyordu. Gürültü yapmadan sandalyemin arkasına yaklaşıyor, ne okuduğumu, ne yazdığımı görebilmek için parmaklarının ucuna yükselip omzumun üzerinden bakıyordu; sonra, ani bir hareketle kitabımı veya elimdeki kalemi kapıveriyordu. Avluya kadar onu kovalıyor, sinirleniyordum; oysa o kıkır kıkır gülüyordu. Ben onu affediyordum ama o bir annenin yapacağı

gibi, beni ciddi ciddi azarlıyordu.

“Bu kitap bunca zaman ne söylüyor gözlerinize” diye yarı şaka yarı ciddi fısıldıyordu. “Bu basit eski kağıtlardaki siyah çizgiler sizinle konuşmayı bitirmeyecekler mi? Her pazar, her gece anlattığınız, beni Procida’da ağlatan nice hikâyeleri bilmiyor musunuz? Peki, her gece yazıp sabah denize, rüzgara savurduğunuz uzun mektuplar kime? Bunca uzun zaman okuduğunuzda ya da yazdığınızda nasıl da solduğunuzu, kendinize kötülük yaptığınızı görmüyor musunuz? Her gün sizi dinlemeyen bu ölüler ya da gölgelerle konuşmanız yerine size bakan, sizi gören benimle konuşsanız daha iyi olmaz mı? Şu kağıt yapraklar kadar da mı aklım yok! Ben sizinle bütün gün konuşur, sorduğunuz her soruya da cevap veririm, böylece siz de gözlerinizi böyle yormak, lambanızın bütün yağını tüketmek zorunda kalmamış olursunuz.”

Bunları söyleyip kitaplarımı ve kalemlerimi saklıyordu. Bana ceketimi ve denizci şapkamı getirip beni dışarıya çıkmaya zorluyordu.

Söylenerek ama onu severek itaat ediyordum.

Dördüncü Bölüm

- I -

Şehirde, iskelelerde, kırda uzun yürüyüşlere çıkıyordum; ama bunlar Napoli'ye döndüğüm zamanki kadar yalnız ve sıkıcı geçmiyordu. Şehrin, kıyının, gökyüzünün ve suların manzaralarıyla kendi kendime eğleniyordum. Geçici yalnızlık duygusu artık beni boğmuyordu; düşüncemin ve yüreğimin gücünü anlama fırsatı sunuyordu bana. Bu kalabalıkta ya da bu çöllerde beni izleyen gözlerin ve düşüncelerin bana arkadaş olduğunu, dönmemi bekleyen, benle dolu yüreklerin olduğunu biliyordum.

Yaşlı kadının dediği gibi, artık yabancı yuvaların etrafında bağrışan kuş değildim; daha uzaklara uçmayı deneyen ama döneceği yolu iyi bilen bir kuştum. Arkadaşıma atfettiğim bütün duygularım Graziella'ya akmıştı. Hatta bunlar daha canlı, daha belirgindi. Bu duyguların birini alışkanlığa ve şartlara borçluydum, diğeri ise içimde doğmuştu ve ben onu kendi irademle seçmiştim.

Ne heyecanını, ne kıskançlığını, ne de saplantılı tutkusunu hissetmediğim için buna aşk diyemiyordum; ruhun ve hislerin tatlı ateşi olmak yerine gönlün enfes bir istirahatıydı bu. Ne başka türlü sevmeyi ne de daha fazla sevilmeyi düşünmüyordum. Benim için arkadaş mı, dost mu, kız kardeş mi ya da başka bir şey mi olduğunu bilmiyordum; yalnızca onunla mutlu olduğumu, onun da benimle mutlu olduğunu biliyordum. Ne başka türlüsüne, ne fazlasına ihtiyacım vardı. Mutluluğuna gereksiz bir isim koymak için hissettiklerimi inceleyecek yaşta değildim. Neden ve niçin olduğunu bilmeden, sakin, bağlı ve

mutlu olmak bana yetiyordu. Ortak bir hayat, ikili düşünce, aramızdaki masum ve tatlı samimiyeti pekiştiriyordu; ben aldırmazlığımda ne kadar huzurluysam, Graziella da teslimiyetinde o kadar saftı.

- II -

Aileyle aynı çatıda olduğum, adeta düşüncesinin bir parçası haline geldiğim üç aydan beri, Graziella, beni yüreğinden farksız görmeye o kadar alışmıştı ki, galiba kendisi bile onun için kapladığım yerin farkında değildi. Bir genç kızla bir delikanlının arasında oluşan ve bütün çabalara rağmen önlenemeyen ilişkinin korkularını, çekincelerini, utanmalarını o da taşımıyordu. Graziella ve ben farkında değildik ama çocukluğunun masum zarafeti artık daha fazla parlıyor, erken olgunlaşmasının ışıkları saf güzelliğini tamamlıyor ve onun için güç, herkes için tutku, benim için ise tehlike haline geliyordu. Güzelliğini saklamak ya da süslemek gibi bir çabası yoktu.

Bir genç kız ağabeyinin nezninde çirkin mi, güzel mi olduğunu düşünmediği gibi o da bunu önemsemiyordu. Saçlarına ne bir çiçek fazla, ne bir çiçek eksik takıyordu benim için. Sabahları kardeşlerini giydirirken ya da büyük annesine çatıdaki kuru yaprakları temizlemek için yardım ederken çıplak ayaklarına bir şey giymiyordu. Devamlı açık olan odama her saat giriyor, yatağımın ayak ucundaki sandalyeye Beppino kadar masumca oturuyordu.

Ben de yağmurlu günleri, kardeşleriyle beraber yattığı ve mercan işlediği yan odada onunla beraber geçiriyordum. Konuşurken ve oynarken, bana da öğrettiği mesleğinde ona yardım ediyordum. Parçaları ondan daha kuvvetli ama daha az maharetli küçültüyordum. Böylece günde iki katı ürün çıkıyor, o

da iki kat para kazanıyordu.

Akşamları herkes yattığı zaman ben eğitmen, o öğrenci oluyordu. Kitabım üzerinden harfleri heceleterek ve onları çizmesini öğreterek ona okuma yazma öğretiyordum. Kuzeni her gün gelemediği için ben onun yerini alıyordum. Ya bu genç adamın, tatlı diline, sabrına, davranışlarındaki ciddiyetine rağmen, kuzeninin gözünde yeterli saygıyı kazanamamasından; ya da Graziella daha lakayt davrandığı için, onunla yaptığı derslerde daha az ilerleme kat ediyordu. Çalıştıkları akşamlar zamanın yarısı çene çalarak, şakalaşarak, gülerek geçiyordu. Delikanlı, öğrencisine fazlasıyla tutkundu ve onu azarlayamayacak kadar çekingendi. Graziella'nın o güzelim kaşlarını çatmaması, dudaklarını bükmemesi için her dediğini yapıyordu. Okumaya ayırdıkları saatler, çoğunlukla mercan tanelerini soymakla, yün çilelerini büyük annenin çıkrık tahtasında yumak yapmakla veya Beppino'nun ağının ilmeklerini onarmakla geçiyordu. Her şey iyiydi onun için, yeter ki Graziella onu uğurlarken gönlü hoş olarak gülümsesin ve ona "Tekrar görüşürüz" anlamına gelen "Addio" desin.

- III -

Benimle olduğu zamanlarda ise tam tersi, ders ciddi geçiyordu. Uyku gözlerimizi iyice ağırlaştırana kadar derse devam ediyordu. Eğilen başını, ileri uzattığı boynu, duruşunun ve yüzünün dikkatli hareketsizliği yavrucağızın başarılı olmak için bütün gücünü harcadığını belli ediyordu. Parmağımla altını çizdiğim satırı ya da gösterdiğim kelimeyi okuyabilmek için dirseğini omzuma yaslıyordu. Yazacağı zaman, kalemine rehberlik etmek için parmaklarını elimle tutuyordum.

Hata yaptığı zaman, ciddi ve kızgın bir tavırla azarlıyordum;

cevap vermiyor ve kendi kendine kızıyordu. Bazen gözlerinin dolduğunu görüyordum, o zaman sesimi yumuşatıyor ve yeniden başlamak için onu cesaretlendiriyordum. Bununla beraber, doğru yazıp güzel okuduğu zaman alkışlayarak ödüllendirmemi bekliyordu. Kızararak, alnında ve gözlerinde parlayan onurlu neşeyle, daha da çok başarısıyla beni mutlu etmiş olmanın gururuyla bana doğru dönüyordu.

Ben de onu, her şeye tercih ettiği, Paul ve Virginie'yi okuyarak ödüllendiriyordum; bazen de Tacitus'un, Herminie'nin evlerinde oturduğu çobanların kırdaki hayatlarını veya iki sevgilinin yakarışlarını ve ümitsizliklerini anlattığı dizelerini okuyordum. Bu dizelerin müziği onu ağlatıyor, ben okumayı kestikten sonra da dönemediği hayale daldırıyordu. Şiir, aşkın doğacağı genç bir kalpten başka bir yerde böyle anlamlı, böyle ahenkli olamaz.

Şiir, bütün tutkuların önsezisi gibidir. Daha sonra, hatıralarına ve matemine dönüşür. Böylece hayatın iki uç döneminde ağlatır şiir; gençleri ümitle, yaşlıları pişmanlıkla.

- IV -

Lambanın ışığında, ayaklarımızın altında yanan maltızın ılık sıcağında geçen bu tatlı ve uzun gecelerin güzel samimiyeti, çocuksu bir içtenlikten başka hiçbir şey getirmiyordu aklımıza. Ben neredeyse soğuk aldırmazlığımla, Graziella ise masumluğu ve temizliği ile korunuyorduk. Beraber olduğumuz zamanki gibi sakince ayrılıyor ve bu uzun sohbetlerden hemen sonra, birbirine birkaç adım mesafede, akşam beraber oyun oynayan ve sade eğlencelerinden başka bir şey düşünmeyen çocuklar gibi uyuyorduk. Kendi varlıklarının bile farkında olmayan ve yine kendi kendilerini besleyen duyguların sakinliği, her şeyi değiştiren ve bu kadar mutlu olmak için yeterli bir arkadaşlığın

doğasını bize öğreten bir olay olmasa, yıllarca sürecekti.

- V -

Graziella'nın kuzenin ismi Cecco'ydu, kış gecelerini denizci ailesiyle geçirmek için gelişlerini günden güne sıklaştırıyordu. Graziella'nın onu tercih ettiğini belirten bir işaret vermemesine ve onu şaka malzemesi, hatta biraz da oyuncak yapmasına rağmen delikanlı öylesine yumuşak, öylesine sabırlı ve kızın yanında öylesine mütevazı davranıyordu ki, genç kız da bu hoş tavırlar karşısında kendini tutamayıp tatlı tatlı gülümsüyordu ona.

Bu gülümsemeler delikanlı için yeterliydi. Seven, fakat sevilmek için niteliklerin doğasından gelen lütuflardan yoksun olduğunu bilen ve bu yüzden de kendini kalbinde taşıdığı kadının hizmetine ve mutluluğuna seve seve adayan zayıf yüreklerin türündendi delikanlınınki. Bunlar en asil duygular değildirler ama en sadık, en dokunaklı duygulardır. Bunlardan yakınırız ama hoşlanırız da. Sevilmek için sevmek, insana mahsustur; ama sevmek için sevmek, yalnızca melekler bunu yapabilir.

- VI -

Zavallı Cecco'nun sevgisinin kaba çizgilerinin altında meleksi bir şeyler vardı. Graziella'nın bana gösterdiği samimiyetten de bu yüzden rahatsız olmuyor, beni kıskanmıyordu; Graziella beni sevdiği için, o da beni seviyordu. Kuzeninin duygularında ilk sırada olmak veya tek olmak yoktu; ikincilik ya da sonunculuk; hepsi ile yetinebilirdi.

Ona bir an hoş görünmek, ondan bir sıcak bakış, bir güzel söz

duymak için beni Fransa'da bile gelip bulur, hatta beni, tercih edeceğini bildiği halde kolumdan tutup ona götürürdü. Graziella'ya acı çektirirsem benden nefret edeceğinden de adım gibi emindim.

Aşkı gibi gururu da Graziella'daydı. Belki de, yaratılış itibariyle soğuk, düşünceli, hassas ve düzenli olduğundan, içgüdüleriyle benim kuzeninin üzerindeki etkimin ebedi olmadığını hesaplayabiliyordu: Herhangi bir durumun kaçınılmaz olarak bizi ayıracağını; benim yabancı olduğumu ve Procidalı denizci aileninkiyle kıyaslanamayacak kadar farklı şartlarda, uzak bir ülkeden geldiğimi; kuzeniyle aramızda oluşan yakınlığın günün birinde başladığı gibi biteceğini; Graziella'nın terk edilmiş, yalnız ve üzgün olarak ona kalacağını; hatta bu hayal kırıklığının kalbini kırık ama bütün olarak ona vermesine yarayacağını... hepsini biliyor gibiydi. Bu avutma ve dostluk görevi, tahmin ettiği tek şeydi. Oysa babasının onunla ilgili başka fikirleri vardı.

- VII -

Cecco'nun yeğenine bağlı olduğunu bilen baba, ara sıra Graziella'yı görmeye geliyordu. Güzelliğinden, ağırbaşlı oluşundan, mesleğindeki ve okuma-yazma öğrenmesindeki hızlı ilerlemesinden o da etkileniyordu; zaten talihsizliklerin, Cecco'ya aileden ve görgüsünden gelen sevgilerden başka sevgilerin önünü kapattığını da bildiği için, oğluyla yeğenini evlendirmeyi kafasına koymuştu. Bir işçi için gayet yeterli olan malvarlığı, talebinin Andrea, eşi ve genç kız için kaçırılmaz bir nimet olduğunu düşündürüyordu ona. Niyetini ister Cecco'ya söylemiş olsun, ister sürpriz yapmak için saklamış olsun, aklındakini açıklamaya karar verdi.

- VIII -

Noel arifesinde, aile sofrasındaki yerimi almak için, eve her zamankinden geç döndüm. Andrea'nın ve eşinin kaygılı yüzlerinden bir soğukluk, huzursuzluk olduğunu anladım.

Gözlerimi Graziella'ya çevirdiğimde onun da ağlamış olduğunu fark ettim. Sükûnet ve neşe onun yüzünde o kadar alışılmış şeylerdi ki, bu hüzün ifadesi bir peçe gibi kaplamıştı yüzünü. Kalbinin ve düşüncelerinin karanlığı yüzüne yansımıştı. Sesimdeki en ufak bir tonlamanın, zor zaptettiği belli olan yüreğini parçalamasından korkarak, ne Graziella'yla konuşacak ne de bu zavallı insanlara soracak cesaretim vardı. Her zamankinin aksine, genç kız bana bakmıyordu. Dalgın bir elle ekmek parçalarını ağzına alıyor, yiyormuş gibi yapıyordu; ama başaramıyordu. Ekmeği masaya geri bıraktı. Akşam yemeği henüz bitmeden de, çocukları yatırmak bahanesiyle masadan kalktı; onları odalarına götürdü; ne ailesine ne bana iyi geceler dilemeden de kendisini oraya kapattı.

Graziella odadan çıktığı zaman, büyük anne ile büyük babaya düşünceli oluşlarının ve Graziella'nın üzgünlüğünün sebebini sordum. Bana, Cecco'nun babasının gündüz eve geldiğini; Graziella'yı oğluyla evlendirmek istediğini söylediğini; bunun aile için büyük bir mutluluk ve çok iyi bir şans olduğunu; Cecco'nun mal sahibi olacağını; çok iyi kalpli olan Graziella'nın iki küçük kardeşini öz çocukları gibi yetiştirebileceğini; onların yaşlılık günlerinin de fakirlik korkusu olmadan geçeceğini; onların bu evlilik kararını onayladıklarını; Graziella'ya söylediklerini; onun, bir genç kıza yaraşır çekingenlikle cevap vermediğini, sessizliğinin ve gözyaşlarının şaşkınlığının ve duygularının sonucu olduğunu ama bunun bir çiçeğin üzerindeki sinek gibi geçeceğini; nihayet Cecco'nun babasıyla Noel sonrası nişan yapmaya karar verdiklerini bir bir anlattılar.

- IX -

Onlar hâlâ konuşuyorlardı ama ben onları dinlemiyordum. Graziella'ya nasıl da bağlanmışım, ben bile farkında değilmişim. Onu nasıl sevdiğimi bilmiyordum; temiz bir içtenlik mi, arkadaşlık mı, aşk mı, alışkanlık mı, ya da bütün bunların birleştiği bir duygu mu? Ama onu bu şekilde görme fikri; aramızda biz fark etmeden temellenen tatlı hayat ve gönül ilişkilerinin öyle birden değiştiğini görmek; başkasına vermek için onu elimden alacakları düşüncesi; şu andaki kız kardeşimin, arkadaşımın tamamen yabancı biri olması; onun artık orada olmayacağı; devamlı onu göremeyeceğim, beni çağıran sesini duyamayacağım; kalbimi aydınlatan, bana annemi ve kardeşlerimi hatırlatan, devamlı üzerime yönlendirdiği gözlerinin sevecen ve tatlı bakışlarını göremeyeceğim düşüncesi; eşi onu başka bir eve götürdüğünde içine düşeceğim derin boşluk, karanlık; bir daha hiç uyumayacağı odası; bir daha hiç girmeyeceği benim odam; bir daha oturduğunu görmeyeceğim bu masa; çıplak ayaklarının ve sabah beni uyandıran sesinin bir daha gelmeyeceği avlu; pazar günleri bir daha beraber gitmeyeceğimiz kiliseler; onun yerinin boş kalacağı, benim ise yalnızca rüzgarla ve dalgalarla konuşabileceğim bu kulübe; bir an aklıma gelen ve sonra beni hiçliğin ve yalnızlığın yıkımına terk eden, bu tatlı alışkanlıkların hatıraları... Bütün bu düşünceler ilk defa bu genç kızın varlığının benim için ne anlama geldiğini; ona beslediğim duyguların aşkın ve sevginin çok üstünde olduğunu; benim bunu tahmin bile edemeyeceğimi; Napoli'deki basit hayatımı cazip kılanın ne deniz, ne kulübe, ne odam, ne balıkçı, ne eşi, ne Beppino, ne çocuklar olduğunu; tek bir varlığın, Graziella'nın olduğunu; o olmazsa her şeyin yok olacağını anlamamı sağlamıştı. Hayatımdan eksildiğinde hiçbir şey kalmıyordu geride. Bunu hissetim: o ana kadar karışık olan

ve hiç kabul edemediğim bu duygu, bana öyle ani bir darbe indirdi ki ruhum sarsıldı, üzüntüm gönlümün derinliklerine gömüldü.

- X -

Sessizce odama girdim. Kıyafetlerimle yatağa bıraktım kendimi. Çekilmez huzursuzluğuma hükmedebilecek bir uğraş aradım, okuyarak, yazarak, düşünerek oyalanmaya çalıştım. Hepsi faydasızdı. Huzursuzluğum öyle kuvvetliydi ki iki şeyi birden düşünemiyordum, bütün gücüm tükendiği halde uykum yoktu. Graziella'nın görüntüsü hiç bu kadar canlı görünmemiş, önümden gitmemek için hiç böyle inat etmemişti.

Her gün görülen, tatlılığını ise ancak kaybedince anladığımız bir şey gibiydi. Bugüne kadar, güzelliği bile benim için önemsizdi; arkadaşlığın etkilerinin izlenimlerini yüzünün bana anlattıklarına karıştırıyordum. Bağlılığımda bu kadar hayranlık olduğunu bilmiyordum; sevgisinde en küçük bir tutku bulunacağından şüphe etmemiştim.

Uykusuz geçirdiğim bu gece boyunca, kalbimin uzun kıvrımlarında bile bütün bunların tam şuurunda değildim. Hissedişlerimde olduğu gibi acılarımda da her şey birbirine girmişti. Yediği ani darbeyle sersemleyen, acıyan yerini fark edemeyen ama her yeri sızlayan biri gibiydim.

Evde henüz çıt çıkmıyorken yataktan kalktım. Mevcudiyetimin bu ailenin böyle kutsal bir dönemini karıştırmasından korkarak, içim beni bir müddet uzaklaşmaya itiyordu. Birkaç gün geri dönmeyeceğimi Beppino'ya bildirip ayrıldım. Adımlarım nereye yönelirse oraya yürüdüm. Napoli'nin uzun rıhtımını, Resina kıyısını, Portici sahilini, Vezüv'ün eteklerini izledim. Torre del

Greco'dan kılavuzlar tuttum; San Salvator'un keşiş kulübesinin kapısındaki taşta yattım; yaşanılan doğayla ateş bölgesinin sınırını aştım.

Yanardağ bir süredir faaliyette olduğundan ve her fırsatta keşiş kulübesinin ayak ucundaki lav uçurumuna taş ve kül bulutlarının yuvarlandığını duyduğumuzdan, rehberlerim daha ileriye benimle gelmeyi reddettiler. Tek başıma tırmandım; ellerimi ve ayaklarımı ağırlığım altında çöken kalın ve harlı küllere tutturarak, zar zor son tepeyi de aştım. Volkan homurdanıyor, gürlüyordu. Etrafıma kireçleşen ve hâlâ kırmızı olan taşlar yağıyordu, sonra da külün içinde sönüyorlardı.

Hiçbir şey beni durdurmadı. Kraterin en uç kıyısına kadar ulaştım. Oturdum. Körfezin, kırların ve göz kamaştıran Napoli şehrinin üzerine doğan güneşi izledim. Binlerce mil yapıp, bu manzarayı hayranlıkla izleyen gezginler vardı, oysa ben soğuk ve hissizdim. Bu ışık, deniz, sahil ve güneşin vurduğu binaların sonsuzluğunda, koyu yeşil ağaçların arasında, görmeyi umduğum tek şey Andrea'nın evinin dumanıydı. Tek bir beyaz noktacık! İnsan boşluğa ne kadar bakarsa baksın, onu ne kadar kucaklarsa kucaklasın, doğa onun için ruhunu içine kattığı iki üç noktadan ibarettir. Sizi seven kalbi hayatınızdan çıkarın; geriye ne kalır? Doğada da durum aynıdır. Düşüncenizdeki, hayalinizdeki kenti, evi silin doğadan, bakışınızın ne huzur bulabileceği ne de dibini görebileceği parlak bir boşluk kalır yalnızca. Bunun ardından yaradılışın en yüce sahnelerinin gezginler tarafından değişik görülmesine şaşırılır mı? Herkes kendi bakış açısını taşır yanında. Ruhun üzerindeki bir bulut yer yüzünü ufuktaki bir buluttan daha fazla kaplar ve soldurur. Manzara izleyenin gözündedir. Bunu iyice seziyordum.

- XI -

Her şeye bakıyor, hiçbir şey görmüyordum. Boşu boşuna, solmuş lav uçlarına tutunarak, kraterin dibine kadar indim. İçinden çıkan dumanlarda boğulduğum, alevlerde yandığım yarıkları boşu boşuna aştım. Ateş hareleriyle boyanan buzullara benzeyen bu kükürt ve kristal tuz kaplı alanları boşu boşuna izledim. Tehlikeye olduğum gibi hayranlığa karşı da duygusuzdum. Ruhum başka yerdeydi; onu boşuna geri çağırmak istiyordum.

Akşam olunca, keşiş kulübesine geri indim. Rehberlerimi uğurladım; Pompei'nin bağlarına geri geldim. Bütün bir günü batık kentin ıssız sokaklarını dolaşarak geçirdim. İki bin yıl sonra açılan ve sokakları, binaları, sanatları gün ışığıyla buluşan bu mezara karşı da Vezüv'e olduğum kadar hissizdim. Rüzgar yüzyıllar boyunca bu küllerin bütün ruhunu temizlemiş olacak ki hiçbir ses gelmiyordu gönlüme. Bu insan tozlarını, zamanında onların şehri olan sokaklarda, deniz kenarındaki boş midye kabuklarıymışlar gibi duygusuzca çiğnedim. Zaman, aynı diğer deniz gibi, kalıntılarımızla taşan bir denizdir. Her şeyin uğruna ağlayamayız. Her insanın kendi acıları, her asrın kendi acımaları olur; bu da yeter zaten.

Pompei'yi terk ederek, Castellammare ve Sorrente dağlarının ormanlık geçitlerine girdim. Bir kasabadan öbürüne giderek ve keçi çobanlarına dağlarındaki ünlü yerleri tarif ettirerek birkaç gün de orada geçirdim. Arkadaşımın bıraktığı küçük bir resim defterine ara sıra aldığım notlar yüzünden beni, farklı bakış açıları elde etmeye çalışan bir ressam sanıyorlardı. Günlerini tüketmek için orada burada dolanan avare bir ruhtum oysa ben. Her şeyim eksikti. Hatta kendi kendimi bile eksik sayıyordum.

Çok uzun süre devam edemedim. Noel kutlamaları ve insanların zamanı kandırmak, yumuşatmak için neşeyle ve

taçlarla bayrama çevirdikleri yılın ilk günü geçince çabucak Napoli'ye döndüm.

Kente gece dönmüştüm; ve Graziella'yı bir an önce görme sabırsızlığımla ya bir daha göremezsem korkularımın arasına sıkışmıştım. Yirmi kez durakladım; kayıkların kenarlarına otura otura Margellina'ya yaklaştım.

Eve birkaç adım ötede Beppino ile karşılaştım. Beni görünce sevinçle bağırdı ve kardeşimmiş gibi boynuma atıldı. Beni kayığına doğru sürükledi ve neler olduğunu bana anlatmaya koyuldu. Evde her şey değişmiş. Ben gittiğimden beri Graziella'nın tek yaptığı ağlamakmış. Yemeklerde masaya gelmiyormuş. Mercan işlemiyormuş. Seslenildiği zaman cevap vermiyor, bütün gün odasında oturuyor, geceleri ise avluda dolanıyormuş. Konu komşu genç kızın delirdiğini ya da çaresiz bir aşka düştüğünü düşünüyormuş.

Her şey, onu Cecco'yla evlendirmek istemelerinden, onun ise bunu istememesinden kaynaklanıyormuş. Beppino her şeyi görmüş ve duymuştu. Cecco'nun babası, her gün, bir cevap almak için eve geliyormuş. Büyük annesi ve büyük babası, Graziella'ya, bu teklifi onaylasın diye, ısrar etmeyi sürdürüyorlarmış. Kız ise bunun konuşulduğunu duymak istemiyor, Cenevre'ye kaçacağını söylüyormuş. Napoli'nin Katolik halkı için bu söz "Dinimi değiştiririm." demek gibiydi. İntihar kadar tehlikeli bir tehditti bu; ruhun intiharıydı. Graziella'ya bayılan Andrea ve eşi, kızın direnişinden ve onun için düşledikleri kurulu düzenin kaybolmasından korkuyorlarmış. Bembeyaz saçlarıyla ona yalvarıyor, yaşlılıklarını ve iki çocuğun geleceğini düşünmesi için dil döküyorlarmış. Graziella da o zaman duygulanıyormuş. Ara sıra akşamları gelip mütevazılıkla kapıda oturup çocuklarla oynayan

Cecco'yu biraz daha iyi karşılıyormuş. Kapıdan "Hoş geldin" ve "Güle güle" demekle yetiniyor, başka tek bir kelime cevap vermiyormuş. Delikanlı mutsuz da olsa kaderine boyun eğiyor, ertesi gün tekrar geliyormuş.

"Ablam çok haksız" diyordu Beppino. "Cecco onu öyle seviyor ki ve öyle iyi ki! Onunla mutlu olacaktır!"

Ardından ekledi:

"Nihayet bu akşam, büyük annemin ve büyük babamın duaları kabul oldu ve Cecco'nun gözyaşları dindi. Kapıyı biraz araladı; ona elini uzattı; çocuk da parmağına yüzük geçirdi ve ablam da yarın nişanı kabul edeceğine söz verdi. Ama yarın yeni bir kapris yapmayacağını kim bilebilir ki! Oysa öyle tatlı öyle neşeliydi o! Allahım! Nasıl da değişti! Onu tanıyamayacaksınız!..."

- XII -

Beppino kayığa uyumaya gitti. Ondan olan biteni öğrenmiş olarak eve girdim.

Andrea ve eşi Astrico'da yalnızdılar. Beni dostça karşıladılar, uzayan yokluğumdan dolayı sevecenlikle sitem ettiler. Graziella ile ilgili acılarını ve ümitlerini benimle paylaştılar.

"Burada olsaydınız" dedi Andrea, "sizi böyle sevdiği ve size hayır diyemeyeceği için, belki siz bize yardım edebilirdiniz. Sizi yeniden görmekten öyle mutluyuz ki! Yarın nişan yapılacak; siz de orada bulunacaksınız; varlığınız bize hep mutluluk getirdi."

Bu zavallı insanların sözleriyle bedenime bir ürperme geldiğini hissettim. Bir şey bana, bu sefer mutsuzluğun benden kaynaklanacağını söylüyordu. Graziella'yı görmek için yanıp tutuşuyordum. Seslenmek istemeyen ama duyulmak isteyen biri

gibi, ailesiyle yüksek sesle konuşuyor, defalarca kapısının önünden geçiyordum. Sağır ve sessiz kalıyor, görünmüyordu. Odama girdim ve yattım. Huzursuz bir ruhun şüphesinin durmasıyla ve iyi ya da kötü, muhakkak bir şey olacağını bilmesiyle kavuştuğu sakinlik, sonunda bedenime yayıldı. Ölü bir beden gibi hareketsizce yatağa yığıldım. Düşüncelerimin ve uzuvlarımın yorgunluğu beni hemencecik karmaşık rüyalara ve uykunun boşluğuna salıverdi.

- XIII -

Gece boyunca iki üç defa uyandım. Başka yerlere nazaran, sıcak iklimlerde ve deniz kenarında daha ender rastlanan ama daima korkunç geçen gecelerden biriydi. Şimşekler, ateşten bir gözün kırpılışları gibi, panjurumun çatlaklarından sızdığı odamın duvarında aralıksız parlıyordu. Rüzgar, aç köpek sürüleri gibi uluyordu. Margellina kumsalına vuran ağır bir denizin boğuk darbeleri, büyük kaya kütleleri atmışız gibi yankılanıyordu.

Rüzgar kapımı çalıyor, titretiyordu. İki üç defa kapımın kendiliğinden açılıp kapandığını sandım ve fırtınanın ıslıklarında, iniltilerinde insan hıçkırıkları duydum gibi geldi bana. Hatta bir ara, yardıma muhtaç birinin sıkıntılı sesiyle adımın söylendiğini sandım! Doğruldum; hiçbir ses duymadım: fırtınanın, ateşin ve rüyaların illüzyonlarına kapıldığımı düşündüm; yeniden uykuya daldım.

Sabah fırtına yerini daha parlak bir güneşe bırakmıştı. Zavallı balıkçıyla eşinin, Graziella'nın kapısının eşiğindeki ümitsizlik çığlıkları ve inlemeleriyle uyandım. Zavallı genç kız gece kaçmıştı. Çocukları, susmalarını işaret ederek uyandırıp öpmüştü. Sahip olduğu bütün güzel giysileri, küpeleri, kolyeleri ve az bir parasını da yatağının üzerine bırakmıştı.

Babası, birkaç damla suyla ıslanmış, yatağın kenarına iğnelenmiş kağıdı tutuyordu. Üzerinde, delice okumamı rica ettiği, beş altı satır vardı. Kağıdı aldım. Ateşle titreyerek yazılmış ve benim okumaktan korktuğum şu sözler yazılıydı:

"Çok fazla söz verdim…bir ses bunun benden güçlü olduğunu söyledi…Ayaklarınızı öpeyim, beni affedin. Rahibe olmayı tercih ediyorum. Cecco'yu ve beyefendiyi teselli edin. Onun için ve küçükler için Tanrı'ya dua edeceğim. Sahip olduğum her şeyi onlara verin. Yüzüğü de Cecco'ya iade edin…"

Okumam biter bitmez bütün aile gözyaşlarına boğuldu. Henüz giyinmemiş olan çocuklar, ablalarının dönmemecesine gittiğini öğrenince, çığlıklarını iki ihtiyarın iniltilerine karıştırıp evin içinde Graziella'yı çağırarak koşmaya başladılar!

- XIV -

Küçük kağıt elimden düştü. Onu yerden kaldırırken, kapımın altında, son pazar günü genç kızın saçında görünce hayran olduğum nar çiçeğini ve ben hastayken odamın penceresine astığı, boynundan hiç çıkartmadığı kolyeyi gördüm. Artık kapımın geceleyin açılıp kapandığından emindim; rüzgarın iniltisi sandığım hıçkırıklar ve sözler ise zavallıcığın hıçkırıkları ve vedalarıydı. Odamın girişinin dış tarafında, avludaki ıslak yerlerin ortasında kuru kalan yer izi, genç kızın fırtına sırasında orada oturduğunu, son saatini orada diz çöküp ağlayarak geçirdiğini kanıtlıyordu. Nar çiçeğini ve madalyonu alıp göğsüme sakladım.

Zavallı insanlar, ümitsiz üzüntülerinin arasında, benim de ağladığımı görünce çok etkilendiler. Onları avutmak için elimden geleni yaptım. Kızlarını buldukları zaman ona Cecco'dan

hiç bahsetmeme kararı aldılar. Beppino'nun gidip çağırdığı Cecco, evin huzuru ve kuzeninin dönüşü için kendini feda etmeye hazırdı. Ne kadar yıkılmış olursa olsun, isminden notta sevgiyle bahsedilmesinden mutlu olduğu ve onu yıkan bu vedada bile teselli bulabildiği görülüyordu.

"Yine de beni düşünmüş" diyordu ve gözlerini kuruluyordu.

Kaçağın izini bulana kadar bir an bile durmayacağımıza o da bizimle beraber söz verdi.

Baba ve Cecco, kentteki sayısız kadın manastırını kontrol etmek için aceleyle evden çıktılar.

Beppino ve büyük anne, genç kızın düşüncelerini ve kaçma fikrini bileceklerinden şüphelendikleri bütün arkadaşlarının evlerine koştular. Ben ise yabancıydım, kendi kendime Napoli'nin limanlarına, rıhtımlarına, kentin kapılarına gidip koruculara, kaptanlara, denizcilere içlerinden biri genç bir Procitane kızın şehirden çıktığını, gemiye bindiğini görmüş mü diye sorma görevini verdim.

Sabah, sonuçsuz aramalarla geçti. Yeniden konuşmak ve ilerlemelerimizi paylaşmak için hepimiz sessizce ve asık suratlarla eve toplandık. Çocukların dışında kimsenin bir lokma ekmeği ağzına götürecek mecali yoktu. Andrea ve eşi cesaretleri kırılmış olarak Graziella'nın odasının eşiğine oturdular. Beppino ve Cecco kiliseleri ve sokakları, Napoli'nin dua etmek ve kutsanmak için akşam açılan manastırlarını aramak için ümitsizce tekrar çıktılar.

- XV -

Onlardan sonra ben de çıktım, üzgünce ve rast gele Pausilippe

mağarasına giden yolu tuttum. Mağarayı geçtim; küçük Nisida Adası'nı yıkayan deniz kıyısına kadar gittim.

Deniz kıyısında, dalgaların mavisinde kaplumbağa kabuğu gibi beyazlayan Procida'ya kaydı gözlerim. Doğal olarak adada Graziella'yla birlikte geçirdiğim güzel günleri düşündüm. Bir dürtü beni yönlendiriyordu. Genç kızın, arkadaşları gibi giyinmeyen ve komşu kulübelerin birinde oturan bir dostunun olduğunu hatırladım. Neden farklı giyindiğini sorduğumda, kızın ailesiyle birlikte yaşayan ve bu sayede aile yaşamıyla manastır arasında aracılık yapan bir rahibe olduğunu öğrenmiştim. Hatta manastırın kilisesine de gitmiştik. Ischia'da, Napoli'nin kırlarında ve kasabalarında olduğu gibi, adada da birçok kilise vardı.

Aklıma, kendini kiliseye adamak isteyen Graziella'nın bu arkadaşına güvenerek ondan kendi manastırının kapılarını açmasını istemiş olabileceği geldi. Düşünerek zaman kaybetmek istemeyerek doğruca Procida'ya en yakın kent olan ve kayık bulabileceğim Pouzzoles'e yürüdüm.

Bir saatten kısa bir sürede oraya vardım; kabarık denize ve çökmekte olan geceye rağmen beni Procida'ya götürmeleri için kürekçilere iki katı para verdim.

Kayıklarını suya indirdiler. Bir çift kürek de ben çekiyordum. Zar zor Miseno Burnu'nu döndük. İki saat sonra adadaydım; ve tek başıma, şimşeklerin ve rüzgarın arasında titreyerek, nefes nefese Andrea'nın kulübesine çıkan uzun rampayı tırmandım.

- XVI -

"Graziella eğer adadaysa" diyordum kendi kendime, "kuşu yuvasına, çocuğu baba ocağına iten dürtüyle önce buraya

gelecektir. Orada bulamasam bile oradan geçtiğini gösteren izler muhakkak vardır. Belki bu izler beni onun olduğu yere götürür. Ne onu, ne de herhangi bir iz bulamazsam, her şey biter; yaşayan bir mezarın kapıları onun gençliğinin üzerine kapanmış olacak."

Bu şüphenin rahatsızlığıyla son basamağa dokundum. Yaşlı kadının, evin anahtarını hangi kayanın yarığına sakladığını biliyordum. Sarmaşığı iterek elimi uzattım. Bütün umudumu kaybettirecek olan demirin soğukluğunu hissetmek korkusuyla, parmaklarım anahtarı arıyordu...

Anahtar orada değildi. Büyük bir sevinç çığlığı attım ve sessiz adımlarla avluya girdim. Kapı ve panjurlar kapalıydı; pencerenin çatlağından sızan ve incir yapraklarında dalgalanan ince bir ışık evin içinde yanan lambayı haber veriyordu. Evin kızı değildi de kimdi anahtarı bulup, kapıyı açıp, ışığı yakacak olan? Graziella'nın iki adım ötemde olduğundan şüphem yoktu; merdivenin son basamağına diz çöküp, genç kıza kavuşmamdan dolayı şükrettim.

- XVII -

Evden çıt çıkmıyordu. Kulağımı eşiğe yapıştırdım, ikinci odadan hafif bir soluma sesi ve hıçkırıklar duyuyormuşum gibi geldi. Graziella'nın dikkatini yavaşça çekmek için kapıyı rüzgar sarsıyormuş gibi yavaşça salladım.

Soluk alıp vermesi durdu. Yüreğimden gelen en sakin ve en tatlı sesle fısıldayarak ona seslendim. Evin dibindeki tiz bir çığlık bana cevap verdi.

Gecenin bir vakti, fırtınadan geçip, meleğiyle beraber onu bulmaya; onun umutsuzluğunu dağıtmaya; ona ailesinin ve kendisinin özrünü getirmeye; onu sorumluluğuna,

mutluluğuna, zavallı büyük annesine ve küçük kardeşlerine götürmeye gelen arkadaşına, ağabeyine kapıyı açması için yalvararak yeniden seslendim!

“Allahım! Bu o! Benim ismim bu! Onun sesi” diye bağırıyordu boğuk boğuk.

Birlikte sohbet ettiğimiz zaman ona söylediğim daha sevecen olan Graziellina ismi ile seslendim.

“Ah! Ta kendisi” dedi. “Yanılmıyorum! Bu o!”

Her hareketinde çatırdayan kuru yaprakların üzerinde ayağa kalktığını, kapıyı açmaya gelmek için adım attığını ama halsizlikten ve heyecandan, yere düştüğünü duydum.

- XVIII -

Hiç tereddütsüzce bütün sabırsızlığım ve hüznümle yaşlı kapıya omuz attım, kilit kırıldı ve ayrıldı, evin içine girdim.

Graziella’nın yaktığı küçük lamba hafifçe aydınlatıyordu odayı. Sesini ve düştüğünü duyduğum, bayıldığını sandığım ikinci odaya koştum. Bayılmamıştı. Yalnızca halsizlikten gücü tükenmişti. Kuru süpürge otlarının üzerine yatmış, ellerini kavuşturmuş bana bakıyordu. Alev alev yanan, şaşkınlıktan açılmış ve aşktan bitkinleşmiş gözleri, ışıkları yeryüzüne vuran ve size bakar gibi duran iki yıldız gibi parlıyordu.

Kaldırmaya çalıştığı başı, halsizliğinin yüzünden, boynu kırıkmış gibi geriye, kuru yaprakların üstüne düşüyordu. Elmacık kemiklerinin üstü kıpkırmızıydı, geri kalan her yeri can çekişiyormuşçasına solgundu. Güzel cildi, gözyaşlarının izleriyle ve yapışmış olan tozlarla ebrulanmıştı. Yere yayılan ve onun da üzerine yattığı koyu kahverengi yapraklar siyah elbisesinin

rengine karışmıştı. Mermer gibi beyaz, çıplak ayakları eğrelti otu yığınından taşıp taşa kadar uzanıyordu. Bütün uzuvları titriyor, dişleri bir çocuğun elindeki kastanyetler gibi zangırdıyordu. Her zaman, güzelim siyah saçlarını bağladığı kırmızı mendil yarım bir başörtüsü gibi alnına kaymıştı. Bunu, gözyaşlarını ve yüzünü gölgede saklamak için kullandığı ve sesimi duyup da doğrulunca kaldırdığı belliydi.

- XIX -

Süpürge otlarının yanına, dizlerimin üzerine çöktüm; buz gibi olan iki elini avucumun içine aldım; nefesimle ısıtmak için, onları dudaklarıma götürdüm; gözümden süzülen birkaç damla üzerlerine düştü. Parmaklarını titrekçe sıkmasından yüreğimin yağmurunu hissettiği ve bana teşekkür ettiği anlaşılıyordu. Gemici kaputumu çıkarttım, çıplak ayaklarının üstüne örttüm. Onları yün kıvrımlarına sardım.

Bir bebeğin, kendisini kundaklayıp beşiğe koymalarına razı olduğu gibi, hiçbir hareketle yardım edemeden ama mutluluğunun coşkusunu yansıtan gözleriyle beni izleyerek hareketlerime teslim oluyordu. Havayı biraz ısıtmak için birinci odadaki ocağa iki üç demet çalı çırpı attım. Lambanın aleviyle onları yaktım, geri gelip yaprak yatağın yanına, yere oturdum.

“Kendimi ne kadar iyi hissediyorum!”

Yüreği bütün titreşimini, vurgusunu, sesi bütün notalarını yitirmiş gibi alçacık, tatlı ve tekdüze bir sesle konuşuyordu.

“Kendimden kaçmak istemem boştu, senden kaçmak istemem de boştu. Bana bir nişanlı bulmak istediler, halbuki ruhum sana nişanlanmıştı! Kendimi bir başkasına veremem yeryüzünde, çünkü gizlice sana verdim ben kendimi! Yüreğimin sana hasta

olduğunu anladığım ilk gün bunu diledim. Ancak hayalinde ayağına gelebilecek zavallı bir kız olduğumu biliyorum. Bunun için asla beni sevmeni beklemedim. Sana 'Beni seviyor musun' diye asla sormayacağım. Ama ben, seni seviyorum, seni seviyorum, seni seviyorum!"

Yüreğini bu üç kelimeye odaklamış gibi görünüyordu.

"Şimdi, hor gör beni, alay et, ayaklarınla ez! Paçavralarının içinde kraliçe olduğunu sanan bir deliymişim gibi dalga geç benimle istersen. Beni herkesin ağzına sakız et! Evet onlara da şunu söyleyeceğim 'Evet, onu seviyorum! Siz de benim yerimde olsanız, aynı şeyi yapar, ya ölürdünüz ya onu severdiniz'... "

- XX -

Böyle bir coşkuya gereğinden çok daha az cevap verirse diye korkarak ona bakamıyor, gözlerimi yerden kaldıramıyordum. Yine de bu sözlerin üzerine gözlerimi kaldırdım, alnım onun ellerinde, birkaç söz mırıldandım.

Parmağını dudaklarıma koyarak:

"Bırak beni, her şeyi söyleyeyim" dedi. "Şimdi mutluyum; Allah biliyor ki hiçbir şüphem yok. Dinle; dün, bütün geceyi kapında ağlayarak ve dövünerek geçirip evden kaçtığımda, fırtınayı aşıp buraya geldiğimde mezarına yürüyen bir ölü gibiydim; seni bir daha göremeyeceğime inanıyordum. Yarın gün doğar doğmaz rahibe olacaktım. Gece yarısı adaya geldiğimde ve manastırın kapısını çaldığımda geç olmuştu, kapı kapanmıştı. Kapıyı açmayı reddettiler. Ben de geceyi geçirmek ve manastıra ve yüreğimin mezarına girmeden önce evceğizimin duvarlarını son kez öpmek için buraya geldim. Bir çocukla, yarın beni gelip alması için, arkadaşıma haber yolladım. Anahtarı aldım, lambayı yaktım. Diz

çöktüm ve dilek diledim, son bir dilek, çaresizlik öncesi son bir umut dileği. Bir gün seversen sen de göreceksin ki hepsinin söndüğünü sandığımızda bile ruhumuzun derinliklerinde bir kıvılcım yanmaya devam eder."

"Koruyucu Azize" dedim ona, "aşkın beni aldatmadığına dair bir işaret ver bana ve ben de yalnızca Tanrıya ait olması için hayatımı O'na adayayım!"

"Canlılar arasındaki son gecem başladı işte. Kimse onu nerede geçirdiğimi bilmiyor. Yarın belki gelip ararlar beni burada ama ben olmayacağım. Eğer haber saldığım arkadaşım önce gelirse, bu düşüncemi gerçekleştirmem için bir işaret olacak ve ebediyen manastırda kalacağım."

"Ama arkadaşımdan önce o gelirse!... Meleğimin eşliğinde gelir de öbür hayatımın kıyısında durdurursa beni!... Ah! O zaman bu sizin beni istemediğinizin işareti olacak ve ben de onunla birlikte, kalan günlerimde onu sevmek için döneceğim! Ne olur önce gelen o olsun!" diye ekledim.

"Bu ümidim gerçekleşsin! Kaderimde yazılan bu ise eğer bu isteğim gerçekleşsin! Bunu elde etmek için size bir hediye vereceğim, hiçbir şeyi olmayan benim yapabileceğim tek şey. Saçlarım işte, onun sevdiği ve omzumun üzerine dökülüp uçuştuğunu görmek için dağıttığı zavallı uzun saçlarım. Onları alın, alın ki kendime bir şey saklamadığımı ve bu dünyadan ayrılmadan önce başımın onları kesecek makasa önceden dayandığını size kanıtlayayım. Onları ellerimle kesip sunacağım."

Bu sözlerden sonra, sol eliyle başındaki ipek mendili çekti, diğer eliyle de, yaprakların üzerine, yanına uzattığı uzun saçlarının örgüsünü açarak bana gösterdi. Daha güçlü ve içten, neşeli bir

ses tonuyla:

"Meryem Ana hatırına dileğim gerçekleştirdi!" dedi. "Nereye istersen gideceğim. Saçlarım O'nun. Hayatım senin!"

Kesilmiş siyah saçlarının örgülerine atıldım, kesik ağaç dallarının ölülüğüyle elimde kaldılar. Sessiz öpücüklerle kokladım onları, kalbime bastım, Graziella'nın toprağa gömdüğüm bir parçasıymışlar gibi göz yaşlarımla suladım. Ardından, bakışlarımı ona çevirerek, çıplak kalan ama özveriyle süslenip güzelleşen sevimli başını kaldırdığını, kesilmişten çok parçalanmışa benzeyen siyah ve eşit olmayan limelerin içinde sevinç ve sevgiyle ışıldadığını gördüm. Graziella bana, zamanın bile hayranlığa acıma ve duygulanma ilave ederek zarafetini ve güzelliğini ortaya çıkardığı yaralı bir gençlik heykeli gibi göründü. Bu kendi kendini aşağılama, bu benim aşkım için güzelliğinin katliamı yüreğime öyle bir darbe vurdu ki bütün varlığım sarsıldı, alnım ayaklarının dibine fırladı. Sevmenin ne olduğunu sezdim ve bu sezgiyi aşk olarak kabul ettim!

- XXI -

Ne yazık! Bu aşkın ta kendisi değil, yalnızca bendeki gölgesiydi. Ama ben de buna aldanmamak için çok çocuk, çok saftım. Masumiyetin, güzelliğin ve aşkın hak ettiği gibi ona hayran olduğumu, ona aşık olduğumu sandım. Heyecanın, yalnızlığın, gecenin, umutsuzluğun ve gözyaşlarının barındırdığı tutkunun ses tonuyla, bunu ona söyledim. İnanmıştı, çünkü yaşamak için buna inanmaya ihtiyacı vardı, çünkü bin bir yüreğin yetersizliğini örtmek için yeterince tutkuluydu.

Büyük bir masumiyetle birbirlerine sevgilerini açıklayan ve ağızlarıyla gönülleri arasına yabancı hiçbir şeyin girmemesi için

gecenin ve sessizliğin ebediyen sürmesini dileyen iki yaratığın güvenilir, saf ve temiz sohbeti bütün gece sürdü. Onun dindarlığı ve benim çekingen ihtiyatım, hatta ruhlarımızın duygulanması bütün tehlikeyi bizden uzaklaştırıyordu. Göz yaşlarımızın örtüsü üzerimizdeydi. Duygularımdan şehvet kadar uzak hiçbir şey yoktu. Bu içtenliği kötüye kullanmak, ruhlarımızı kirletmek olurdu. Ellerini ellerimde tutuyordum. Yeniden hayat bulduklarını hissediyordum. Avuçlarımla içirmek, alnını ve yanaklarını ıslatmak için ona su bulmaya gittim. Birkaç dal daha atıp ateşi alevlendirdim; aşkının tadına doyulmaz dertleşmelerini dinlemek ve tekrar dinlemek için başını yasladığı mersin demetinin yanındaki taşa oturdum tekrar. Temiz ve tatlı bir kardeş arkadaşlığının haberi olmadan nasıl da aşka dönüştüğünü; nasıl şüphelendiğini ve sonra emin olduğunu; neyin üzerine beni sevdiğini anladığını; benim fark edemediğim kaç gizli işaret yolladığını; hangi gün ihanete uğradığını sandığını; hangi gün benim de ona karşılık verdiğimi sandığını; bu altı ay boyunca geçen bütün saatleri, mimikleri, gülüşleri, kaçan ve zapt edilen kelimeleri, yüzlerimizin istek dışı açıklamaları ve bulutlanmaları… her şeyi hafızasına saklamıştı; her şeyi hatırlıyordu, Güney dağlarında yazın rüzgarın ateşe verdiği otların alevin geçtiği yerlerin izini saklaması gibi her şeyi saklamıştı.

- XXII -

Bunlara bir de anlamsız durumlara verdiği değerin gizli inançlarını ekliyordu. Sanki önümde, yüreğinin perdelerini bir bir açıyordu. Teslimiyetini, saflığını, çocukluğunu bütün çıplaklığıyla Rabbine gösterir gibiydi. Ruh, sevdiğine içini dökmeye yetmeyen dudakların mırıltısı ve uykuya dalan bir çocuğun belirsiz seslerle kekelemesiyle, yalnızca bir defa

tamamen bir başka ruha akar. Ben bile ara sıra mırıldanmaktan ve ürpermekten bıkmıyordum. Gençliğin etkisiyle hâlâ ham ve hafif olan kalbimin böyle engin bir heyecanı besleyebilmek için yeterince verimli olmamasına rağmen, bu heyecanlar, kalbime dökülürken öyle yeni, öyle tadına doyulmaz izlenimler oluşuyordu ki onları gerçekten hissettiğimi sanıyordum. Hataydı bu! Ben buzdum ve o ateşti. Onu yansıtırken kendimin ürettiğini sanıyordum. Oysa birimizden ötekine geçen bu yansıma ikimize de aitmiş gibi duruyor ve bizi aynı duygunun atmosferiyle sarıyordu.

- XXIII -

Bu uzun kış gecesi böylece geçti. Graziella ve benim için, birbirimizi sevdiğimizi söylediğimiz ilk iç çekişlerimiz kadar kısa sürdü o gece. Gün doğduğunda daha yeni başlayan sohbetin kesildiğini sandık.

Işıkları kapalı panjurlardan sızıp lambayı sönükleştirdiğinde güneş epey tepedeydi. Kapıyı açtığım anda, tüm balıkçı ailesinin koşarak merdivenleri çıktığını gördüm. Graziella'nın bir önceki gün haber saldığı Procidalı rahibe arkadaşı, yüreğindeki üzüntüden şüphelenerek, kardeşlerinden birini onlara haber versin diye gece Napoli'ye göndermişti.

Böylece haber alan aile, büyük bir neşeyle, onu ümitsizliğinin kıyısında durdurmak ve özgürce ve affedilmiş olarak beraberlerinde götürmek için aceleyle buraya koşmuşlardı.

Kızın yüreğini yumuşatmak için getirdiği çocukları, önce itip, sonra torunun sitemlerinden korunmak için bedenlerini kalkan gibi kuşanan büyük anne, yatağın yanına diz çöktü. Çocuklar çığlıklar ve gözyaşları arasında ablalarının kollarına atıldılar.

Çocukları okşamak, büyük annesini öpmek için kalkarken Graziella'nın başını örten mendil düştü ve saçları yolunmuş kafasını açığa vurdu. Anlamını çok iyi bildikleri, güzelliğe verilen zararı görünce hepsi ürperdiler. Evin içinden yeniden hıçkırıklar yükseldi. İçeri giren rahibe herkesi sakinleştirip avutuyordu; Graziella'nın kesik saç örgülerini topladı, Meryem Ana'nın resmine sürdü, beyaz ipek bir mendile sardı. Büyük annenin önlüğüne koyarken de şöyle dedi:

"Bunları saklayın. Mutlu olduğunda veya acı çektiğinde, onu seven adama ait olduğunda, güzellik öncülerinin bu saçlarda ona ait olması gibi, yürek öncülerinin daima Allah'a ait olması gerektiğini ona hatırlatırsınız."

- XXIV -

Akşam, hep beraber Napoli'ye geldik. Graziella'yı bulmak ve bu durumdan kurtarmak için uğraşmam, yaşlı kadının ve balıkçının bana olan sevgilerini ikiye katlamıştı. Hiçbiri benim ona duyduğum ilginin ve onun bana bağlılığının doğasından şüphe etmiyordu. Bütün isteksizliğini Cecco'nun çirkinliğine bağlıyorlardı. Bu isteksizliği zamanla ve mantıkla yenmeyi umuyorlardı. Graziella'ya evlenme baskısı yapmayacaklarına söz verdiler. Cecco bile babasına bu konuyu kapatması için yalvarıyordu; delikanlı alçakgönüllülüğü, davranışları ve bakışları ile ona acı çektirdiği için kuzeninden özür diliyordu. Ev yeniden sükûnetine kavuştu.

- XXV -

Benim, ülkeme er geç dönecek olmamın dışında hiçbir şey ne Graziella'nın yüzüne ne benim mutluluğuma gölge düşüremiyordu. Fransa'nın ismi telaffuz edildiğinde, genç kız

hayalet görmüş gibi soluklaşıyordu. Bir gün odama girdiğimde şehirde giydiğim bütün elbiselerin parçalanmış ve döşemenin üstüne atılmış olduğunu gördüm.

"Affet beni" dedi ayaklarıma kapanan Graziella.

Allak bullak olmuş yüzünü bana çevirerek devam etti:

"Ben yaptım bunu. Ah! Beni azarlama! Bir gün bu denizci elbiselerini çıkartacağın fikri, yüreğimi parçalıyor! Eski zamanki elbiselerini giyince yeni bir gönül edinmek için bugünkünden vazgeçeceğini düşünüyorum!"

Sevginin sıcaklığından patlayıveren ve gözlerimizdeki birkaç damlayla yatışıveren bu küçük fırtınaların haricinde, bu üç ay, en ufak bir gerçeğin kırabileceği hayali bir mutlulukla geçti. Cennetimiz bir bulutun üstündeydi.

Ve aşkı, çocuğun gözlerindeki yaşla, işte böyle tanımış oldum.

- XXVI-

Pausilippe'in yamacındaki bu evciğin dışında, bizim uzağımızda bir başka dünyanın varolduğunu tamamen unutabildiğimiz zamanlar öyle mutluyduk ki; güneş gören bu avlu; günün yarısını oynayarak, çalışarak geçirdiğimiz bu küçük oda; kumdan yatağının üzerinde uyuyan bu kayık ve bize nemli, gürültülü rüzgarın ferahlığını, suların ezgisini getiren bu güzelim deniz!

Ama ne yazık ki, bazen de, dünyanın böyle sınırlı olmadığını, bir gün uyandığımızda aynı ayın veya güneşin ışığında birlikte parlamayacağımızı düşünüyorduk. O zamandan beri bütün çektiklerini bir bir hatırlayınca, kalbimi katı olmakla suçlamaya hakkım kalmıyordu. Kendime bile itiraf edemiyordum ama

Graziella'yı bin kat fazla seviyordum artık. Onu bu kadar sevmiyor olsaydım, ruhuma bıraktığı ve hayat boyunca taşıyacağım iz böyle derin ve böyle acılı olmaz; hatırası böyle zevkle ve böyle acıyla içime işlemez; yüzü aklımda böyle canlı, böyle parlak kalmazdı. Yüreğim kumdandı gerçi o zaman ama, Ischia Adası'nın kumsalında açan harikulade zambaklar gibi o da benim gönlüme kök salan bir deniz çiçeğiydi.

- XXVII -

Işıktan mahrum hangi göz, doğuştan sönen hangi yürek onu sevmezdi ki? Güzelliği, aşkının etkisiyle, sabahtan akşama artıyordu sanki. Artık büyümüyordu ama bütün zarafetiyle olgunlaşıyordu.

Dün çocuktu, bugün açılıp serpilen zarif bir genç kız. Dal gibi fiziği gözle görünür biçimde hoş hatlar, erişkin kıvrımlar kazanıyordu. Boyu esnekliğinden hiçbir şey kaybetmeden denge kazanıyordu. Güzelim çıplak ayakları, dövülmüş toprağa eskisi gibi hafif basmıyordu. Onları ilk defa aşık olan kadının düşüncelerini bütün bedenine yaydığı rehavet ve bitkinlikle sürüklüyordu.

Saçları, baharın ılık dalgaları altında deniz bitkilerinin güçlü ve gür özsuyu ile yeniden uzuyordu. Çekip parmağıma doladığım saçlarını yeşil uzun ceketinin şeritleri üzerinde ölçerek eğleniyordum. Teni hem beyazlıyor, hem de her gün parmağına bulanan mercan tozları ile tekrar pembeleşiyordu. Gözleri büyüyor, sanki ufku kucaklayacakmış gibi açılıyordu.

Bu Galatee'nin mermerin altında hissettiği ilk yürek çarpıntısının şaşkınlığıydı. Benim yanımda, daha önce olmadığı kadar, bakışlarını, hareketlerini, mimiklerini sakınıyordu. Fark

ediyordum ve genellikle sessiz kalıyordum; ben bile onun yakınındayken titriyordum. Gören bizi iki suçlu sanırdı, biz ise yalnızca fazlasıyla mutlu iki çocuktuk.

Bununla birlikte, bir süreden beri gizli bir hüzün bu mutluluğun altından beliriyordu. Sebebini biz pek bilemiyorduk ama kader biliyordu. Bu hüzün birlikte geçirmemiz için bize kalan zamanın kısalığının hissiydi.

- XXVIII -

Graziella, kardeşlerini giydirip saçlarını taradıktan sonra sevinçle işine döneceğine, sıklıkla avlu duvarının dibindeki incir ağacının yapraklarının gölgesinde oturuyordu. Günün bütün bir yarısını, orada boş bakışlarla, hareketsiz geçiriyordu. Büyük annesi hasta olup olmadığını sorduğu zaman hiçbir şeyinin olmadığını ama daha çalışmadan yorgun olduğunu söylüyordu. Bu durumlarda kendine soru sorulmasını hiç sevmezdi.

Benim dışımda herkese yüz çevirirdi. Bana ise uzun süre hiçbir şey söylemeden bakardı.

Bazen konuşuyormuş gibi dudaklarını oynatır, ama yalnızca kimsenin duyamadığı kelimeleri mırıldanırdı. Yanaklarının üstünde, kâh beyaz kâh pembe ürpertiler görülür, bunlar sabahın ilk rüzgarının denizi titretmesi gibi yüzünü kırıştırırdı. Ne zaman ki ben yanına oturup, elini tutup, kalemimle ya da bir biberiye dalıyla kirpiklerini gıdıklardım, o zaman her şeyi unutur yeniden gülmeye başlardı. Yalnız, benimle konuşup gülüştükten sonra üzgün görünüyordu.

Kimi zaman ona:

“Graziella, saatlerdir baktığın denizin ucunda ne görüyorsun”

diye sorardım. “Orada bizim göremediğimiz bir şey mi var?”

“Buz dağlarının ardındaki Fransa’yı görüyorum” diye cevaplardı beni.

“Fransa’da bu kadar güzel ne var peki” diye eklerdim.

“Sana benzeyen biri” derdi. “Bitmeyen uzun beyaz bir yol boyunca yürüyen, yürüyen, yürüyen biri. Devamlı, devamlı öne yürüyor ve hiç ardına bakmıyor. Ben de saatlerdir geri gelmek için dönmesini bekliyorum. Ama dönmüyor!”

Ardından yüzünü önlüğüne gömüyor, söylediğim onca sevecen söze rağmen kaldırmıyordu.

Üzgün bir şekilde odama gidiyordum ben de.

Oyalanmak için okumayı deniyordum ama gözlerimle plajın arasında devamlı onun yüzünü görüyordum. Kelimeler dile gelip aynı kalplerimiz gibi iç çekiyorlar sanıyordum. Sonunda ben de tek başıma ağlıyordum ama bu hüznümden utanıyor ve ağladığımı Graziella’ya söylemiyordum. Oysa haksızlık yapıyordum, benim bir damla gözyaşım ona öyle iyi gelecekti ki!

- XXIX -

Ona en çok acı veren ve bir daha kendini toplayamadığı olayı çok iyi hatırlıyorum.

Uzun zamandır, aşağı yukarı kendi yaşlarında iki üç genç kızla arkadaşlık ediyordu. Onlar da bahçelerdeki küçük evlerde oturuyorlardı. Fransız gençlerin gittiği bir eğitim evinin elbiselerini ütüleyip, onarıyorlardı. Bu evi, kendi bakanlarının ve generallerinin kızları gitsin diye Mareşal ve Kral Murat Napoli’de kurmuştu. Procidalı bu kızlar, aşağıda işlerini yaparlarken bir

yandan da avludan onlara bakan Graziella ile sohbet ediyorlardı. Bu manastırın öğrencileri için getirip götürdükleri güzel dantelleri, ipekleri, şapkaları, ayakkabıları, kurdeleleri, şalları ona gösteriyorlardı. Hayret ve hayranlık dolu çığlıklar havada uçuşuyordu. Birkaç defa gelip Graziella'yı da Pausilippe'in küçük kilisesindeki ayinlere ve müzikli akşam dualarına götürmüşlerdi. Hava karardığında ve çanın çınlamaları bana rahibin içerdekileri kutsayacağını bildirdiğinde onları karşılamaya gidiyordum. Şakalaşarak, dalgaların kumsala bıraktığı izleri kovalayarak, köpürerek ayaklarımıza kadar ulaştıklarında kaçarak geri dönüyorduk. Sırma pullarla işlenmiş güzel terliklerini ıslatmaktan korkarak, kollarını öne uzatıp, onu tutmaya, ayaklarını yalamaya çalışan kıskanç dalgalardan bana sığınmak ister gibi koştuğunda ne kadar da güzeldi!

- XXX -

Graziella'nın bir müddetten beri bazı düşüncelerini benden sakladığını görüyordum. İşçi arkadaşlarıyla gizli sohbetler ediyordu. Benim dahil edilmediğim küçük bir komploya benziyordu bu.

Bir akşam, kırmızı küçük lambamın ışığında, odamda kitap okuyordum. Deniz esintisi içeri girsin diye odamın kapısı açıktı. Graziella'nın ve çocukların odasından gürültü, genç kızların uzun fısıltıları, boğuk gülüşleri, ardından küçük yakınmalar, kızgınlık sözcükleri duyuluyordu. Önce bunları pek önemsemedim.

Bununla beraber fısıltılarını bastırmak için gösterdikleri yapmacık özen, aralarındaki sözde gizem, merakımı cezbetti. Kitabımı bıraktım, toprak lambamı sol elime aldım, sağ elimle de rüzgarın onu söndürmesini engellemek için siper yaptım. Sessiz

adımlarla avluyu geçtim, adımlarımın döşemede çıkarttığı sesleri susturmak için özen gösteriyordum. Kulağımı Graziella'nın kapısına yapıştırdım. Gidip gelen ayak sesleri, katlanıp açılan kumaş hışırtıları, yüksük, iğne, makas şıkırtıları, eşarplarını iğneleyen, kurdelelerini düzelten kadınların gevezelikleri (bizim evde de balo hazırlığı yapılırken hep aynı sesler çıkardı) içerden duyuluyordu. Oysa ertesi gün Pausilippe'de herhangi bir kutlama yoktu.

Graziella'nın güzelliğini tuvaletle sergileme merakı yoktu. Odasında ayna bile bulunmuyordu. Gider, avludaki kovaların suyundaki yansımasına bakar, genellikle de kendine yalnızca benim gözlerimde bakardı.

Merakım bu gizeme yenik düştü. Dizimle kapıyı ittim. Kapı açıldı. Elimde lambamla eşikte dikildim.

Kızlar bir çığlık attılar ve kuş sürüleri gibi kaçıştılar, suçüstü yakalanmış gibiydiler, odanın dört bir yanına dağıldılar. Delilleri hâlâ ellerindeydi. Birinde iplik, öbüründe makas, diğerinde çiçekler, berikinde kurdeleler… ama odanın ortasındaki bir taburenin üzerinde duran Graziella, bir yere kaçamamıştı. Pancar gibi kızarmıştı. Gözleri yerde bana bakamıyor, zor nefes alıyordu. Herkes susmuş ne diyeceğimi bekliyordu. Ben ise hiçbir şey söylemiyordum. Gördüklerimden çok şaşırmış ve hayranlığa düşmüştüm.

Graziella, ağır yünlü giysilerini, genç kıza nefes aldırmak, çocuğa hayat kaynağını sunmak için aralanan Procida'da moda olan simli şeritlerle süslü, kolsuz uzun ceketini, yaldızlı payetlerle süslü, tahta topuklu, çoğunlukla çıplak ayaklarını içinde oynattığı terliklerini, simsiyah saçlarını serenin sandalın üstündeki yelkeni sardığı gibi tepesinde tutan bakır tokalı uzun firketelerini çıkarmıştı. Bilezik gibi geniş küpeleri sabahki

elbiseleriyle birlikte yatağın üzerine atılmıştı.

Yoksula da zengine de yakışan diz boyu elbiseden, yakasının oyuntusundan, kollarının yırtmacından, kadın vücudunun bütün biçimlerinin rahatlığını ve esnekliğini gösteren Rumlara özgü elbisenin yerine, Graziella'nın ricası üzerine, arkadaşları, manastırdaki Fransız küçük hanımlardan birinin giysisini giydirmişlerdi ona. Hareli ipekten bir elbise, pembe bir kemer, beyaz bir fular, sahte çiçeklerle süslü bir başlık, mavi saten ayakkabılar, ayaklarının yuvarlak bileklerinden teninin rengini belli eden ipek ilmekli çoraplar… üstüne bunları kuşanmıştı.

Bir erkek onu çıplak görmüş gibi utandığı bu kıyafetlerin içinde yakalamıştım onu. Ondan gözlerimi alamıyordum ama en ufak bir hareket, haykırış, gülüş sergilemeksizin bu kılık değişimini belli etmiyordum. Bir damla, yüreğimden gözüme yükselmişti. Zavallı çocuğun düşüncesini, hemen ve çok iyi anlamıştım. Onunla aramızdaki durum farkının utancıyla, kıyafetlerimizin yakınlaşması, benim için, talihimizi değiştirmeye yeterli olur mu diye merak etmişti. Bunu benden habersiz, arkadaşlarının yardımıyla denemeye yeltenmişti, adasının ve durumunun elverdiği giysilerin içinde olduğundan daha güzel bir şekilde, aniden karşıma çıkmak istemişti.

Yanılmıştı. Sessizliğimden bunu anlıyordu. Yüzü ümitsiz bir sabırsızlık ifadesine bürünmüş, gözyaşları gizli niyetini, suçunu ve hayal kırıklığını bana anlatmıştı.

Öte yandan, bu şekilde oldukça güzeldi. Düşüncesi, onu benim gözümde bin kat daha güzelleştirmeliydi. Oysa güzelliği, neredeyse işkenceye benziyordu. Acı çekecekleri odun yığınının üzerindeki çivili direğe bağlı ve kendilerini edeplerini bozacak bakışlardan korumaya çalışan bakire kızlara benziyorlardı. Ne yazık! Bu da zavallı Graziella için bir işkenceydi. Ama bu,

görünüşteki gibi, kendini beğenme işkencesi değildi. Bu, onun aşkının işkencesiydi.

Graziella'ya giydirilen manastırın genç Fransız öğrencisinin kıyafetleri, manastıra kapatılmış on üç, on dört yaşlarında bir çocuğun, çöp gibi ince kollarına ve omuzlarına göre hazırlanmıştı; bu yüzden de giydikleri, güneşin ve denizin bu güzel kızının boylu poslu yapısına ve yuvarlak omuzlarına sımsıkı oturmuştu. İlk baharın güçlü özsuyuyla ağacın kabuğunun çatlaması gibi, bu elbise de omuzlarında, göğsünden, belinin çevresinden patlıyordu. Genç terziler elbisenin ve fuların orasını burasını iğnelerle tutturmuşlardı ama kızın her hareketinde yeniden kopuyordu kumaş. İpeğin açılan yerlerinden boynunun ve kollarının çıplaklığı parlıyordu. İç gömleğinin kaba kumaşı elbisenin ve fuların her yerinden çıkıyor, kabalığıyla ipeğin zarafetine ters düşüyordu. Kısa ve dar bir elbise koluna sığmayan kolları, şişirip çatlattığı kozasından kurtulan pembe bir kelebek gibi çıkıyordu. Çıplak dolaşmaya ya da geniş Rum ayakkabılarında durmaya alışan ayakları, bacaklarının etrafında düğümlü kurdelelerle saten ayakkabılara hapsolmuş gibiydi. Dantel ve yapma çiçek ağına gerektiği gibi yerleştirilemeyen saçları da, boşuna böyle çirkinleştirmek istenen o sevimli yüze süslerin içinde bir küstahlık ifadesi ve çelişkisi veren ifadeye başkaldırıyordu sanki.

Duruşu da yüzü kadar allak bullaktı. Alnındaki çiçekleri düşürmemek, üstündekileri bozmamak için hareket etmiyordu. Ayakkabıları ayaklarını o kadar sıkıyor, adımlarına öyle sevimli bir beceriksizlik veriyordu ki yürüyemiyordu bile. İlk süslenişinde tuzağa düşen, güneş denizinin masum güzeli sanırdınız.

- XXXI -

Bu şekilde bir müddet sessizlik oldu. Nihayet, doğaya yapılan bu saygısızlıktan hoşnut olmak yerine üzgün olduğum için, dudaklarımı alayla büzerek, hafif bir kınama ve tatlı bir alay ifadesiyle Graziella'ya bakarak, bu allı pullu elbiselerin içinde onu tanıyamamış gibi yaparak, ona doğru ilerledim.

"Nasıl" dedim ona, "bu sen misin Graziella? Ah! Bu Paris kuklasının içindeki güzel Procitan'ı kim tanıyabilir ki?"

Ardından biraz sertçe devam ettim.

"Hadi canım, doğal kıyafetlerinle onca güzel olduğun halde Tanrı'nın yarattığını böyle bozmaktan utanmıyor musun? Tamam, ne istersen onu yap! Denizin dalgalarına alışık, güzelim gökyüzünün ışıklarıyla boyalı denizci kızından başka bir şey olamazsın asla. Bunu kabullenmeli ve şükretmelisin. Bu kafes kuşu tüyleri asla bir deniz kırlangıcına uymaz."

Bu sözler genç kızın kalbini delmişti. Benim düşüncemdeki deniz kuşuna duyduğum hayranlığın ve tutkunun önemini anlamamıştı. Benim soyumdan ve benim ülkemden birinin güzelliğinde olmadığı için onu küçümsediğimi sanmıştı. Elindeki imkanlarla bana daha güzel görünmek için sarf ettiği çabaların boşa gittiğini düşünüyordu. Birden ağlayarak yatağına oturdu, parmaklarıyla sakladığı yüzüyle arkadaşlarına gelip onu bu iğrenç kıyafetten kurtarmaları için yalvardı.

"Biliyordum" dedi mırıltıyla, "yalnızca zavallı bir Procitan'ım ama sanmıştım ki kıyafetlerimi değiştirirsem, olur da bir gün seninle ülkene geldiğimde, seni daha az utandırırım. Görüyorum ki ne ise o olarak kalmalı ve doğduğum yerlerde ölmeliyim. Ama bunu benim suratıma vurmaman gerekirdi."

Bunları söyleyip, çiçekleri, başlığı, fuları öfkeyle yere savurup, büyük annesinin fırtınadan sonra kayığın tahtalarına yaptığı

gibi, hakaret ederek onları çiğnedi. Sonra da bana doğru gelip, hoşuma gitmeyen bu kılıkta onu daha fazla görmemem için elimdeki lambayı söndürdü.

Ona epeyce sert bir şaka yaptığımı, bunun çok ciddi olduğunu anladım. Ondan özür diledim. Onu, Procitan olarak, Fransızları bulduğumdan bin kat sevimli bulduğum için azarladığımı anlattım. Bu gerçekti. Ama o darbe almıştı. Beni dinlemiyordu, hıçkırıklarına boğularak ağlıyordu.

Arkadaşları onu soymuştu; ertesi güne kadar bir daha görmedim onu. Adalı kıyafetlerini giymişti tekrar. Ama ona bütün bir gecesine mal olan şaka yüzünden ağlamaktan gözleri kıpkırmızıydı!

- XXXII -

Aşağı yukarı aynı günlerde, Fransa'dan gelen mektuplarımdan, beni çağırdıkları düşüncesiyle, şüphelenmeye başlamıştı. Öyle dürüsttü ve hayatı için bile olsa beni kandırma yeteneğinden öyle yoksundu ki, onları benden aşırmaya yeltenmiyordu. Ama bazen dokuz gün saklayıp öyle veriyor, ya da yatağının yanındaki duvara asılı Meryem Ana resmine iğneliyordu. Azize Meryem'in, növenlerde[22] aşkımız lehine duygulanıp, mektupların içeriğini, gitmemi isteyen davetlerden onun yanında kalmamı sağlayan emirlere çevirmesini umuyordu. Bu küçük oyunların hiçbiri gözümden kaçmıyordu ve hepsi onu bana yakınlaştırıyordu.

Ama vakit gelmek üzereydi.

- XXXIII -

Mayıs ayının son günlerinde bir akşam, kapı şiddetle vuruldu. Herkes uyuyordu. Gelen arkadaşım V… idi.

“Seni almaya geldim” dedi bana. “İşte annenin mektubu. Karşı çıkmayacaksın artık. Atlar gece yarısı için hazırlandılar. Saat on bir. Hemen çıkalım, yoksa bir daha hiç gelemeyeceksin. Annen ölmek üzere. Annenin bu durumundan seni ve hatalarını sorumlu tutuyor ailen. Kadıncağız kendini sana adadı; bir kere de sen onun için fedakarlık yap. Seni temin ederim, kışı ve bütün sonraki seneyi geçirmen için ben de seninle döneceğim. Ama şimdi ailenin yanında olup annenin isteklerini yerine getirmelisin.”

Mahvolmuştum.

“Beni burada bekle” dedim.

Odama gittim, alelacele elbiselerimi valize tıkıştırdım. On sekiz yaşındaki bir kalbin sevgiyi, aklın ise anneye sadakatle itaati emrettiğini anlatan bir mektup yazdım Graziella’ya. Kendime olduğu gibi ona da, dört ay geçip bitmeden yanına döneceğime ve bir daha hiç terk etmeyeceğime söz verdim. Gelecek kaderimizin belirsizliğini Allah’a ve aşka emanet ediyordum. Yokluğumda yaşlı ailesine katkıda bulunması için kesemi ona bıraktım. Zarfı kapatıp sessiz adımlarla yaklaştım. Odasının kapısının eşiğine diz çöktüm. Taşı ve ahşabı öptüm; mektubu kapının altından odasına kaydırdım. Beni boğan hıçkırığı yutkundum.

Arkadaşım kolumdan tutup, beni kaldırdı ve sürükledi. O sırada Graziella, bu alışılmamış gürültüyle telaşlanarak kapıyı açtı. Ay ışığı terasa vuruyordu. Zavallı çocuk, arkadaşımı tanıdı. Uşağın omuzlarında taşıdığı valizimi gördü. Kollarını uzattı, dehşetle çığlık attı ve hareketsizce avluya düştü.

Ona doğru koştuk. Baygın kızı yatağına taşıdık. Bütün aile koşuştu. Yüzüne su çarptık. En sevecen, en sevdiği isimlerle hep bir ağızdan ona sesleniyorduk. Benim sesimi duyunca kendine gelir gibi oldu.

"Görüyorsun" dedi arkadaşım, "yaşıyor; olan oldu artık. Daha uzun vedalar daha korkunç etkiler yapacaktır yalnızca."

Genç kızın boynuma doladığı buz gibi kollarını çözdü ve beni evden çekip çıkarttı. Bir saat sonra, derin bir sessizlik içinde, gece karanlığında Roma yolundaydık.

- XXXIV -

Graziella'ya, yazdığım mektupta birçok adres bırakmıştım. İlk mektubumu Milano'da buldum. Beden sağlığının iyi, gönlünün ise yaralı olduğunu söylüyordu; bununla beraber sözüme inanıyor ve beni kasım ayına doğru bekliyordu.

Lyon'a geldiğimde, daha sakin ve daha güven dolu ikincisini buldum. İçinde, avlunun duvarının üzerinde, odamın yanında, toprak bir saksıda yetişen kırmızı karanfil yaprakları vardı. Pazar günleri saçına yerleştirdiği karanfillerdendi bunlar. Onu etkileyen bir şey mi yollamak istemişti acaba bana? Yoksa saçlarını bana feda ettiğini hatırlatmak için gizli bir sevgi sitemi miydi?

Bana, ateşinin olduğunu; kalbinin ona zarar verdiğini; ama günden güne daha iyiye gittiğini; biraz hava değişimi olsun, kendini daha iyi hissetsin diye Cecco'nun ablasının Napoli'nin yükseklerinde, Vomero kutsal tepesinde bulunan evine gönderildiğini yazmıştı. Daha sonraki üç ay boyunca hiç mektup almadım. Her gün Graziella'yı düşünüyordum. Gelecek kış başında İtalya'ya dönmeliydim. Sevimli ve hüzünlü yüzü, bir

özlem gibi, bazen de sevimli bir sitem gibi hep gözümün önündeydi.

Hafifliğin ve öykünmenin insanı en güzel duygularından utandırdığı o nankör yaştaydım; Allah'ın bahşettiklerinin, temiz aşkın, masum sevgilerin kumun üzerine düştüğü ve rüzgarla dünyanın dört bir yanına savrulduğu o acımasız yaş. Arkadaşlarımın bu kötü ve ironik kibirleri, yüreğimde gizli ve canlı sevgiyle savaşıyordu. Utanıp kızarmadan, alaylara göğüs germeden özlemlerimin, üzüntülerimin sebebini, ismini, toplumsal durumunu itiraf etmeye cesaret edemezdim. Graziella unutulmamıştı, ama hayatımda perdelenmişti. Gönlümü mutlu eden bu aşk, saygınlığımı utandırıyordu. Yalnızken kendi kendime beslediğim hatırası, vicdan azabı gibi kovalıyordu beni. O zaman utanmış olmak nasıl da yüzümü kızartıyor şimdi! Sevinç ışıklarının tek bir tanesi ya da o namuslu gözlerin akıttığı yaşların tek biri, bütün bu bakışlardan, bu cilvelerden, uğruna onun hayalini harcadığım bu gülüşlerden kat kat daha değerliydi! Ah! Toy bir adam sevme yeteneğinden nasıl da yoksundur! Hiçbir şeyin değerini bilmez! Gerçek mutluluğu ancak kaybettikten sonra tanır! Ormanlardaki genç bitkilerde bolca usare ve kararsız gölgeler vardır; ama yaşlı bir meşenin kalbinde çok daha fazla ateş bulunur.

Gerçek aşk hayatın olgun meyvesidir. On sekiz yaşında onu tanıyamazsınız, hayal edersiniz. Bitkiler aleminde, meyve oluşurken, yapraklar dökülür; belki insanlar aleminde de aynıdır. Kafamda ağaran saçları saymaya başladığımdan beri sık sık onu düşünüyorum. Bu aşk çiçeğinin değerini bilmediğim için kendime kızıyorum. Boş bir kibrim vardı o zaman ve yalnızca o vardı. Bu boş gurur, insanların kusurlarının en aptalcası ve en acımasızıdır. Çünkü insanı mutluluktan utandırır!...

- XXXV -

Kasımın ilk günlerinde bir akşam, bir balo dönüşü, bana, Napoli'den gelen bir postacının getirdiği bir mektupla bir paket verdiler. Tanımadığım bu kişi, Napoli'deki mercan fabrikalarından birinin müdürü olan arkadaşı tarafından çok önemli bir not iletmekle görevlendirildiğini söylüyordu, geçerken de bu görevi yerine getireceğini, ancak bildireceği haber çok üzücü ve iç karartıcı olduğu için yüzüme bakamayacağını söyledi; yalnızca paketi aldığımı bilmek istiyordu.

Titreyerek paketi açtım. İlk paketin altında, yalnızca şunların yazılı olduğu, Graziella'nın son mektubu vardı:

"Doktor, üç güne kalmadan öleceğimi söylüyor. Gücüm tükenmeden önce sana veda etmek istedim. Ah! Sen burada olsaydın, yaşayacaktım! Ama takdiri ilahi bu. Yakında ve bundan böyle daima ötelerden konuşacağım seninle. Ruhumu sev! Hayatın boyunca seninle olacak. Bir gece senin için kestiğim saçlarımı sana bırakıyorum. Benden bir şeyin sana yakın bulunması için…"

- XXXVI -

Sabah olana kadar, elimde mektupla, bitkin bir halde öylece kalakaldım. Ancak ondan sonra ikinci paketi açabildim. Kulübede bana gösterdiği kesik saçları o gece nasıllarsa aynen öylece paketteydi. O gece aralarına karışan birkaç mersin yaprağı da oradaydı. Son dileğini yerine getirdim. Daha o gün ölümünün gölgesi yüzüme ve gençliğime yayıldı.

On iki sene sonra Napoli'ye tekrar gittim. Onun izlerini arıyordum. Ne Margellina'da ne Procida'da hiç iz yoktu. Adanın

falezi üzerindeki küçük ev yıkılmıştı.

Yağmurlu günlerde çobanların keçilerini otlattıkları kilerin üzerindeki gri taş yığınından başka bir şey değildi artık. Zaman, ilk aşkın izlerini yeryüzünden çabuk siliyordu, ama yürekten hiç silemiyordu.

Zavallı Graziella! O günlerin üstünden çok zaman geçti. Sevdim, sevildim. Başka güzellik ve sevgi ışıkları karanlık yolumu aydınlattı. Cenneti anlamamız, hissetmemiz ve arzulamamız için ilahi kudretin halkettiği ruhlar, sanki içlerindeki en gizli güzellik, temizlik, kutsallık hazinelerini göstermek için bana açıldılar. Ama hiçbir şey senin gönlümdeki ilk görünümünü solduramadı. Yaşadıkça düşüncemdeki sana daha da yakınlaştım. Hatıran, babanın kayığındaki, dumanı rüzgarla dağılan ve bizden uzaklaştıkça daha da parlayan, ateşler gibi. Ölü bedenin nerede uyuyor, arkandan hâlâ ağlayanlar var mı bilmiyorum, ama senin gerçek mezarın benim ruhumda. Bütünüyle oraya gömüldün sen. Adın boş yere aklıma gelmiyor. İsminin telaffuz edildiği dili seviyorum. Kalbimin derinliklerine damla damla sızan, hatıranın üzerine gizlice düşen ve onu mis gibi kokutan bir damla daima vardır.

(1829)

- XXXVII -

1830 yılında bir gün, Paris'teki bir kiliseye girdiğimde, beyaz bayrağa sarılmış bir genç kız tabutu gördüm. Bu bana Graziella'yı hatırlattı. Bir sütunun gölgesine gizlendim. Procida'yı düşündüm ve uzun zaman ağladım.

Göz yaşlarım kurudu; ama bu cenaze töreninin hüznü sırasında içimden geçen bulutlar dağılmadı. Sessizce odama gittim.

Bu uzun notada dile gelen hatıraları düşündüm ve ağlayarak "İlk Pişmanlık" başlıklı dizeleri bir solukta yazdım. Bu yüreğimin ilk kaynağını fışkırtan bir duygunun, yirmi yıl içinde zayıflamış bir notasıdır. Yine de orada yaralı ve hiçbir zaman iyileşemeyecek olan bir heyecanın iç telinin sesi duyulur. İşte bu dizeler, bir yaranın mezar çiçekleri kokan merhemidir. Yalnızca Graziella'nın ismi eksik orada. Eğer o gözyaşını, o hatırayı, o ismi yerleştirebilecek kadar saf bir kristal bulunsaydı gökyüzünde, onu bir kıta ile çerçevelerdim oraya!

İlk Pişmanlık[23]

Deniz, uğultulu kumsalda Sorrento kıyısında
Yayar mavi dalgalarını, altında portakal ağacının,
Patikanın yakınında hoş kokulu çitin altında,
Küçük bir taş bulunur, olmaz umurunda
Yabancı birinin dalgın adımlarının.

Şebboy demetleri altlarında saklar,
Hiçbir yankının tekrarlamadığı bir ismi!
Bazen geçen yolcu durur,
Taşın otlarını sıyırıp okur yaşı ve tarihini;
Gözlerinde biriken birkaç gözyaşı damlasında,
Der ki: "Yazık, ne erken ölmüş, daha on altısında!"

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

"Yaşı on altıymış!" der, yolcu; evet onaltı!
Bu yaş daha sevimli bir yüzde daha güzel parlamazdı!
Ve bu ateşli kumsalın bütün parıltısı,
Yansımadı hiçbir göze bundan daha sevdalısı;
Yalnızca ben görüyorum onu düşüncelerimde,
Daha ilk saatteki gibi, gözleri gözlerimde,

Hiçbir şeyin ölmediği ruhta o canlı kaldı,
Deniz, ilk konuşmalarımızın yayıldığı mekandı,
Rüzgar kendine teslim siyah saçlarını çözerken,
Başıboş yelkenlinin gölgesi yanağında gezerken,
Gece balıkçısının şarkısını dinlerdi,
Mis kokulu havayı adeta soluyarak içerdi,
Gösterirdi bana hep gökte yayılmış ayı,
Bir gece çiçeği gibi sevindiren şafağı,
Şöyle derdi, gümüş köpüğü göstererek bana:
"Neden, her şey parlıyor bende ve havada?"
Bunca alevin gökyüzü tarlalarına serpildiği gündü,
Dalgaların gidip altın rengi kumlardaki ölümüydü,
Tepeleri göklerin dibinde titreyen bu dağlar,
Sessiz ormanlarla süslenmiş bu koylar,
Yamaçtaki bu aydınlık, dalgalardaki şarkılar
Coşkulu hislerimi bu kadar hiç yansıtmadılar!
Neden bu geceki gibi bir rüya görmedim, neden?
Bir yıldız mı kaydı gönlümde, bilmeden!
Ya sen, sabahın oğlu, söyle bu güzel gecelere!
Bensiz ülkenin geceleri de sahip mi aynı hecelere?
Sonra, yanıma oturur annesine bakardı,
Uyumak için alnını dizlerine koyardı.

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

Dudağı masumdu, pırıl pırıldı gözü!
Aydınlıkla doluydu ruhunun özü!
Güzelim Nemi Gölü hiçbir rüzgarla kırışmazdı
Durgun ve berrak, daima şeffaftı!
Bu ruhta, kendinden evvel görünen düşünceleriydi;
İnik göz kapakları bile gözlerini örtmezlerdi,
Örtmüyorlardı masumiyet dolu bakışını;
Hiçbir keder bırakmazdı alnında kırışığını;
Taze bir tebessüm başlardı yanağında,
Daha sonra hüzünle biterdi dudağında, ağzında,
Gülüşleri yarı açık dudaklarında neşeliydi,
Sanki parlak bir günde doğmuş gökkuşağı gibiydi!
Hiçbir gölge örtmezdi hayranlık uyandıran bu yüzü,
Bu ışığı geçiren bulutlara emrederdi gökyüzü!
Adımları kayıtsız ve kararsız, salınarak yürürdü,
Dalgalarda doğum yapan sanki güneş ve gündü,
Koşmak için koşardı; ve gümüşiydi sesi
Çocuksu saf ruhunun berraktı her bestesi,
Bu ruhun müziği, şen şarkılardan taşardı,
Dinleyen hava bile neşe ile coşardı!

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

Benim hayalimdi kalbine ilk işlenen,
Sabah ışığı gibi, ilk açılan göze giren,
Bakmadı o günden sonra hiçbir şeye başka;
Beni sevdiği anda, kâinat geldi aşka!
Beni kendi hayatıyla karıştırıyordu,
Ruhumdaki her şeyi sanki seyrediyordu,
Bir parçasıydım ben, dalgalı, sihirli dünyasının,
Yeryüzünün huzuru, göklerin rüyasının.
O artık zamanı, mesafeleri düşünmüyordu,
Sadece geçen saatler onu eritiyordu,
Benden önce yoktu bu hayatın bir hatırası,
İstikbaldi bu güzel günlerin bir akşamının havası,
Bize gülümseyen tatlı doğaya güveniyordu,
Tertemiz kalbiyle gidip ibadetini yapıyordu,
Gözyaşları değil, neşe doluydu kalbinde,
Çiçekler takıp giderdi mabedine,
Beni de mabedin merdivenlerine sürüklerdi,
Uslu bir çocuk gibi itaat ettirirdi,
Kulağıma eğilip : “ Benimle dua et!”, derdi sessiz,
“Zira, anlamıyorum duayı bile, sensiz!”

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

Bir kaynak suyu görürsünüz hayat havuzunda onun

Bir göl gibi daireleştiğini daracık kıyı boyunun,
Koşan rüzgarın barınağında beyaz ve mavi,
Neredeyse suyunu kurutacak yakıcı alevi!
Yüzerken berrak örtüsünde beyaz bir kuğu,
Boynunu daldırdığında halkalandırırdı suyu,
Sudan aynayı bulandırmadan süsler, bezerdi,
Akşam yıldızlarının arasında gezerdi;
Şu var ki, yeni kaynaklara doğru alırken yol,
Islak kanatlarını çırpar, dalgayı döver bol, bol,
Gök kaybolur kararan dalganın sinesinde,
Lapa lapa tüyleri yağar suyun gölgesinde,
Sanki ırkının düşmanı bir akbaba vardı,
Dalgalardaki ölüm izini o hazırladı:
Ve parlak maviliği bu mesut gölün,
Sanki dalgalarıdır karanlık, kum dolu çölün!
Ben gidince bu ruhta her şey titredi,
Işık söndü, alev tükendi
Bir daha dönmemek üzere yükseldi göğe;
Bu ölgün ışık kapandı bir ikinci geleceğe,
Ümitsizlikten erimiyordu
Hayatı acıyla tartışmıyordu;
Bir yudumda içti ıstırap kadehini;
İlk damlası gözyaşının boğdu yüreğini!
Bir kuşa benzedi daha az temiz ve biraz çirkince,
Uyumak için kanadına soktu boynunu akşam çökünce!
Sessiz bir ümitsizliğe büründü,
Akşam bile olmadan uykuya gömüldü!

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

Uyudu tam on beş yıl çamurdan yatağında,
Hiçbir şey ağlamıyor artık son sığınağında;
Ve çabuk unutulmak ikinci tabutudur ölülerin,
Kapatılmış yoludur bu sessiz sahillerin;
Kimse bu silik taşı artık ziyarete gitmiyor,
Düşüncem hariç, kimse ona dua etmiyor,
Geçmiş günlerimin dalgası kabarınca,
Kalbime sorarım, aradıklarım onda olmayınca,
Ve dolarken gözler sevgili izler üzerinden
Ağlıyorum onca yıldızın söndüğü kalbimden!
Bu ilki ve şefkatli aydınlığıydı dindar bir günün,
Hâlâ yumuşak ve şeffaf kalbimin!

Fakat nedir bu eski sahnelere döndüren beni?
Bırakalım da inlesin rüzgar, fısıldaşsın dalgalar;
Gelin, ey hazin düşüncelerim, dönün geri!
İsteğim hayal etmek, istemem ağlamalar!

Solmuş otlar arasında dikenli bir çalı,
Bu eser olmuş tabiatın bir malı;
Deniz rüzgarlarıyla dövmüş onu, güneş yakmış,

Öyle meşum bir pişmanlık ki kalbe kazınmış,
Ona gölge etmeden bir kayada yaşıyor,
Yolun tozu yaprağını aklaştırıyor.
Dalları sarkmış halde yere yayılmış,
Oğlakların dişleriyle çekilip karnı yarılmış;
Bir kar tanesi gibi bir çiçek ilk baharda,
Bir ya da iki gün orada dalgalanmakta,
Ancak rüzgar döker yaprakları, kokusunu serpmeden
Hayatın yaptığı tıpkı, insan kalbini büyülemeden!
Bir şefkat ve bir hüzün kuşu,
Eğik dallara konar, şakımaktır işi!
Ah! der, hayatın erken açtırdığı çiçek,
Yok mu bir yer, her şey yeniden yeşerecek?

Dönün, gidin o geçmiş saatlerime,
Hüzünlü hatıranız yardım etmekte iç çekişlerime!
Gidin düşüncelerim gidin, gittiği yere ruhum!
Kalbim dolu, ağlamak istiyorum.

On sekiz yaşındaki yüreğimin vefasızlığını ve katılığını bu şiire dökülmüş gözyaşlarıyla ödedim. Bu satırları her okuduğumda, Napoli Körfezi'nin şeffaf ama acıklı dalgalarının benim için ilelebet çalkalayacağı o taze hayale hayranlığım arttı. Ve kendi kendimden nefret etmedim! Yüksek ruhlar affedicidirler. Onun ruhu da beni affetti.

Siz de beni affedin! Ağladım.

[1] (Çev.) 284-305 yılları arasında hükmeden Roma İmparatoru Diocletien (245-313) tarafından, hayatının son günlerini geçirmek için istirahatgâh olarak inşa ettirildi. Orta Çağ'da kimi restorasyonlar yapılan Saray, 31000 m2'lik bir alana yayılmıştır.

[2] (Çev.) 12. yüzyılda düzenlenmiş bir duadır. Latin Katolik Kilisesi de 15.yüzyılda bu duayı resmileştirmiştir. Müzikli ilahi şeklindeki metin kullanımı J.S. Bach tarafından düzenlenmiştir; yüzlerce değişik versiyonu ve bestesi vardır.

[3] (Çev.) Bir zamanlar Vesta, Saturn, Castor ve Pollux tapınaklarının ve diğer anıtların bulunduğu Forum, Cesare (Sezar) döneminde Roma şehrinin dini, politik ve ticari merkeziydi.

[4] (Çev.) Colosseum (Colosseo), Roma'nın en büyük amfi tiyatrosudur. İmparator Vespasianus tarafından MS. 72'de yaptırılmış. Ölümcül gladyatör çarpışmaları ve vahşi hayvan dövüşleri, İmparator ve varlıklı yandaşları tarafından Romalılara ücretsiz olarak seyrettiriliyordu.

[5] (Çev.) Roma döneminin tapınağı Pantheon, Ortaçağ'da kiliseye çevrilmiş, zamanla da kubbesiyle Roma'nın sembolü haline gelmiş. 2000 yıllık bu anıtsal yapı, Antik Roma'dan kalan en büyük tapınaklardan biri.

[6] (Çev.) Horace: MÖ. 64-MÖ. 8 yılları arasında yaşamış olan düşünür, şair, yazar.

[7] (Çev.) Torquato Tasso (1544 - 1595) İtalyan şairi Tasso, İtalyan Rönesansı'nın "Kurtarılmış Kudüs"ün (Gerusalemme Liberata) yazarıdır.

[8] (Çev.) İtalya'daki Pompei şehrini 4 bin yıl önce lavları altında

yok eden yanardağ.

[9] (Çev.) Napolyon'un mareşallerinden Joachim Murat, 1808-1815 yılları arasında Napoli Kralı unvanını almıştı.

[10] (Çev.) İtalya'nın Taranta şehrinden ismini almıştır. Tarantula ısırdığında, oranın en iyi müzisyenleri bulunur, ısırılan kişinin dans etmesi sağlanırdı. Bir flüt ve bir keman hep başarılı olmuştu. Bunu kurbağadan öğrenmişlerdi, ısırılan kurbağa yanındakileri coşturacak kadar dans ederek terliyor, vücudundaki zehri dışarı atıyordu.

Önce yavaş yavaş dans etmeye başlayan hasta, gittikçe hızlanır, dans etmekten bitkin bir hale gelir, ter içinde yere yığılırdı..

[11] (Çev.) Eski bir İtalyan parası.

[12] (Çev.) Kayıklarda kürekleri bağlamağa yarayan silindir şeklindeki tahta çubuk.

[13] (Çev.) 1778-1827 yılları arasında yaşamış İtalyan yazar, şair ve oyun yazarı.

[14] (Çev.) Ugolo Foscolo'nun 1802 yılında yazdığı, eserleri içinde en beğenilen romanı.

[15] (Çev.) Goethe'nin "Genç Werther'in Acıları" isimli kitabının kahramanı. Goethe'nin Werther'i, bireysel tutku, toplumsal zorunluluk ve bu tür bireysel tutkuların genel temsili anlamı arasındaki doğrudan ilişkiyi çok açık biçimde gösterir.

[16] (Çev.) 1737-1814 yılları arasında yaşamış, Jean-Jacques Rousseau'nun öğrencisi ve romantizm akımının öncülerinden olan Fransız yazar.

[17] (Çev.) Bernardin de Saint-Pierre'in 1795'te yazdığı adayı ve denizle çevrili hayatı trajik birer aşk hikâyesiyle çevreleyerek okurlara sunan, ada romantizmini ortaya çıkaran romanı.

[18] (Çev.) Kesin olmamakla birlikte 55-120 yılları arasında yaşadığı tahmin edilen düşünür. Bir dönem politikayla da ilgilendiği bilinir.

[19] (Çev.) İçleri hafif oyuk, iplerle orta parmaklara takılarak, avuç açılıp kapanmasıyla ses çıkartan, iki küçük tahta parçasından oluşmuş bir İspanyol müzik çalgısı.

[20] (Çev.) Eflatun (Platon): MÖ 427-MÖ 347 yılları arasında yaşamış, antik Yunan filozofu. Socrates'in öğrencisi, Aristotales'in hocası.

[21] (Çev.) Sarısabır: kurak bölgelerde yetişen, çok yıllık, yaprakları dikenli bir bitki.

[22] (Çev.) Növen (neuvaine): Hrıstiyanlarda dokuz gün süren bir ibadet.

[23] İlk Pişmanlık şiiri Türkçe'ye Dr. Ömer Faruk Turan tarafından çevrilmiştir.